

Qendra për Arsim e Kosovës
Kosova Education Center

KEC

**PROMOVIMI I TË DREJTAVE TË FËMIJËS
NË FUSHËN E ARSIMIT**
Raporti 1 – 2009/10

**PROMOVISANJE DEÇJIH PRAVA
U OBLASTI OBRAZOVANJA**
Izveštaj 1 – 2009/10

**PROMOTING THE RIGHTS OF THE CHILD
IN THE FIELD OF EDUCATION**
Report 1 – 2009/10

An EU funded project
managed by the European Commission Liaison Office to Kosovo

MONITORIMI I TË DREJTAVE TË FËMIJËS NË FUSHËN E ARSIMIT NË KOSOVË

Raporti 1 – 2009/10

Projekti “Promovimi i të Drejtave të Fëmijës në fushën e Arsimit”

Prishtinë, shtator 2010

Monitorimi i të drejtave të fëmijës në fushën e arsimit në Kosovë Raporti 1 – 2009/10

Hartues:

Dukagjin Pupovci

Kontakti:

Ardita Hima
Koordinatore e Projektit
Qendra për Arsim e Kosovës (KEC)
Kompleksi i shkollës “Mileniumi i Tretë”
10000 Prishtinë
Tel. 038/244 257, lok. 107
Fax.038/244 257, lok. 109
E-mail: ahima@kec-ks.org

Ky raport monitorimi u hartua në kuadër të Projektit “Promovimi i të Drejtave të Fëmijës në fushën e Arsimit” që implementohet nga Qendra për Arsim e Kosovës dhe Shoqata Kosovare për të Drejtat e Njeriut dhe Fëmijës. Përmbajtja e këtij raporti monitorimi është përgjegjësi e plotë e Qendrës për Arsim e Kosovës dhe, në asnjë rrethanë, nuk duhet t'i atribuohet Bashkimit Evropian.

Projekti “Promovimi i të Drejtave të Fëmijës në fushën e Arsimit” financohet nga Instrumenti Evropian për Demokraci dhe të Drejta të Njeriut (EIDHR) dhe menaxhohet nga Zyra Ndërlidhëse e Komisionit Evropian në Kosovë.

Përmbajtja

FALENDERIM	5
Përmbledhje ekzekutive	7
1. Hyrje.....	9
2. Metodologjia e monitorimit	10
3. Rezultatet dhe analiza e tyre.....	12
3.1. Të dhëna demografike.....	12
3.2. Shprehja e lirë e pikëpamjeve dhe liria e asociimit.....	13
3.3. Përfshirja në arsim dhe vijimi i shkollimit	16
3.4. Respektimi i dinjitetit të nxënësit.....	19
3.5. Cilësia e arsimit	22
4. Diskutimi.....	25
4.1. Hyrje.....	25
4.2. Shprehja e lirë e pikëpamjeve dhe liria e asociimit.....	25
4.3. Përfshirja në arsim dhe vijimi i shkollimit	25
4.4. Respektimi i dinjitetit të nxënësit.....	26
4.5. Cilësia e arsimit	26
5. Përfundimet dhe rekomandimet	26
SHTOJCA 1: Shkollat e grupit të synuar dhe të grupit kontroll	29
SHTOJCA 2: Pyetëtori për nxënës	31
SHTOJCA 4: Pyetëtori për prindër.....	36
SHTOJCA 5: Pyetëtori për mësuesin	39

Lista e tabelave

Tabela 1. Nxënësit, prindërit dhe mësime dhënësit e përfshirë në sondazh sipas rajoneve.....	12
Tabela 2. Nxënësit sipas përkatësisë etnike	13
Tabela 3. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësime dhënësit për lirinë e të shprehurit në klasë.....	13
Tabela 4. Perceptimi i nxënësve dhe mësime dhënësit për marrjen parasysh të mendimit të nxënësve në shkollë.....	15
Tabela 5. Perceptimi i nxënësve për funksionimin e organeve përfaqësuese të nxënësve	15
Tabela 6. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësime dhënësit për masat që merr shkolla për të siguruar vijimin e rregullt të nxënësve	16
Tabela 7. Perceptimi i nxënësve për ekzistimin e kushteve optimale për shkollim.....	18
Tabela 8. Perceptimi i nxënësve dhe i mësime dhënësit për ekzistimin e mjedisit për krahasim për shkollimin e nxënësve me aftësi të kufizuara.....	18
Tabela 9. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësime dhënësit për trajtimin e nxënësve nga ana e mësime dhënësit	19
Tabela 10. Perceptimi i nxënësve dhe prindërve për trajtimin e nxënësve nga ana e nxënësve të tjerë.....	20
Tabela 11. Perceptimi i nxënësve dhe i prindërve për qëndrimin e shkollës ndaj rasteve të cenimit të dinjitetit të fëmijëve.....	21
Tabela 12. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësime dhënësit për veprimet që ndërmerren në shkollë për të ofruar arsimim cilësor	22
Tabela 13. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësime dhënësit për relevancën e njohurive që ofron shkolla.....	24

FALENDERIM

Ky raport u hartua falë kontributit të personelit dhe bashkëpunëtorëve të Qendrës për Arsim të Kosovës (KEC) dhe të Shoqatës Kosovare për të Drejtat e Njeriut dhe të Fëmijës (KAHCR), si dhe të shkollave pjesëmarrëse në projekt. Kontribut të veçantë kanë dhënë z. Veton Sylhasi dhe z. Arben Shala, të cilët i kanë përmbledhur të dhënat nga Rajoni i Prishtinës dhe Rajoni i Prizrenit, si dhe kanë komentuar draftin e këtij raporti..

Të gjithëve u shprehim falënderimet më të sinqerta për kontributin e dhënë.

Përmbledhje ekzekutive

Ky raport paraqet rezultatet e sondazhit për gjendjen e të drejtave të fëmijës në 60 shkolla të Kosovës, prej të cilave 30 janë përfituese të projektit “Promovimi i të drejtave të fëmijës në fushën e arsimit” financuar nga Komisioni Evropian, ndërsa në to përkrahen aktivitete të caktuara për avancimin e gjendjes së të drejtave të fëmijës. Ndërkaq, 30 shkollat e tjera i takojnë grupit kontroll dhe nuk përfitojnë nga ky projekt.

Qëllimi është që, gjatë kohëzgjatjes 30 mujore të projektit të zhvillohen katër sondazhe me nxënës, prindër dhe mësimitdhënës të 60 shkollave, të cilat analizojnë perceptimin e këtyre kategorive për respektimin e të drejtave të fëmijës në mjedisin e caktuar. Gjatë vitit shkollor 2009/10 janë realizuar dy të tilla – cikli i parë është realizuar në periudhën shtator-tetor 2009, ndërsa cikli i dytë në periudhën mars-prill 2010. Kështu, në ciklin e parë në sondazh kanë marrë pjesë 6,176 nxënës, 5,323 prindër dhe 308 mësimitdhënës, ndërkaq, në ciklin e dytë janë përfshirë 5,780 nxënës, 5,080 prindër dhe 293 mësimitdhënës.

Monitorimi ka të bëjë me periudhën kur Projekti akoma nuk ka vepruar në shkolla dhe kjo mund të jetë një arsye pse nuk ka dallime domethënëse në mes të shkollave të synuara dhe atyre të grupit kontroll, siç do të ishte e pritshme. Po ashtu, ka mundësi që perceptimi i të drejtave të fëmijës në shkollat kontroll, që asnjëherë nuk i janë ekspozuar ngritjes së kapaciteteve për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës, të jetë i ndryshëm nga ai në shkollat e synuara, në kuptim të pritshmërive më të vogla. Përvojat e mëhershme nga trajnimet për të drejtat e njeriut tregojnë se, para trajnimit, pjesëmarrësit kanë vlerësuar më lartë kompetencat vetanake për të drejtat e njeriut sesa pas trajnimit, kur kanë zbuluar zbrazëtitë që kanë dhe kanë identifikuar nevojat për zhvillim të mëtutjeshëm në këtë fushë.

Nga analiza dhe diskutimi i rezultateve mund të nxjerrën këto **përfundime**:

- Në shkollat e synuara dhe ato të grupit kontroll ekziston një liri e shprehjes së pikëpamjeve të nxënësve si në klasë, ashtu edhe në aktivitete të lira, ndërsa mësimitdhënësit i inkurajojnë nxënësit që ta bëjnë këtë. Mendimi i shprehur, në përgjithësi, merret parasysh, që i bën nxënësit të ndihen mirë në shkollë. Ndërkaq, ka vend për përmirësim kur bëhet fjalë për lirinë e asociimit, pikërisht për funksionimin e organeve përfaqësuese të nxënësve.
- Varfëria e lartë nuk i kursen as fëmijët dhe shumë prej tyre e shohin këtë si vështirësi për shkollimin e tyre. Shkolla nuk mund të bëjë shumë për eliminimin e vështirësive të tilla as për përmirësimin e sigurisë në rrugën nga shtëpia deri në shkollë dhe anasjelltas, por gjendja ekonomike dhe siguria evidencohen si faktorë që mund të ndikojnë negativisht në vazhdimin e shkollimit, posaçërisht tek kategori të caktuara të nxënësve. Nga ana tjetër, shkollat bëjnë përpjekje maksimale për të siguruar vijimin e rregullt të mësimit nga ana e nxënësve, duke treguar mirëkuptim maksimal për nxënësit me aftësi të kufizuara.
- Nxënësit janë të kënaqur me trajtimin që u bëhet në shkollë, si nga mësimitdhënësit, ashtu edhe nga bashkëmoshatarët e tyre, si dhe me masat që merr shkolla në rastet e cenimit të dinjitetit të nxënësve. Megjithatë, vërehet se shkollat janë më shumë të prira të marrin masa në ato raste kur dinjiteti i nxënësit cenohet nga nxënësit e tjerë sesa atëherë kur këtë e bëjnë mësimitdhënësit.
- Ekziston një bindje e përgjithshme e nxënësve dhe e prindërve të tyre se nuk mungojnë përpjekjet e mësimitdhënësve për të siguruar një arsimim cilësor për nxënësit dhe, po ashtu, se shkolla ofron njohuri të nevojshme për jetë.

Po ashtu, nga të gjitha që janë thënë në raport mund të nxjerrën këto **rekomandime**:

- Të analizohen të dhënat për secilën nga shkollat e përfshira në sondazh dhe të krahasohen me të dhënat e prezantuara në këtë raport monitorimi, për t’u diskutuar pastaj me komitetet e të drejtave të fëmijës në shkollat e synuara. Në të gjithë ato shkolla, ku vërehet

diskrepancë e madhe e rezultateve nga rezultati i përgjithshëm duhet sugjeruar veprime korrektuese që sjellin deri tek përmirësimi i gjendjes nëse rezultati është dukshëm nën pritshmëritë, respektivisht duhet analizuar cilët janë faktorët e suksesit, nëse rezultati është dukshëm mbi mesataren.

- Të shfrytëzohen të dhënat e sondazhit me qëllim të avancimit të punës së komiteteve për të drejtat e fëmijës, duke filluar nga përshtatja e programit të trajnimit deri te rishikimi i procedurave për punën e komiteteve për të drejtat e fëmijës. Po ashtu, edhe rezultatet krahasuese në mes të shkollave të grupit të synuar dhe shkollave të grupit kontroll duhet të shfrytëzohen për këtë qëllim.
- Projekti duhet të promovojë punën e organeve përfaqësuese të nxënësve në shkollat e synuara, në veçanti punën e komiteteve për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës. Të gjithë fëmijët duhet ta dinë se kush janë përfaqësuesit e tyre në këto organe dhe në ç' mënyrë mund të ndikojnë në punën e tyre.
- Fëmijët duhet të aftësohen për t'u mbrojtur nga rreziqet që i kërcënojnë rrugës nga shtëpia deri në shkollë dhe në këtë proces, shkolla duhet të kërkojë edhe bashkëpunimin e institucioneve të tjera si: policia, qendra për punë sociale, etj. Me nxënësit duhet të punohet që të ndërtohet një solidaritet i ndërsjellë që merr në mbrojtje pjesëtarët e grupeve pakicë dhe ata nga grupe të marginalizuara.
- Komitetet për të drejtat e fëmijës duhet të punojnë me nxënës që t'u ndihmojnë t'i njohin format e shkëlqes së të drejtave të tyre dhe t'i raportojnë ato te organet e shkollës. Gjithashtu, në bashkëpunim me udhëheqjen e shkollës, komitetet duhet të përcjellin se çfarë ndodhë me këto raportime.
- Komitetet për të drejtat e fëmijëve duhet të promovojnë se edhe ofrimi i arsimit cilësor është një e drejtë e garantuar, prandaj duhet të merren edhe me analiza të suksesit dhe të rezultateve të testeve kombëtare, duke bashkëpunuar me mësimdhënësit dhe me udhëheqjen e shkollës për avancimin e gjendjes.
- Analiza e pyetësorëve tregon se disa pyetje duhet të saktësohen për të shmangur dykuptimësitë, ndërsa disa procedura duhet të ndryshohen për t'iu përshtatur kushteve në terren. Për këtë qëllim duhet organizuar një punëtori të veçantë konsultative, e cila parashihet me projekt.
- Mësimdhënësit e përfshirë në komitetet për të drejtat e fëmijës duhen të shtojnë angazhimin në përkrahje të funksionimit sa më të mirë të këtyre komiteteve dhe të mobilizojnë resurset e shkollës në funksion të komiteteve.
- Të sforcohet roli i prindërve në përkrahje të komiteteve për të drejtat e fëmijës përmes funksionimit më të mirë të këshillit të shkollës dhe këshillit të prindërve. Komitetet për të drejtat e fëmijës duhen ndërmarrë aktivitete të përbashkëta me këshillin e shkollës dhe këshillin e prindërve ashtu që të drejtat e fëmijës të promovohen edhe në komunitetin ku graviton shkolla.

1. Hyrje

Qendra për Arsim e Kosovës (KEC), në bashkëpunim me Shoqatën Kosovare për të Drejtat e Njeriut dhe të Fëmijës (KAHCR) dhe Ministrinë e Arsimit, të Shkencës dhe të Teknologjisë (MASHT), zbaton projektin “Promovimi i të drejtave të fëmijës në fushën e arsimit” financuar nga Komisioni Evropian. Objektiva specifike e këtij projekti 30-mujor është **ngritja e vetëdijes për gjendjen e të drejtave të fëmijës në fushën e arsimit në Kosovë, përmes monitorimit të koordinuar nga organizatat e shoqërisë civile në bashkëveprim me autoritetet qendrore dhe lokale dhe përmes ndërtimit të kapacitetit të shkollave që t’i kontribuojnë këtij procesi.**

Një nga dy rezultatet e pritshme të këtij projekti është **ndërtimi i sistemit për monitorimin dhe raportimin e gjendjes së të drejtave të fëmijës në fushën e arsimit.** Aktivitetet e ndërlidhura përqendrohen në ndërtimin dhe testimin e një sistemi monitorues brenda kohëzgjatjes së projektit. Sistemi do të zhvillohet nën supozimin se monitorimi do të zhvillohet nga organizata të shoqërisë civile në bashkëpunim me shkollat e përfshira.

Për këtë qëllim, janë përzgjedhur 30 shkolla nga Rajoni i Prishtinës dhe i Prizrenit, ku komitetet për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës janë përfshirë aktivisht në procesin e monitorimit të të drejtave të fëmijës në fushën e arsimit. Në këto shkolla zhvillohen edhe aktivitete të tjera të projektit që kanë të bëjnë me ndërtimin e kapacitetit të fëmijëve për të dalluar dhe për t’iu kundërvënë rasteve të shkeljes së të drejtave të fëmijës në mjedisin përkatës. Këto 30 shkolla përbëjnë grupin e synuar të projektit.

Përveç kësaj, është përzgjedhur grupi kontrollues prej 30 shkollave që kanë ngjashmëri të caktuara me shkollat grupit të synuar, por në këto shkolla nuk ka intervenime nga ana e projektit. Raportet vjetore të monitorimit lejojnë krahasimin në mes të dy grupeve të shkollave.

Lista e shkollave të grupit të synuar dhe grupit kontroll është dhënë në shtojcën 1.

2. Metodologjia e monitorimit

Metodologjia e monitorimit është zhvilluar në periudhën maj-korrik 2009 përmes një procesi me pjesëmarrje, dhe është përmbledhur në dokumentin “Udhëzues praktik për monitorimin e të drejtave të fëmijës në fushën e arsimit”. Këtu po e japim vetëm një prezantim të shkurtër të saj:

1) Në secilën nga 30 shkollat e grupit të synuar janë caktuar 2 monitorues të brendshëm (dy mësimdhënës ose, një mësimdhënës dhe një prind). Ata kanë punuar me komitetet për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës për të realizuar monitorimin e gjendjes së të drejtave të fëmijës në shkollë.

Ndërkaq, në 30 shkollat e grupit kontroll nuk ka pasur monitorues të brendshëm.

2) KAHCR ka caktuar 6 monitorues të jashtëm, ashtu që secili prej tyre ka marrë përgjegjësi për 10 shkolla (5 nga grupi i synuar dhe 5 nga grupi kontroll). Detyra e tyre ka qenë të kujdesen për organizimin e monitorimit në shkollat e përfshira, me një angazhim paksa të shtuar në shkollat e grupit kontroll ku mungojnë monitoruesit e brendshëm.

3) Gjatë vitit shkollor 2009/10 janë realizuar dy cikle monitorimi. Cikli i parë është realizuar në periudhën shtator-tetor 2009, ndërsa cikli i dytë në periudhën mars-prill 2010.

4) Në fillim të vitit shkollor 2009/10 janë mbledhur të dhëna statistikore për secilën nga 30 shkollat e grupit të synuar dhe 30 shkollat e grupit kontroll. Në bazë të këtyre të dhënave, për secilën shkollë është përcaktuar mostra e hulumtimit:

Nxënësit	Janë tërhequr me short të paktën 20% të paraleleve të klasave 6-9 nga secila gjuhë mësimore, duke rrumbullakësuar në numrin më të madh. P.sh. nëse shkolla ka pasur 7 paralele të klasave të gjashta me mësim në gjuhën shqipe, atëherë 20% është 1.4, prandaj janë tërhequr dy paralele. Nëse ka pasur një paralele të klasës së gjashtë me mësim në gjuhën turke, atëherë detyrimisht është marrë ajo paralele. Nëse ka dy pasur paralele me mësim në gjuhën boshnjake merret njëra prej tyre (20% i numrit 2 është 0.4 dhe kjo rrumbullakësohet në 1). Tërheqja është bërë për secilin raund të monitorimit veç e veç në mënyrën që siguron rastësinë. Pra, ka mundur të ndodhë që paralelet e njëjta të përfshihen ose jo në mostër në raunde të ndryshme.
Prindërit	Në hulumtim kanë marrë pjesë prindërit e nxënësve nga paralelet që janë përzgjedhur përmes shortit.
Mësimdhënësit	Janë përzgjedhur rastësisht 20% e mësimdhënësve që japin mësim në klasat 6-9 në secilën gjuhë mësimore. Edhe në këtë rast, rrumbullakësimi është bërë në numrin më të madh.

5) Shpërndarja dhe mbledhja e pyetësorëve

Në terminin e caktuar, gjatë një ore mësimore ose pas orëve mësimore, të gjithë nxënësve të përzgjedhur për pjesëmarrje në hulumtim u janë shpërndarë pyetësorët, duke u lënë kohë të mjaftueshme që t'i plotësojnë. Mbledhja e pyetësorëve është bërë në atë mënyrë që të sigurohet anonimiteti. Pyetësi për nxënës është dhënë në shtojcën 2.

Ndërkaq, pyetësorët për prindër u janë shpërndarë nxënësve në zarfe, bashkë me një letër përcjellëse për prindin. Forma e pyetësorit për prindin është dhënë në shtojcën 3. Që të sigurohet anonimiteti, në shkolla janë vendosur kutitë ku nxënësi do të mund ta hedh pyetësorin e plotësuar nga prindi në zarf të mbyllur.

Pyetësorët për mësimdhënës janë shpërndarë, po ashtu, në zarfe, bashkë me një letër përcjellëse. Forma e pyetësorit për mësimdhënësin është dhënë në shtojcën 4. Që të sigurohet anonimiteti, mësimdhënësit e kanë shfrytëzuar kutinë e njëjtë sikur prindërit.

Duhet theksuar se të gjithë personat e përfshirë në sondazh i kanë marrë pyetësorët dhe informatat e ndërlidhura me to në gjuhën shqipe, boshnjake ose turke

3. Rezultatet dhe analiza e tyre

Me të përfunduar të secilit raund të monitorimit, janë futur të dhënat për çdo shkollë veç e veç në tabela të zhvilluara me softuer të veçantë SPSS. Në shkollat e grupit të synuar kjo punë është dashur të kryhet nga monitoruesit e brendshëm, në mënyrë që të ndërtohet kapaciteti për monitorim, por kjo nuk ka qenë e mundur për shkak të mungesës së kompjuterëve në ato shkolla. Prandaj, si në shkollat e synuara, ashtu edhe në ato të grupit kontroll të dhënat janë futur nga monitorues të jashtëm.

Më në fund, është bërë përpunimi statistikor i të dhënave për secilin nga dy ciklet e monitorimit dhe për secilën nga tri kategoritë e personave të anketuar – nxënësit, prindërit, mësimdhënësit.

3.1. Të dhëna demografike

Nga tabela 1 shihet se numri i nxënësve dhe prindërve të përfshirë në sondazh është mjaft i madh. Kështu, në ciklin e parë në sondazh kanë marrë pjesë 6,176 nxënës dhe 5,323 prindër që d.m.th. se rreth 14% të prindërve nuk i kanë kthyer pyetësorët e plotësuar. Ndërkaq, në ciklin e dytë janë përfshirë 5,780 nxënës dhe një shkallë më e ulët e moskthimit të pyetësorëve nga prindërit – rreth 12%. Përderisa përfshirja e nxënësve të grupit të synuar në rajonet e Prishtinës dhe të Prizrenit është mjaft proporcionale (51.5:48.5 % në ciklin e parë dhe 53.5:46.5 % në ciklin e dytë), dallim diç më i madh vërehet te grupi kontroll ku 65.3% të nxënësve në ciklin e parë dhe 64.9% në ciklin e dytë janë nga Rajoni i Prishtinës.

Këto përqindje reflektohen edhe tek prindërit, por jo edhe tek mësimdhënësit, ku vërehet një pjesëmarrje përpjesëtimisht më e madhe e mësimdhënësve nga Rajoni i Prizrenit. Kjo ndodhë për shkak të faktit se shkollat në Rajonin e Prishtinës kanë përpjesëtim më të pavoritshëm mësimdhënës–nxënës sesa ato të Rajonit të Prizrenit.

Gjithashtu, të dhënat tregojnë numër pothuaj se të barabartë të vajzave dhe djemve të përfshirë në sondazh, si dhe shpërndarje harmonike sipas klasave – afërsisht 25% për çdo gjeneratë.

Ndërkaq, struktura etnike e nxënësve të përfshirë në sondazh është dhënë në tabelën 2. Është e evidente se disa nxënës nuk kanë dhënë informata për përkatësinë e tyre etnike

Tabela 1. Nxënësit, prindërit dhe mësimdhënësit e përfshirë në sondazh sipas rajoneve

Cikli	Grupi	Nxënësit			Prindërit			Mësimdhënësit		
		PR	PZ	Gj	PR	PZ	Gj	PR	PZ	Gj
1	I synuar	1727	1627	3354	1497	1630	3127	72	90	162
		51.5%	48.5%	100.0%	47.9%	52.1%	100.0%	44.4%	55.6%	100.0%
	Kontroll	1842	980	2822	1389	807	2196	75	71	146
		65.3%	34.7%	100.0%	63.3%	36.7%	100.0%	51.4%	48.6%	100.0%
	Gjithsej	3569	2607	6176	2886	2437	5323	147	161	308
		57.8%	42.2%	100.0%	54.2%	45.8%	100.0%	47.7%	52.3%	100.0%
2	I synuar	1634	1423	3057	1376	1320	2696	78	81	159
		53.5%	46.5%	100.0%	51.0%	49.0%	100.0%	49.1%	50.9%	100.0%
	Kontroll	1766	957	2723	1477	907	2384	79	55	134
		64.9%	35.1%	100.0%	62.0%	38.0%	100.0%	59.0%	41.0%	100.0%
	Gjithsej	3400	2380	5780	2853	2227	5080	157	136	293
		58.8%	41.2%	100.0%	56.2%	43.8%	100.0%	53.6%	46.4%	100.0%

Tabela 2. Nxënësit sipas përkatësisë etnike

Cikli	Grupi	Përkatësia etnike									
		Shqiptar	Serb	Boshnjak	Turk	Goran	Rom	Ashkali	Egjiptian	Tjetër	Gjithsej
1	I synuar	2925	3	178	210	15	12	8	0		3351
		87.3%	.1%	5.3%	6.3%	.4%	.4%	.2%	.0%		100.0%
	Kontroll	2603	3	133	54	2	3	16	1		2815
		92.5%	.1%	4.7%	1.9%	.1%	.1%	.6%	.0%		100.0%
	Gjithsej	5528	6	311	264	17	15	24	1		6166
		89.7%	.1%	5.0%	4.3%	.3%	.2%	.4%	.0%		100.0%
2	I synuar	2706	1	169	173	0	2	2	0	1	3054
		88.6%	.0%	5.5%	5.7%	.0%	.1%	.1%	.0%	.0%	100.0%
	Kontroll	2532	0	115	45	2	2	23	3	1	2723
		93.0%	.0%	4.2%	1.7%	.1%	.1%	.8%	.1%	.0%	100.0%
	Gjithsej	5238	1	284	218	2	4	25	3	2	5777
		90.7%	.0%	4.9%	3.8%	.0%	.1%	.4%	.1%	.0%	100.0%

3.2. Shprehja e lirë e pikëpamjeve dhe liria e asociimit

Shprehja e lirë e pikëpamjeve të fëmijës dhe liria e asociimit janë të drejta të garantuara me nenet 12, 13 dhe 15 të Konventës për të Drejtat e Fëmijës. Perceptimi i realizimit të këtyre të drejtave është vlerësuar me pyetjet e dhëna në kuadër të modulit 1 në të tre pyetësorët. Ky modul është përbërë nga 3 pyetje në pyetësorin për nxënës, 1 pyetje në pyetësorin për prindër dhe 2 pyetje në pyetësorin për mësimdhënës. Secila nga këto pyetje përbëhet prej 4-6 nënpyetjeve të ndërlidhura, ndërsa për dhënien e përgjigjeve është përdorur një shkallë e përshtatshme e tipit të Likertit.

Në tabelën 3 analizohet liria e të shprehurit në klasë. Nxënësit kanë dhënë përgjigje në katër në pyetje të pyetjes 1 nga shtojca 1, ndërsa rezultatet janë prezantuar në tabelën 3a. Tabela 1 paraqet numrin e përgjigjeve të dhëna nga nxënësit e jo numrin e nxënësve që kanë dhënë përgjigje të caktuara. Kështu, 3,354 nxënës nga shkollat e synuara (shih tabelën 1) kanë dhënë gjithsej 13,292 përgjigje në 4 nënpyetjet e pyetjes 1 nga gjithsej 13,416 përgjigjet e pritura. Kjo d.m.th. se mungojnë 124 përgjigje ose 0.92% e tyre që nuk ndikon aspak në rezultate.

Duke krahasuar të dhënat në tabelën 3a vërehet një shkallë e lartë e lirisë së perceptuar të të shprehurit në klasë, madje gjendja paraqitet të jetë diç më e avancuar në shkollat e grupit kontroll. Perceptime të ngjashme kanë edhe prindërit, ndërsa mësimdhënësit e shkollave të përfshira në këtë sondazh mendojnë se liria e të shprehurit është e një shkalle shumë të lartë.

Tabela 3. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësimdhënësve për lirinë e të shprehurit në klasë

a) Nxënësit

Cikli	Grupi	Nxënësi është i/e lirë për ta shprehur mendimin e vet në klasë					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	7132	3885	1416	573	286	13292
		53.7%	29.2%	10.7%	4.3%	2.2%	100.0%
	Kontroll	6413	3138	1045	377	185	11158
		57.5%	28.1%	9.4%	3.4%	1.7%	100.0%

Cikli	Grupi	Nxënësi është i/e lirë për ta shprehur mendimin e vet në klasë					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
	Gjithsej	13545	7023	2461	950	471	24450
2	I synuar	6583	3563	1165	610	225	12146
		54.2%	29.3%	9.6%	5.0%	1.9%	100.0%
	Kontroll	6125	3044	1009	467	182	10827
		56.6%	28.1%	9.3%	4.3%	1.7%	100.0%
Gjithsej	12708	6607	2174	1077	407	22973	

b) Prindërit

Cikli	Grupi	Nxënësi është i/e lirë për ta shprehur mendimin e vet në klasë					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	6900	3529	1087	413	545	12474
		55.3%	28.3%	8.7%	3.3%	4.4%	100.0%
	Kontroll	5152	2405	572	203	402	8734
		59.0%	27.5%	6.5%	2.3%	4.6%	100.0%
Gjithsej	12052	5934	1659	616	947	21208	
2	I synuar	6094	2993	910	316	438	10751
		56.7%	27.8%	8.5%	2.9%	4.1%	100.0%
	Kontroll	5770	2476	660	255	341	9502
		60.7%	26.1%	6.9%	2.7%	3.6%	100.0%
Gjithsej	11864	5469	1570	571	779	20253	

c) Mësimdhënësit

Cikli	Grupi	Nxënësi është i/e lirë për ta shprehur mendimin e vet në klasë					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	545	91	9	1		646
		84.4%	14.1%	1.4%	.2%		100.0%
	Kontroll	511	64	4	1		580
		88.1%	11.0%	.7%	.2%		100.0%
Gjithsej	1056	155	13	2		1226	
2	I synuar	546	74	10	0		630
		86.7%	11.7%	1.6%	.0%		100.0%
	Kontroll	470	50	7	1		528
		89.0%	9.5%	1.3%	.2%		100.0%
Gjithsej	1016	124	17	1		1158	

Pyetja e dytë analizon sa merret parasysh mendimi i nxënësve në shkollë. Në kuadër të kësaj pyetje, nxënësit janë përgjigjur nëse arsimtarët i dëgjojnë kur flasin; nëse e marrin parasysh mendimin e tyre me rastin e marrjes së vendimeve; nëse veprojnë sipas propozimeve të nxënësve; dhe nëse përpiqen për t'i pajtuar mendimet e ndryshme të nxënësve për të dalë me zgjidhje të pranueshme për të gjithë. Pyetjet e njëjta i janë bërë mësimdhënësve. Nga tabela 4 shihet se mësimdhënësit e perceptojnë këtë lloj demokracie shkollë si diç më të avancuar në raport me perceptimin e nxënësve. Si në ciklin e parë, ashtu edhe në ciklin e dytë, prej 54-59% nxënësve japin përgjigje se mendimi i tyre merret parasysh **shpesh**, ndërsa 27-28.5% të nxënësve pohojnë se kjo ndodh **ndonjëherë**. Më pak se 5% është numri i nxënësve që mendojnë se mendimi i tyre **asnjëherë** nuk merret parasysh. Te mësimdhënësit, këto

përqindje janë më të larta: 71-77% deklarohen për **shpesh**, ndërsa 22-25.7% për **ndonjëherë**. Përsëri bie në sy një perceptim më pozitiv në shkollat kontroll, si te nxënësit, ashtu edhe te mësimitdhënësit.

Tabela 4. Perceptimi i nxënësve dhe mësimitdhënësve për marrjen parasysh të mendimit të nxënësve në shkollë

a) Nxënësit

Cikli	Grupi	Në shkollë merret parasysh mendimi i nxënësve					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	7514	3644	1191	515	426	13290
		56.5%	27.4%	9.0%	3.9%	3.2%	100.0%
	Kontroll	6567	3044	925	308	309	11153
		58.9%	27.3%	8.3%	2.8%	2.8%	100.0%
	Gjithsej	14081	6688	2116	823	735	24443
2	I synuar	6528	3458	1190	571	385	12132
		53.8%	28.5%	9.8%	4.7%	3.2%	100.0%
	Kontroll	6173	2909	945	448	328	10803
		57.1%	26.9%	8.7%	4.1%	3.0%	100.0%
	Gjithsej	12701	6367	2135	1019	713	22935

b) Mësimitdhënësit

Cikli	Grupi	Në shkollë merret parasysh mendimi i nxënësve					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	458	166	21	2	0	647
		70.8%	25.7%	3.2%	.3%	.0%	100.0%
	Kontroll	425	142	12	1	1	581
		73.1%	24.4%	2.1%	.2%	.2%	100.0%
	Gjithsej	883	308	33	3	1	1228
2	I synuar	471	145	9	4	2	631
		74.6%	23.0%	1.4%	.6%	.3%	100.0%
	Kontroll	410	116	5	1	0	532
		77.1%	21.8%	.9%	.2%	.0%	100.0%
	Gjithsej	881	261	14	5	2	1163

Tabela 5. Perceptimi i nxënësve për funksionimin e organeve përfaqësuese të nxënësve

Cikli	Grupi	Organet përfaqësuese të nxënësve funksionojnë në mënyrën që garanton lirinë e asociimit					Gjithsej
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	
1	I synuar	9885	4288	2104	1349	2199	19825
		49.9%	21.6%	10.6%	6.8%	11.1%	100.0%
	Kontroll	8528	3810	1556	1046	1730	16670
		51.2%	22.9%	9.3%	6.3%	10.4%	100.0%
	Gjithsej	18413	8098	3660	2395	3929	36495
2	I synuar	8692	4342	2140	1196	1755	18125
		48.0%	24.0%	11.8%	6.6%	9.7%	100.0%

Cikli	Grupi	Organet përfaqësuese të nxënësve funksionojnë në mënyrën që garanton lirinë e asociimit					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
	Kontroll	8031	3795	1662	1162	1495	16145
		49.7%	23.5%	10.3%	7.2%	9.3%	100.0%
	Gjithsej	16723	8137	3802	2358	3250	34270

Rezultatet të ngjashme japin edhe përgjigjet e nxënësve në pyetjen 3 që ka të bëjë me lirinë e asociimit, pikërisht me mënyrën e emërimit dhe funksionimit të organeve të nxënësve. Prej tyre është kërkuar të konfirmojnë se i zgjedhin pa ndërhyrje përfaqësuesit e tyre; se problemet i diskutojnë haptas në Këshillin e Klasës; se dinë për organet përfaqësuese të nxënësve në shkollë; se marrin informacion për punën e tyre; se njohin edhe forma të tjera organizimi të nxënësve në shkollë; dhe se kanë mundësi të ushtrojnë ndikim në punën e organeve përfaqësuese të nxënësve.

Përgjigjet e nxënësve janë përmbledhur në tabelën 5. Afërsisht gjysma e nxënësve konsiderojnë se organet përfaqësuese të nxënësve funksionojnë në mënyrën që garanton lirinë e asociimit, ndërsa gjysma tjetër sheh hapësirë për përmirësim në këtë drejtim. Nëse analizohen nënpyetjet, përgjigje diç më të rezervuara janë dhënë në nënpyetjen 1 që ka të bëjë me zgjedhjen e përfaqësuesve të klasës pa ndërhyrjen e arsimtarëve. Një numër domethënës i nxënësve perceptojnë se ka më pak ose më shumë ndërhyrje në këtë proces.

3.3. Përfshirja në arsim dhe vijimi i shkollimit

Neni 28 i Konventës për të Drejtat e Fëmijës garanton të drejtën për arsimim, si dhe kërkon marrjen e masave për sigurimin e vijimit të rregullt të mësimit. Ndërkaq, neni 23 i kushton rëndësi arsimimit të fëmijëve me aftësi të kufizuara. Edhe pyetjet e modulit 2 janë hartuar me metodologji të ngjashme si pyetjet e modulit 1, me qëllim që të ofrojnë informacion për perceptimet e nxënësve dhe, ku është relevante, edhe të prindërve dhe mësimitdhënësve, për çështje që kanë të bëjnë me përfshirjen e në arsim dhe vijimin e shkollimit.

Pyetja 4 nga pyetësori i nxënësve (shtojca 3) analizon masat që merr shkolla për të siguruar vijimin e rregullt si: kërkesat për vijim të rregullt që shkolla shtron para nxënësit; evidentimi i mungesave; interesimi i arsimtarëve për shkaqet e mosvijimit; dhe informimi i prindit për mungesat e nxënësit. Pyetja e njëjtë i është bërë edhe prindërve dhe arsimtarëve, ndërsa një pasqyrë e përgjigjeve është dhënë në tabelën 6.

Prej 65-70% të nxënësve mendojnë se shkolla merr masa adekuate për të siguruar vijimin e tyre, që përkrahet edhe nga prindërit e tyre. Ndërkaq, tek mësimitdhënësit kjo përqindje është dukshëm më e madhe.

Tabela 6. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësimitdhënësve për masat që merr shkolla për të siguruar vijimin e rregullt të nxënësve

a) Nxënësit

Cikli	Grupi	Shkolla merr masa adekuate për të siguruar vijimin e rregullt të nxënësve					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	9119	1755	1007	1142	262	13285
		68.6%	13.2%	7.6%	8.6%	2.0%	100.0%
	Kontroll	7837	1421	792	913	210	11173
		70.1%	12.7%	7.1%	8.2%	1.9%	100.0%
	Gjithsej	16956	3176	1799	2055	472	24458

Cikli	Grupi	Shkolla merr masa adekuate për të siguruar vijimin e rregullt të nxënësve					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
2	I synuar	7923	1749	983	1267	237	12159
		65.2%	14.4%	8.1%	10.4%	1.9%	100.0%
	Kontroll	7320	1437	859	992	213	10821
		67.6%	13.3%	7.9%	9.2%	2.0%	100.0%
Gjithsej	15243	3186	1842	2259	450	22980	

b) Prindërit

Cikli	Grupi	Shkolla merr masa adekuate për të siguruar vijimin e rregullt të nxënësve					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	8344	1622	798	1375	307	12446
		67.0%	13.0%	6.4%	11.0%	2.5%	100.0%
	Kontroll	5956	1135	561	880	190	8722
		68.3%	13.0%	6.4%	10.1%	2.2%	100.0%
Gjithsej	14300	2757	1359	2255	497	21168	
2	I synuar	6934	1583	738	1209	276	10740
		64.6%	14.7%	6.9%	11.3%	2.6%	100.0%
	Kontroll	6418	1312	607	969	196	9502
		67.5%	13.8%	6.4%	10.2%	2.1%	100.0%
Gjithsej	13352	2895	1345	2178	472	20242	

c) Mësimdhënësit

Cikli	Grupi	Shkolla merr masa adekuate për të siguruar vijimin e rregullt të nxënësve					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	540	80				620
		87.1%	12.9%				100.0%
	Kontroll	504	75				579
87.0%		13.0%				100.0%	
Gjithsej	1044	155				1199	
2	I synuar	518	91				609
		85.1%	14.9%				100.0%
	Kontroll	451	70				521
86.6%		13.4%				100.0%	
Gjithsej	969	161				1130	

Megjithatë, nëse analizohet nënpyetja: “Nëse vonohem në orë ose mungoj, shkolla e informon prindin tim” vërehet një diskrepancë e theksuar në përgjigje. Vetëm 33-40% të nxënësve pohojnë se kjo ndodhë **shpesh**, ndërsa 22-24% të nxënësve mendojnë se kjo bëhet **ndonjëherë**. Perceptime të ngjashme, mbase për një nuancë më optimiste (36-42% **shpesh**, 19.5-21% **ndonjëherë**) kanë prindërit.

Ndërkaq, te mësimdhënësit vërehet një trend tjetër - 62-72% konsiderojnë se **shpesh** i informojnë prindërit për mungesa, ndërsa 27-32% pohojnë se këtë e bëjnë ndonjëherë).

Pyetja 5 ka për qëllim të analizojë mundësitë e nxënësve për vijimin e shkollimit në kuptim të nevojës për të punuar; vështirësive ekonomike të familjes; botëkuptimeve të familjes për

rëndësinë e shkollës; largësinë e shkollës nga shtëpia dhe perceptimeve të sigurisë. Të gjithë këta faktorë përcaktojnë ekzistimin ose jo të kushteve optimale për vijimin e shkollimit. Pyetja u është shtruar vetëm nxënësve, ndërsa përgjigjet e tyre janë përmbledhur në Tabelën 7. Nga analiza e përgjigjeve vërehet se nxënësit në shkollat kontroll kanë perceptime diç më optimiste sesa ata në shkollat e synuara.

Tabela 7. Perceptimi i nxënësve për ekzistimin e kushteve optimale për shkollim

Cikli	Grupi	Në aspektin material, të sigurisë dhe të largësisë fizike nga shkolla ekzistojnë kushte optimale për shkollim					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	2364 14.3%	1449 8.8%	4646 28.1%	7384 44.6%	707 4.3%	16550 100.0%
	Kontroll	1956 14.1%	1149 8.3%	3667 26.4%	6560 47.2%	567 4.1%	13899 100.0%
	Gjithsej	4320	2598	8313	13944	1274	30449
2	I synuar	2016 13.3%	1255 8.3%	4166 27.5%	7057 46.6%	663 4.4%	15157 100.0%
	Kontroll	1702 12.6%	1035 7.7%	3714 27.5%	6514 48.3%	528 3.9%	13493 100.0%
	Gjithsej	3718	2290	7880	13571	1191	28650

Pyetja 6 trajton nxënësit me aftësi të kufizuara dhe u është shtruar si nxënësve ashtu edhe mësimitdhënësve. Nënpyetjet synojnë për të kuptuar nëse fëmijët sillen mirë me nxënësit me aftësi të kufizuara dhe u ndihmojnë atyre; nëse shoqërohen me ta; nëse arsimtarët sillen mirë dhe u ndihmojnë këtyre fëmijëve; dhe nëse këta fëmijë ndihen mirë në shkollë. Edhe nxënësit, edhe mësimitdhënësit, në masë të madhe pajtohen se në mjedisin e tyre ekziston përkrahja për shkollimin e nxënësve me aftësi të kufizuara. Dhe, përderisa dallimi në mes të nxënësve në shkollat e synuara dhe shkollat kontroll nuk është i madh, të mësimitdhënësit ky dallim sillet në 5-10% në favor të mësimitdhënësve të shkollave kontroll. Rezultatet e plota janë dhënë në tabelën 8.

Tabela 8. Perceptimi i nxënësve dhe i mësimitdhënësve për ekzistimin e mjedisit përkrahës për shkollimin e nxënësve me aftësi të kufizuara

a) Nxënësit

Cikli	Grupi	Në shkollë ekziston mjedisi përkrahës për shkollimin e nxënësve me aftësi të kufizuara					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	6079 70.5%	1280 14.8%	473 5.5%	314 3.6%	478 5.5%	8624 100.0%
	Kontroll	5593 71.8%	1106 14.2%	396 5.1%	249 3.2%	441 5.7%	7785 100.0%
	Gjithsej	11672	2386	869	563	919	16409
2	I synuar	5520 69.2%	1297 16.3%	441 5.5%	263 3.3%	456 5.7%	7977 100.0%
	Kontroll	5027 69.2%	1143 15.7%	413 5.7%	272 3.7%	411 5.7%	7266 100.0%
	Gjithsej	10547	2440	854	535	867	15243

b) Mësimdhënësit

Cikli	Grupi	Në shkollë ekziston mjedisi përkrahës për shkollimin e nxënësve me aftësi të kufizuara					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	344 66.7%	129 25.0%	13 2.5%	7 1.4%	23 4.5%	516 100.0%
	Kontroll	329 71.4%	85 18.4%	10 2.2%	12 2.6%	25 5.4%	461 100.0%
	Gjithsej	673	214	23	19	48	977
2	I synuar	338 68.1%	114 23.0%	17 3.4%	11 2.2%	16 3.2%	496 100.0%
	Kontroll	324 78.8%	73 17.8%	3 .7%	2 .5%	9 2.2%	411 100.0%
	Gjithsej	662	187	20	13	25	907

3.4. Respektimi i dinjitetit të nxënësit

Neni 28 i Konventës për të Drejtat e Fëmijës i kushton kujdes të veçantë respektimit të dinjitetit të fëmijës, duke kërkuar që disiplina shkollore të zbatohet në mënyrë të pajtueshme me dinjitetin njerëzor të fëmijës dhe në përputhje me konventën. Pyetjet e modulit 3 kanë të bëjnë pikërisht me këtë problematikë, duke trajtuar raportin mësimdhënës-nxënës, nxënës-nxënës, si dhe angazhimin e shkollës për të siguruar respektimin e dinjitetit të fëmijës.

Pyetja 7 i shtrohet nxënësve, prindërve dhe mësimdhënësve dhe kërkon të kuptojë praninë e rasteve të shkeljes së dinjitetit të fëmijës nga ana e mësimdhënësve duke kërkuar përgjigje nëse mësimdhënësit i drejtohen nxënësve me fjalë fyese; i ndëshkojnë ose i diskriminojnë pa të drejtë; ushtrojnë dhunë fizike ndaj tyre; i nënçmojnë në bazë të përkatësisë etnike ose fetare; i nënçmojnë për shkak të gjendjes ekonomike të familjes; dhe nëse i trajtojnë më mirë fëmijët e tjerë për çfarëdo arsye tjetër.

Prej 73-76% të nxënësve pohojnë se **asnjëherë** nuk janë trajtuar keq nga mësimdhënësit apo personeli tjetër i shkollës, gjë që përputhet edhe me pohimet e prindërve, ndërkohë që te përgjigjet e mësimdhënësve kjo përqindje sillet prej 84-91%.

Tabela 9. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësimdhënësve për trajtimin e nxënësve nga ana e mësimdhënësve

a) Nxënësit

Cikli	Grupi	Ka raste kur mësimdhënësit dhe personeli i shkollës nuk i trajtojnë mirë nxënësit					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	972 5.2%	1294 6.9%	1564 8.4%	14119 75.5%	763 4.1%	18712 100.0%
	Kontroll	843 5.2%	1018 6.3%	1372 8.5%	12209 75.9%	646 4.0%	16088 100.0%
	Gjithsej	1815	2312	2936	26328	1409	34800
2	I synuar	962 5.3%	1301 7.2%	1775 9.9%	13150 73.0%	826 4.6%	18014 100.0%
	Kontroll	977 6.1%	1123 7.0%	1477 9.2%	11863 73.7%	663 4.1%	16103 100.0%
	Gjithsej	1939	2424	3252	25013	1489	34117

b) Prindërit

Cikli	Grupi	Ka raste kur mësime dhe personeli i shkollës nuk i trajtojnë mirë nxënësit					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	614 3.3%	1262 6.7%	1146 6.1%	14183 75.8%	1497 8.0%	18702 100.0%
	Kontroll	419 3.2%	829 6.3%	829 6.3%	10023 76.7%	969 7.4%	13069 100.0%
	Gjithsej	1033	2091	1975	24206	2466	31771
2	I synuar	580 3.6%	1102 6.9%	1150 7.2%	11975 74.5%	1261 7.8%	16068 100.0%
	Kontroll	502 3.5%	973 6.8%	1025 7.2%	10559 74.3%	1159 8.2%	14218 100.0%
	Gjithsej	1082	2075	2175	22534	2420	30286

c) Mësime dhe personeli i shkollës

Cikli	Grupi	Ka raste kur mësime dhe personeli i shkollës nuk i trajtojnë mirë nxënësit					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	14 2.2%	16 2.5%	66 10.3%	540 84.2%	5 .8%	641 100.0%
	Kontroll	11 1.9%	9 1.5%	43 7.4%	518 88.7%	3 .5%	584 100.0%
	Gjithsej	25	25	109	1058	8	1225
2	I synuar	20 3.2%	12 1.9%	49 8.0%	518 84.1%	17 2.8%	616 100.0%
	Kontroll	2 .4%	9 1.7%	33 6.4%	472 90.9%	3 .6%	519 100.0%
	Gjithsej	22	21	82	990	20	1135

Përgjigje të ngjashme japin nxënësit dhe prindërit në pyetjen 8 të shtojcës 1 për raportet nxënës-nxënës, ku në pyetjet janë thuar se të njëjta si në pyetjen e mësipërme. Si në pyetjen 7, ashtu edhe në pyetjen 8, vërehet se nxënësit dhe prindërit e disa përkatësive etnike kanë raportuar qëndrim diskriminues si nga ana e mësime dhe personeli i shkollës, ashtu edhe nga ana e bashkëmoshatarëve. Përgjigjet në pyetjen 8 janë dhënë në tabelën 10. Kështu nga 23 nxënës të komunitetit Ashkali të përfshirë në sondazh në ciklin e parë të monitorimit, vetëm 11 pohojnë se asnjëherë nuk janë nënçmuar në bazë etnike nga mësime dhe personeli i shkollës, që përputhet edhe me rezultatin e prindërve.

Tabela 10. Perceptimi i nxënësve dhe prindërve për trajtimin e nxënësve nga ana e nxënësve të tjerë

a) Nxënësit

Cikli	Grupi	Ka raste kur nxënësit nuk i trajtojnë mirë nxënësit e tjerë					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	744 3.8%	942 4.8%	1471 7.5%	15705 80.2%	716 3.7%	19578 100.0%

Cikli	Grupi	Ka raste kur nxënësit nuk i trajtojnë mirë nxënësit e tjerë					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
	Kontroll	619 3.7%	828 5.0%	1398 8.4%	13143 79.0%	652 3.9%	16640 100.0%
	Gjithsej	1363	1770	2869	28848	1368	36218
	I synuar	650 3.6%	917 5.1%	1547 8.6%	14025 78.1%	808 4.5%	17947 100.0%
2	Kontroll	704 4.3%	939 5.8%	1359 8.4%	12554 77.3%	677 4.2%	16233 100.0%
	Gjithsej	1354	1856	2906	26579	1485	34180

b) Prindërit

Cikli	Grupi	Ka raste kur nxënësit nuk i trajtojnë mirë nxënësit e tjerë					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	487 2.6%	816 4.4%	1095 5.9%	15029 80.4%	1270 6.8%	18697 100.0%
	Kontroll	409 3.1%	570 4.4%	735 5.6%	10415 79.7%	940 7.2%	13069 100.0%
	Gjithsej	896	1386	1830	25444	2210	31766
2	I synuar	487 3.0%	772 4.8%	1068 6.7%	12544 78.2%	1166 7.3%	16037 100.0%
	Kontroll	453 3.2%	667 4.7%	969 6.8%	11073 77.9%	1060 7.5%	14222 100.0%
	Gjithsej	940	1439	2037	23617	2226	30259

Pyetja e radhës ka të bëjë me reagimin e shkollës ndaj rasteve të cenimit të dinjitetit të nxënësit. Nxënësit dhe prindërit janë pyetur nëse kanë kujt t'i ankohen në rast të sjelljeve jokorrekte të mësimdhënësve ndaj fëmijëve; nëse ankesat e tyre dëgjoen dhe merren masa përkatëse; nëse kanë kujt t'i ankohen në rast të sjelljeve jo të mira të nxënësve të tjerë ndaj fëmijës; nëse këto ankesa shqyrtohen dhe merren masa; dhe nëse shkolla kujdeset për ruajtjen e dinjitetit të fëmijëve. Përgjigjet e dhëna në tabelën 11 tregojnë se 61-65% të nxënësve mendojnë se shkolla merr masat e nevojshme për të siguruar respektimin e dinjitetit të fëmijëve dhe e përafërt është përqindja e prindërve që kanë shprehur perceptim të tillë.

Tabela 11. Perceptimi i nxënësve dhe i prindërve për qëndrimin e shkollës ndaj rasteve të cenimit të dinjitetit të fëmijëve

a) Nxënësit

Cikli	Grupi	Shkolla merr të gjitha masat e nevojshme për të siguruar respektimin e dinjitetit të fëmijëve					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	10473 63.7%	2831 17.2%	1233 7.5%	1070 6.5%	830 5.0%	16437 100.0%
	Kontroll	8879 64.5%	2373 17.2%	895 6.5%	815 5.9%	805 5.8%	13767 100.0%
	Gjithsej	19352	5204	2128	1885	1635	30204

Cikli	Grupi	Shkolla merr të gjitha masat e nevojshme për të siguruar respektimin e dinjitetit të fëmijëve					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
2	I synuar	9225 61.2%	2934 19.5%	1208 8.0%	889 5.9%	806 5.4%	15062 100.0%
	Kontroll	8493 63.1%	2401 17.8%	960 7.1%	820 6.1%	788 5.9%	13462 100.0%
	Gjithsej	17718	5335	2168	1709	1594	28524

b) Prindërit

Cikli	Grupi	Shkolla merr të gjitha masat e nevojshme për të siguruar respektimin e dinjitetit të fëmijëve					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	9858 63.4%	2962 19.1%	933 6.0%	958 6.2%	828 5.3%	15539 100.0%
	Kontroll	6904 63.6%	2200 20.3%	557 5.1%	575 5.3%	624 5.7%	10860 100.0%
	Gjithsej	16762	5162	1490	1533	1452	26399
2	I synuar	8116 60.7%	2842 21.2%	837 6.3%	898 6.7%	687 5.1%	13380 100.0%
	Kontroll	7331 61.9%	2522 21.3%	727 6.1%	674 5.7%	598 5.0%	11852 100.0%
	Gjithsej	15447	5364	1564	1572	1285	25232

3.5. Cilësia e arsimit

Neni 29 i Konventës për të Drejtat e Fëmijës bën fjalë për cilësinë e arsimit si element i korpusit të të drejtave të fëmijës. Me gjithë faktin se cilësia nuk është objekt primar i interesimit kur bëhet fjalë për të drejtat e fëmijëve në Kosovë, në pyetësor janë përfshirë dy pyetje që i kushtohet cilësisë dhe i janë drejtuar të tri kategorive të respondentëve – nxënësve, prindërve dhe mësimitdhënësve.

Pyetja 10 ka të bëjë me veprimet që ndërmerren në shkollë për të siguruar arsimim cilësor: përpjekjet e mësimitdhënësve; liria e nxënësve për të bërë pyetje për gjërat që nuk i kanë të qarta; vlerësimi; stimulimet pozitive për nxënësit; dhe kërkesa e mësimitdhënësve për të nxënë.

Përgjigjet e dhëna në tabelën 12 tregojnë një shkallë të lartë të konfidencës të nxënësve se merren masa të nevojshme për të ofruar arsimim cilësor. Në ciklin e parë monitorues përgjigjen “shpesh” kanë dhënë 81-82% të nxënësve të përfshirë në sondazh, ndërkaq në ciklin e dytë monitorues kjo përqindje ka rënë në 77-78%. Te prindërit, përgjigja “shpesh” paraqitet në 73-75% të përgjigjeve në ciklin e parë dhe 72% të përgjigjeve në ciklin e dytë. Përsëri, tek mësimitdhënësit përgjigja “shpesh” është dhënë në 93-95% të rasteve.

Tabela 12. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësimitdhënësve për veprimet që ndërmerren në shkollë për të ofruar arsimim cilësor

a) Nxënësit

Cikli	Grupi	Në shkollë ndërmerren veprime adekuatë për të siguruar arsimim cilësor					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	13311 81.1%	1892 11.5%	626 3.8%	390 2.4%	193 1.2%	16412 100.0%

Cikli	Grupi	Në shkollë ndërmerren veprime adekuate për të siguruar arsimim cilësor					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
	Kontroll	11357	1559	466	294	160	13836
		82.1%	11.3%	3.4%	2.1%	1.2%	100.0%
	Gjithsej	24668	3451	1092	684	353	30248
2	I synuar	11620	2079	665	440	259	15063
		77.1%	13.8%	4.4%	2.9%	1.7%	100.0%
	Kontroll	10497	1766	604	426	196	13489
		77.8%	13.1%	4.5%	3.2%	1.5%	100.0%
Gjithsej	22117	3845	1269	866	455	28552	

b) Prindërit

Cikli	Grupi	Në shkollë ndërmerren veprime adekuate për të siguruar arsimim cilësor					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	11319	2682	738	381	341	15461
		73.2%	17.3%	4.8%	2.5%	2.2%	100.0%
	Kontroll	8147	1697	481	205	296	10826
		75.3%	15.7%	4.4%	1.9%	2.7%	100.0%
Gjithsej	19466	4379	1219	586	637	26287	
2	I synuar	9600	2409	725	365	277	13376
		71.8%	18.0%	5.4%	2.7%	2.1%	100.0%
	Kontroll	8589	2053	568	332	301	11843
		72.5%	17.3%	4.8%	2.8%	2.5%	100.0%
Gjithsej	18189	4462	1293	697	578	25219	

c) Mësimdhënësit

Cikli	Grupi	Në shkollë ndërmerren veprime adekuate për të siguruar arsimim cilësor					
		Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	740	36	2	5	1	784
		94.4%	4.6%	.3%	.6%	.1%	100.0%
	Kontroll	673	31	4	0	2	710
		94.8%	4.4%	.6%	.0%	.3%	100.0%
Gjithsej	1413	67	6	5	3	1494	
2	I synuar	747	30	1	11		789
		94.7%	3.8%	.1%	1.4%		100.0%
	Kontroll	602	31	1	15		649
		92.8%	4.8%	.2%	2.3%		100.0%
Gjithsej	1349	61	2	26		1438	

Pyetja e fundit ka të bëjë me relevancën e perceptuar të shkollimit, ndërsa përgjigjet flasin për një shkollë të lartë të perceptimit të dobisë së saj te nxënësit (81-84%), prindërit (82-85%) dhe mësimdhënësit (82-83%). Rezultatet e plota janë dhënë në tabelën 14.

Tabela 13. Perceptimi i nxënësve, prindërve dhe mësimdhënësve për relevancën e njohurive që ofron shkolla

a) Nxënësit

Cikli	Grupi	Shkolla ofron njohuri relevante për jetën e nxënësit					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	8300	911	237	179	228	9855
		84.2%	9.2%	2.4%	1.8%	2.3%	100.0%
	Kontroll	6967	745	183	192	181	8268
		84.3%	9.0%	2.2%	2.3%	2.2%	100.0%
	Gjithsej	15267	1656	420	371	409	18123
2	I synuar	7355	891	293	251	229	9019
		81.6%	9.9%	3.2%	2.8%	2.5%	100.0%
	Kontroll	6598	786	229	270	207	8090
		81.6%	9.7%	2.8%	3.3%	2.6%	100.0%
	Gjithsej	13953	1677	522	521	436	17109

b) Prindërit

Cikli	Grupi	Shkolla ofron njohuri relevante për jetën e nxënësit					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	7851	977	144	130	133	9235
		85.0%	10.6%	1.6%	1.4%	1.4%	100.0%
	Kontroll	5465	632	152	103	100	6452
		84.7%	9.8%	2.4%	1.6%	1.5%	100.0%
	Gjithsej	13316	1609	296	233	233	15687
2	I synuar	6445	839	166	158	130	7738
		83.3%	10.8%	2.1%	2.0%	1.7%	100.0%
	Kontroll	5812	756	195	173	151	7087
		82.0%	10.7%	2.8%	2.4%	2.1%	100.0%
	Gjithsej	12257	1595	361	331	281	14825

c) Mësimdhënësit

Cikli	Grupi	Shkolla ofron njohuri relevante për jetën e nxënësit					
		Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di	Gjithsej
1	I synuar	388	78	1	0	1	468
		82.9%	16.7%	.2%	.0%	.2%	100.0%
	Kontroll	350	65	2	8	1	426
		82.2%	15.3%	.5%	1.9%	.2%	100.0%
	Gjithsej	738	143	3	8	2	894
2	I synuar	392	70	2	7	3	474
		82.7%	14.8%	.4%	1.5%	.6%	100.0%
	Kontroll	318	63	2	6	1	390
		81.5%	16.2%	.5%	1.5%	.3%	100.0%
	Gjithsej	710	133	4	13	4	864

4. Diskutimi

4.1. Hyrje

Për qëllime të këtij hulumtimi janë përzgjedhur dy rajone: Rajoni i Prishtinës dhe i Prizrenit. Në të dy rajonet janë përzgjedhur nga 15 shkolla të synuara – urbane dhe rurale, dhe, po ashtu, nga 15 shkolla kontroll që, në aspektin demografik, kanë ngjashmëri me shkollat e synuara. Këto shkolla janë përzgjedhur nga dy komuna të secilit rajon: në Prishtinë e Fushë Kosovë (rajoni i Prishtinës) dhe në Prizren dhe Dragash (rajoni i Prizrenit). Mostra e përzgjedhur është reprezentative, si në kuptim të përfaqësimit të të gjitha kategorive të nxënësve dhe të grupmoshave të synuara (11-15 vjeç), ashtu edhe në kuptim të numrit të përgjithshëm të nxënësve, prindërve dhe mësimitdhënësve të përfshirë në sondazh. Për fat të keq, përkundër përpjekjeve nuk është arritur të përfshihen në sondazh shkolla me mësim në gjuhën serbe.

4.2. Shprehja e lirë e pikëpamjeve dhe liria e asociimit

Më shumë se gjysma e nxënësve dhe e prindërve të anketuar konsiderojnë se nxënësit janë plotësisht të lirë ta shprehin mendimin e vet gjatë orëve të mësimi, takimeve të klasës dhe aktiviteteve të lira, si dhe se ata inkurajohen nga arsimtarët që ta bëjnë këtë. Nga analiza e nënpyetjeve sipas shkollave të veçanta vihet re ekzistimi i një konsistence në dhënien e përgjigjeve, për shembull numri i përgjigjeve të caktuara në nënpyetjen “E shpreh lirisht mendimin tim gjatë orëve të mësimi” është i ngjashëm me numrin e përgjigjeve në nënpyetjen e ndërlidhur “Arsimtarët më inkurajojnë ta shpreh mendimin tim – më pyesin çfarë mendoj”. Trend i ngjashëm vërehet edhe tek pyetjet tjera.

Me gjithë rezultatin inkurajues janë deri në 15% të nxënësve dhe deri në 11% të prindërve që mendojnë se mendimi i lirë mund të shprehet rrallë ose asnjëherë. Një përqindje e përafërt prej deri në 15% të nxënësve konsideron se mendimi i tyre merret parasysh rrallë nga mësimitdhënësit ose nuk merret fare parasysh. Në të dy rastet qëndrimi i mësimitdhënësve paraqitet të jetë pak më ndryshe – vetëm deri në 2% prej tyre mendojnë se mendimi i nxënësit nuk mund të shprehet lirisht, ndërsa deri në 3.5% se mendimi i shprehur nuk merret parasysh. Dallime të tilla në qëndrime në mes të nxënësve dhe prindërve nga njëra anë dhe, mësimitdhënësve nga ana tjetër, janë të pranishme edhe në fushat tjera që mbulon sondazhi.

Rreth gjysma e nxënësve shprehen të kënaqur me aspekte të ndryshme të funksionimit të organeve përfaqësuese të tyre, përfshirë mundësinë për të ndikuar në vendimet e tyre. Ndërkaq, një kategori që përbën 22-24% të popullacionit të përfshirë në sondazh sheh vend për avancim të “demokracisë së brendshme”. Pjesa tjetër – prej 15-18% të nxënësve – nuk shprehen të kënaqur me funksionimin e organeve përfaqësuese të nxënësve, ndërkaq bie në sy numri mjaft i madh i përgjigjeve “nuk e di” në këtë pyetje – 9.3-11.1%. Pa dyshim, është kjo një fushë ku duhet punuar më shumë për të rritur përfshirjen e nxënësve në punën e organeve përfaqësuese të tyre.

4.3. Përfshirja në arsim dhe vijimi i shkollimit

Gjykuar sipas përgjigjeve të dhëna nga nxënësit, prindërit dhe mësimitdhënësit shkolla, në masë të madhe, merr masa për të siguruar vijimin e rregullt të nxënësve. Për shembull, të tri kategoritë e përfshira në sondazh raportojnë se mësimitdhënësit i evidentojnë me rregull mungesat e paarsyeshme të nxënësve. Pa kontestuar përgjigjet duhet theksuar se, në nivel të Kosovës, numri i vogël i mungesave të raportuara paraqet një ndër problemet më akute të sistemit të arsimit, i cili inkurajon mosvijimin dhe braktisjen e shkollimit.

Kur bëhet fjalë për ekzistimin e kushteve optimale për shkollim, duket se ato ekzistojnë për numrin më të madh të fëmijëve të përfshirë në sondazh, por përqindja e atyre që vejnë në

pyetje ekzistimin e këtyre kushteve sillet prej 20-22%. Kështu, 13-15% të nxënësve të anketuar shprehen se kanë nevojë të punojnë për të përkrahur familjet e tyre, ndërsa rreth 6% të tjerë sinjalizojnë se mund të kenë nevojë për të punuar. Kjo është në përputhje me përqindjen e nxënësve që pohojnë se familjet e tyre kanë vështirësi për ta përballuar shkollimin e tyre (rreth 20%), gjë që reflekton gjendjen socio-ekonomike të qytetarëve në nivel të vendit. Gëzon fakti se nuk vërehen dallime gjinore nga aspekti i botëkuptimeve të familjes për rëndësinë e shkollës – për më tepër rezultatet tregojnë se familjet e vajzave përpjesëtimisht e vlerësojnë shkollën më shumë sesa familjet e djemve.

Megjithatë, te grupet etnike pakicë vërehen brenga për sigurinë në rrugën nga shtëpia deri në shkollë dhe anasjelltas. Brengë të tillë shprehin 30% të nxënësve të anketuar shqiptarë në raport me 44.2% nxënës boshnjakë, 36.6% turq, 47.4% goranë, 45.9% ashkali. Sondazhi nuk ka analizuar arsyet e këtyre brengave, por mund të supozohet se bëhet fjalë për frikën nga ngacmimet e bashkëmoshatarëve dhe nga trafiku.

Në bazë të përgjigjeve të nxënësve dhe të mësimitdhënësve duket që në shkolla të ekzistojë një shkallë e lartë e mirëkuptimit për fëmijët me aftësi të kufizuara. Megjithatë, kjo nuk d.m.th. se ekzistojnë edhe kushte optimale për shkollimin e tyre, pasi edhe këto 60 shkolla, si dhe shkollat tjera në Kosovë, përballohen me probleme të karakterit infrastrukturor dhe tjetër që ndikojnë negativisht në ofrimin e shërbimeve cilësore për fëmijët me aftësi të kufizuara.

4.4. Respektimi i dinjitetit të nxënësit

Shumica dërrmuese e nxënësve të përfshirë në sondazh shprehen të kënaqur me trajtimin që u bëhet në shkollë – prej 73-75% shprehen se nuk janë trajtuar keq nga mësimitdhënësit dhe personeli i shkollës, ndërsa 77-80% se nuk janë trajtuar keq nga bashkëmoshatarët e tyre në shkollë. Krahasimi në mes të pjesëtarëve të grupeve të ndryshme etnike nuk tregon dallime domethënëse që flet për një atmosferë tolerance në shkollat e përfshira në sondazh.

Kur bëhet fjalë për masat që merr shkolla për të siguruar respektimin e dinjitetit të nxënësve vërehet një diskrepancë e vogël në mes të rasteve kur dinjiteti i nxënësit shkelet nga mësimitdhënësi dhe të rasteve kur dinjiteti i nxënësit shkelet nga nxënësit tjerë. Kështu, analiza e nënpyetjeve tregon se 52-55% të nxënësve konsiderojnë se ankesat e tyre për trajtim jo të mirë nga arsimtarë dëgjohen dhe merren masa që rastet e tilla të mos përsëriten. Ndërkaq, 57-62% besojnë se masa të tilla merren në rastet kur nuk trajtohen mirë nga nxënës të tjerë.

4.5. Cilësia e arsimit

Kur bëhet fjalë për arsimin cilësor duhet pasur parasysh se shkolla është vetëm një ingranazh në makinën komplekse që prodhon cilësinë. Nxënësit dhe prindërit pajtohen në masë të madhe se shkolla bën përpjekje maksimale për të ofruar arsim cilësor, por kjo nuk d.m.th. se ata konsiderojnë se arsimi që ju ofrohet është arsim cilësor. Një pyetje e tillë as që është bërë, sepse tejkalon qëllimet e këtij monitorimi. Po ashtu, nxënësit dhe prindërit shprehin një lloj konsensusi se shkolla ofron njohuri relevante për jetën, por ekziston një dozë rreziku se kjo pyetje është kuptuar në mënyrë të përgjithësuar, pa nxitur krahasimin me kërkesat që sjell jeta.

5. Përfundimet dhe rekomandimet

Sondazhi i parë është zhvilluar në periudhën shtator-tetor 2009 kur Projekti “Promovimi i të drejtave të fëmijës në fushën e arsimit” kishte finalizuar kornizën e monitorimit dhe ishte në fazën e hartimit të planit për punë me komitetet e të drejtave të fëmijës në shkollat e synuara.

Ndërkaq, monitorimi i dytë është zhvilluar në periudhën mars-prill 2010 kur zhvilloheshin trajnimet e anëtarëve të këtyre komiteteve. Pra, monitorimi ka të bëjë me periudhën kur Projekti akoma nuk ka vepruar në shkolla dhe kjo mund të jetë një arsye pse nuk ka dallime domethënëse në mes të shkollave të synuara dhe atyre të grupit kontroll, siç do të ishte e pritshme. Po ashtu, ka mundësi që perceptimi i të drejtave të fëmijës në shkollat kontroll, që asnjëherë nuk i janë ekspozuar ngritjes së kapaciteteve për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës, të jetë i ndryshëm nga ai në shkollat e synuara, në kuptim të pritshmërive më të vogla. Përvojat e mëhershme nga trajnimet për të drejtat e njeriut tregojnë se, para trajnimit, pjesëmarrësit kanë vlerësuar më lartë kompetencat vetanake për të drejtat e njeriut sesa pas trajnimit, kur kanë zbuluar zbrazëtitë që kanë dhe kanë identifikuar nevojat për zhvillim të mëtutjeshëm në këtë fushë.

Analiza e përgjigjeve është bërë në rrafshin global, duke bërë dallime në mes të shkollave të synuara dhe të atyre të grupit kontroll, si dhe në mes të cikleve të monitorimit. Ndërkaq, për nevoja të brendshme është krahasuar gjendja në mes të shkollave të ndryshme dhe, në disa raste, janë vërejtur shpërputhje në përgjigje. Këto çështje do të diskutohen me vet shkollat për t'i kontribuar në këtë mënyrë avancimit të gjendjes së të drejtave të fëmijës në to.

Meqë hulumtimi është i karakterit të sondazhit, ai bazohet më shumë në perceptime të kategorive të përfshira në të për çështje të ndryshme sesa në një analizë objektive dhe të gjithanshme të situatës. Një rrezik në raste të tilla është që të anketuarit t'i shprehim qëndrimet e veta në varësi nga kultura e mjedisit në të cilin zhvillohet sondazhi. Megjithatë, nuk ka dallime domethënëse në mes të grupit të synuar dhe grupit kontroll. Po ashtu, nuk vërehen dallime të mëdha në qëndrime në mes të nxënësve dhe të prindërve të tyre, por vërehen dallime në qëndrime në mes të nxënësve dhe prindërve nga njëra anë dhe të mësimdhënësve nga ana tjetër. Në fakt, përgjigjet e mësimdhënësve janë gjithnjë më afirmative për gjendjen e respektimit të të drejtave të fëmijës në shkollë që është e kuptueshme, sepse mësimdhënësit janë ata që bartin një pjesë të madhe të përgjegjësisë për situatën.

Në përmbyllje mund të nxjerrën këto **përfundime**:

- Në shkollat e synuara dhe ato të grupit kontroll ekziston një liri e shprehjes së pikëpamjeve të nxënësve si në klasë, ashtu edhe në aktivitete të lira, ndërsa mësimdhënësit i inkurajojnë nxënësit që ta bëjnë këtë. Mendimi i shprehur, në përgjithësi, merret parasysh, që i bën nxënësit të ndihen mirë në shkollë. Ndërkaq, ka vend për përmirësim kur bëhet fjalë për lirinë e asociimit, pikërisht për funksionimin e organeve përfaqësuese të nxënësve.
- Varfëria e lartë nuk i kursen as fëmijët dhe shumë prej tyre e shohin këtë si vështirësi për shkollimin e tyre. Shkolla nuk mund të bëjë shumë për eliminimin e vështirësive të tilla as për përmirësimin e sigurisë në rrugën nga shtëpia deri në shkollë dhe anasjelltas, por gjendja ekonomike dhe siguria evidencohen si faktorë që mund të ndikojnë negativisht në vazhdimin e shkollimit, posaçërisht tek kategori të caktuara të nxënësve. Nga ana tjetër, shkollat bëjnë përpjekje maksimale për të siguruar vijimin e rregullt të mësimin nga ana e nxënësve, duke treguar mirëkuptim maksimal për nxënësit me aftësi të kufizuara.
- Nxënësit janë të kënaqur me trajtimin që u bëhet në shkollë, si nga mësimdhënësit, ashtu edhe nga bashkëmoshatarët e tyre, si dhe me masat që merr shkolla në rastet e cenimit të dinjitetit të nxënësve. Megjithatë, vërehet se shkollat janë më shumë të prira të marrin masa në ato raste kur dinjiteti i nxënësit cenohet nga nxënësit e tjerë sesa atëherë kur këtë e bëjnë mësimdhënësit.
- Ekziston një bindje e përgjithshme e nxënësve dhe e prindërve të tyre se nuk mungojnë përpjekjet e mësimdhënësve për të siguruar një arsimim cilësor për nxënësit dhe, po ashtu, se shkolla ofron njohuri të nevojshme për jetë.

Ndërkaq, nga gjithë ajo që u dha më sipër mund të nxjerrën këto **rekomandime**:

- Të analizohen të dhënat për secilën nga shkollat e përfshira në sondazh dhe të krahasohen me të dhënat e prezantuara në këtë raport monitorimi, për t'u diskutuar pastaj me komitetet e të drejtave të fëmijës në shkollat e synuara. Në të gjithë ato shkolla, ku vërehet diskrepancë e madhe e rezultateve nga rezultati i përgjithshëm duhet sugjeruar veprime korrektuese që sjellin deri tek përmirësimi i gjendjes nëse rezultati është dukshëm nën pritshmëritë, respektivisht duhet analizuar cilët janë faktorët e suksesit, nëse rezultati është dukshëm mbi mesataren.
- Të shfrytëzohen të dhënat e sondazhit me qëllim të avancimit të punës së komiteteve për të drejtat e fëmijës, duke filluar nga përshtatja e programit të trajnimit deri te rishikimi i procedurave për punën e komiteteve për të drejtat e fëmijës. Po ashtu, edhe rezultatet krahasuese në mes të shkollave të grupit të synuar dhe shkollave të grupit kontroll duhet të shfrytëzohen për këtë qëllim.
- Projekti duhet të promovojë punën e organeve përfaqësuese të nxënësve në shkollat e synuara, në veçanti punën e komiteteve për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës. Të gjithë fëmijët duhet ta dinë se kush janë përfaqësuesit e tyre në këto organe dhe në ç' mënyrë mund të ndikojnë në punën e tyre.
- Fëmijët duhet të aftësohen për t'u mbrojtur nga rreziqet që i kërcënojnë rrugës nga shtëpia deri në shkollë dhe në këtë proces, shkolla duhet të kërkojë edhe bashkëpunimin e institucioneve të tjera si: policia, qendra për punë sociale, etj. Me nxënësit duhet të punohet që të ndërtohet një solidaritet i ndërsjellë që merr në mbrojtje pjesëtarët e grupeve pakicë dhe ata nga grupe të marginalizuara.
- Komitetet për të drejtat e fëmijës duhet të punojnë me nxënës që t'u ndihmojnë t'i njohin format e shkeljes së të drejtave të tyre dhe t'i raportojnë ato te organet e shkollës. Gjithashtu, në bashkëpunim me udhëheqjen e shkollës, komitetet duhet të përcjellin se çfarë ndodhë me këto raportime.
- Komitetet për të drejtat e fëmijëve duhet të promovojnë se edhe ofrimi i arsimit cilësor është një e drejtë e garantuar, prandaj duhet të merren edhe me analiza të suksesit dhe të rezultateve të testeve kombëtare, duke bashkëpunuar me mësimdhënësit dhe me udhëheqjen e shkollës për avancimin e gjendjes.
- Analiza e pyetësorëve tregon se disa pyetje duhet të saktësohen për të shmangur dykuptimësitë, ndërsa disa procedura duhet të ndryshohen për t'iu përshtatur kushteve në terren. Për këtë qëllim duhet organizuar një punëtori të veçantë konsultative, e cila parashihet me projekt.
- Mësimdhënësit e përfshirë në komitetet për të drejtat e fëmijës duhen të shtojnë angazhimin në përkrahje të funksionimit sa më të mirë të këtyre komiteteve dhe të mobilizojnë resurset e shkollës në funksion të komiteteve.
- Të sforcohet roli i prindërve në përkrahje të komiteteve për të drejtat e fëmijës përmes funksionimit më të mirë të këshillit të shkollës dhe këshillit të prindërve. Komitetet për të drejtat e fëmijës duhen ndërmarrë aktivitete të përbashkëta me këshillin e shkollës dhe këshillin e prindërve ashtu që të drejtat e fëmijës të promovohen edhe në komunitetin ku graviton shkolla.

SHTOJCA 1: Shkollat e grupit të synuar dhe të grupit kontroll

RAJONI I PRISHTINËS

Shkollat e synuara

1. “Asim Vokshi” – Prishtinë
2. “Elena Gjika” – Prishtinë
3. “Emin Duraku” – Prishtinë
4. “Gjergj Fishta” – Prishtinë
5. “Iliria” – Prishtinë
6. “Hilmi Rakovica” – Prishtinë
7. “Isa Boletini” – Busi
8. “Mitrush Kuteli” – Mat
9. “Nëna Terezë” – Vranidoll
10. “Shkëndija” – Ajvali
11. “Teuta” – Grashticë
12. “Mihal Grameno” – Fushë Kosovë
13. “Lismir” – Lismir
14. “Zenel Salihu” – Bardh i Madh
15. “Vëllezërit Frashëri” – Miradi e Poshtme

Shkollat kontroll

1. “Pjetër Bogdani” – Prishtinë
2. “Naim Frashëri” – Prishtinë
3. “Zenel Hajdini” – Prishtinë
4. “Ismail Qemali” – Prishtinë
5. “Faik Konica” – Prishtinë
6. “Dardania” – Prishtinë
7. “Avni Rrustemi” – Mramor
8. “7 Marsi” – Prishtinë
9. “Ditët e Minatorit” – Kishëz
10. “Ganimete Tërbeshi” – Llugar
11. “Tefik Çanga” – Koliq
12. “Selman Riza” – Fushë Kosovë
13. “Laura Scotti” – Grabovc
14. “Bajram Curri” – Sllatinë
15. “Dituria” – Shkabaj

RAJONI I PRIZRENIT

Shkollat e synuara

1. “Abdyl Frashëri” – Prizren
2. “Mati Logoreci” – Prizren
3. “Lekë Dukagjini” – Prizren
4. “Emin Duraku” – Prizren
5. “Mustafa Baku” – Prizren
6. “Dëshmorët e Zhurit” – Zhur
7. “Meto Bajraktari” – Reçan
8. “Ekrem Rexha” – Lubizhdë
9. “Qamil Guranjaku” – Kushnin
10. “Nazim Buduri” – Hoça e Qytetit
11. “Pjetër Budi” – Lugishtë
12. “Svjetlost” – Manastiricë
13. “Fetah Sylejmani” – Dragash
14. “Samidin Emini” – Kuk
15. “Shaban Shabani” – Llapushnik

Shkollat kontroll

1. “Ibrahim Fehmiu” – Prizren
2. “Fadil Hisari” – Prizren
3. “Motrat Qiriazhi” – Prizren
4. “Lidhja e Prizrenit” – Prizren
5. “Fatmir Berisha” – Prizren
6. “Heronjtë e Lumës” – Vërmicë
7. “Izvor” – Lubinjë e Epërme
8. “Ardhmëria” – Landovicë
9. “Mid’hat Frashëri” – Krajk
10. “Naim Frashëri” – Vlashnje
11. “Bajram Curri” – Romajë
12. “Planjane” – Pllanjan
13. “28 Nëntori” – Bresanë
14. “Ilmi Bahtijari” – Blaq
15. “Ulina” – Kosavë

SHTOJCA 2: Pyetësi për nxënës

PYETËSOR PËR NXËNËS

Të faleminderit që merr pjesë në këtë anketë. Jemi duke mbledhur të dhëna për gjendjen e të drejtave të fëmijës në shkolla fillore dhe të mesme të ulta, të cilat do t'i shfrytëzojmë për ta përmirësuar situatën në mbarë Kosovën. Klasa jote është përzgjedhur rastësisht dhe do të jemi shumë mirënjohës nëse na jep përgjigje të sinqerta në të gjitha pyetjet, duke vënë një X në katrorët përkatës. Nëse nuk e di përgjigjen ose nuk dëshiron të përgjigjesh, përcaktohu për zgjedhjen “Nuk e di”.

Për fillim na nevojiten ca të dhëna për ty:

Shkolla: _____

Klasa: _____

Paralelja: _____

Mosha: _____

Gjinia: 1.Mashkull 2.Femër

Përkatësia Shqiptar Serb Boshnjak Turk Goran Rom
etnike Ashkali Egjiptian

Tjetër (shëno): _____

Emri yt nuk na nevojitet, prandaj mos e shkruaj askund!

Moduli 1 – Shprehja e lirë e pikëpamjeve

1. Të lutem trego sa je i lirë ta thuash mendimin tënd në prani të arsimtarëve!

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
1.1. E shpreh lirisht mendimin tim gjatë orëve të mësimit.	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. E shpreh lirisht mendimin tim gjatë takimeve të klasës, në prani të arsimtarit.	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. E shpreh lirisht mendimin tim në kohën e aktiviteteve të lira (p.sh. në shëtitje, kor, e të ngjashme).	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. Arsimtarët më inkurajojnë ta shpreh mendimin tim – më pyesin se çfarë mendoj.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Tani, na ndihmo të kuptojmë sa merret parasysh mendimi yt!

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
2.1. Arsimitarët më dëgjojnë kur flas.	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. Arsimitarët e marrin parasysh mendimin tim me rastin e marrjes së vendimeve.	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. Arsimitarët kanë vepruar sipas propozimit tim ose të shokëve dhe shoqeve të klasës.	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. Kur ne, nxënësit, kemi mendime të ndryshme, arsimtarët përpiqen të gjejnë një zgjidhje të pranueshme për të gjithë.	☐	☐	☐	☐	☐

3. Si funksionojnë organet përfaqësuese të nxënësve?

	Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di
3.1. Vet i zgjedhim përfaqësuesit e nxënësve – arsimtarët nuk ndërhyjnë.	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. Në Këshillin e Klasës vazhdimisht i diskutojmë problemet tona, në mënyrë të hapur dhe demokratike.	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. E di se ekziston dhe funksionon Këshilli i Nxënësve të Shkollës dhe kush e përfaqëson klasën tonë në të.	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. Na informojnë se për çfarë bisedohet në Këshillin e Nxënësve të Shkollës.	☐	☐	☐	☐	☐
3.5. Në shkollën tonë ka edhe forma të tjera të organizimit të nxënësve – komitete, klube, etj.	☐	☐	☐	☐	☐
3.6. Ne, nxënësit, kemi mundësi të ndikojmë në punën e Këshillit të Shkollës dhe organeve të tjera që mbrojnë interesat e nxënësve.	☐	☐	☐	☐	☐

Moduli 2 – Përfshirja në arsim

4. Si sigurohet vijimi i rregullt i mësimin në shkollën tënde?

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
4.1. Shkolla kërkon nga unë të jem i rregullt në mësim.	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. Nëse vonohem ose mungoj pa arsye në ndonjë orë më shënojnë në ditar.	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. Arsimitarët duan të dinë se pse jam vonuar ose kam munguar.	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. Nëse vonohem në orë ose mungoj, shkolla e informon prindin tim.	☐	☐	☐	☐	☐

5. Dëshirojmë të dimë më shumë për mundësitë e tua për të vijuar shkollimin.

	Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di
5.1. Kam nevojë të punoj, sepse familja ime nuk është në gjendje të mirë ekonomike.	☐	☐	☐	☐	☐
5.2. Familja ime e ka vështirë për t'i përballuar shpenzimet për shkollimin tim.	☐	☐	☐	☐	☐
5.3. Familja ime nuk mendon se më nevojitet shkolla.	☐	☐	☐	☐	☐
5.4. Shkollën e kam më shumë se gjysmë ore këmbë nga shtëpia.	☐	☐	☐	☐	☐
5.5. Nuk ndihem i/e sigurte gjatë rrugës nga shtëpia në shkollë dhe anasjelltas.	☐	☐	☐	☐	☐

6. Tani, na jep ca informata për nxënësit me aftësi të kufizuara!

6.1. A di ti se në shkollë ka nxënës me aftësi të kufizuara fizike ose psikike? Po Jo

Nëse PO vazhdo të përgjigjesh në pyetjen e mëposhtme, përndryshe kalo në pyetjen 7.

	Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di
6.1. Me nxënësit e tillë, ne, fëmijët, sillemi mirë dhe u ndihmojmë.	☐	☐	☐	☐	☐
6.2. Me këta nxënës shoqërohemi gjatë orarit të mësimt, por edhe pas orëve të mësimt.	☐	☐	☐	☐	☐
6.3. Me nxënësit e tillë, arsimtarët, sillen mirë dhe u ndihmojnë.	☐	☐	☐	☐	☐
6.4. Këta fëmijë ndihen mirë në shkollën tonë.	☐	☐	☐	☐	☐

Moduli 3 – Respektimi i dinjitetit të nxënësit

7. A ka raste kur arsimtarët ose personeli i shkollës nuk të trajtojnë mirë?

Arsimtarët dhe personeli i shkollës...	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
7.1. Më drejtohen me fjalë fyese ose nënçmuese.	☐	☐	☐	☐	☐
7.2. Më ndëshkojnë ose më diskriminojnë pa të drejtë.	☐	☐	☐	☐	☐
7.3. Më ndëshkojnë fizikisht ose ushtrojnë dhunë ndaj meje.	☐	☐	☐	☐	☐
7.4. Më nënçmojnë për shkak të përkatësisë sime etnike ose fetare	☐	☐	☐	☐	☐
7.5. Më nënçmojnë për shkak të gjendjes ekonomike të familjes	☐	☐	☐	☐	☐
7.6. Mendoj se fëmijët e tjerë i trajtojnë më mirë sesa mua.	☐	☐	☐	☐	☐

8. Po, si qëndron puna me trajtimin nga shokët dhe shoqet e shkollës?

Shokët dhe shoqet e shkollës...	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
8.1. Më drejtohen me fjalë fyese ose nënçmuese.	☐	☐	☐	☐	☐
8.2. Më injorojnë dhe më diskriminojnë në mënyrën që më bën të ndihem i vetmuar.	☐	☐	☐	☐	☐
8.3. Ushtrojnë dhunë ndaj meje.	☐	☐	☐	☐	☐
8.4. Më nënçmojnë për shkak të përkatësisë sime etnike ose fetare	☐	☐	☐	☐	☐
8.5. Më nënçmojnë për shkak të gjendjes ekonomike të familjes	☐	☐	☐	☐	☐
8.6. Mendoj se me fëmijët tjerë shoqërohen më shumë sesa me mua.	☐	☐	☐	☐	☐

9. Na ndihmo të kuptojmë si reagon shkolla ndaj rasteve të shkeljes së dinjitetit të nxënësit.

	Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di
9.1. Nëse arsimtarët sillen keq me ne kemi kujt t'i ankohe mi.	☐	☐	☐	☐	☐
9.2. Ankesat tona për trajtim jo të mirë nga arsimtarët dëgohen dhe merren masa që rastet e tilla të mos përsëriten	☐	☐	☐	☐	☐
9.3. Nëse nxënësit tjerë sillen keq me ne kemi kujt t'i ankohe mi.	☐	☐	☐	☐	☐
9.4. Ankesat tona për trajtim jo të mirë nga nxënësit tjerë dëgohen dhe merren masa që rastet e tilla të mos përsëriten	☐	☐	☐	☐	☐
9.5. Në përgjithësi, shkolla jonë nuk lejon që të shkelet dinjiteti i nxënësve.	☐	☐	☐	☐	☐

Moduli 4 – Cilësia e arsimimit**10. Sa je i/e kënaqur me mësimin në shkollën tënde?**

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
10.1. Arsimitarët bëjnë përpjekje të jenë sa më të qartë gjatë shpjegimit dhe përsëritjes.	☐	☐	☐	☐	☐
10.2. Jam i/e lirë të bëj pyetje për gjërat që nuk i kuptoj.	☐	☐	☐	☐	☐
10.3. Mendoj se më vlerësojnë drejtë duke më dhënë notën që meritoj.	☐	☐	☐	☐	☐
10.4. Më lavdërojnë kur mësoj mirë.	☐	☐	☐	☐	☐
10.5. Arsimitarët kërkojnë nga unë të mësoj.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Sa është me rëndësi për ty ajo që mëson në shkollë?

	Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di
11.1. Mësoj gjëra që më nevojiten për jetë.	☐	☐	☐	☐	☐
11.2. Shumë njohuri mund t'i zbatoj në praktikë.	☐	☐	☐	☐	☐
11.3. Në përgjithësi, mendoj se shkolla është e dobishme për mua.	☐	☐	☐	☐	☐

SHTOJCA 4: Pyetësi për prindër

PYETËSOR PËR PRINDËR

Për fillim na nevojiten ca të dhëna për fëmijën Tuaj:

Shkolla: _____

Klasa: _____

Paralelja: _____

Mosha: _____

Gjinia: 1.Mashkull 2.Femër

Përkatësia etnike Shqiptar Serb Boshnjak Turk Goran Rom
Ashkali Egjiptian

Tjetër (shëno): _____

Emrin Tuaj ose të fëmijës mos e shkruani askund!

Moduli 1 – Shprehja e lirë e pikëpamjeve

1. Sa mendoni se është i lirë fëmija Juaj ta thotë mendimin e tij në prani të arsimtarëve!

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
1.1. E shpreh lirisht mendimin e vet gjatë orëve të mësimit.	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. E shpreh lirisht mendimin e vet gjatë takimeve të klasës, në prani të arsimtarit.	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. E shpreh lirisht mendimin e vet në kohën e aktiviteteve të lira (p.sh. në shëtitje, kor, e të ngjashme).	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. Arsimtarët e inkurajojnë ta shpreh mendimin e vet – e pyesin se çfarë mendon.	☐	☐	☐	☐	☐

Moduli 2 – Përfshirja në arsim**2. Si sigurohet vijimi i rregullt i mësimit në shkollë?**

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
2.1. Shkolla kërkon nga fëmija im të jetë i rregullt në mësime.	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. Nëse fëmija im vonohet ose mungon pa arsye në ndonjë orë e shënojnë në ditë.	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. Arsimitarët duan të dinë pse është vonuar ose ka munguar fëmija im.	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. Nëse fëmija im vonohet në orë ose mungon, shkolla më informon.	☐	☐	☐	☐	☐

Moduli 3 – Respektimi i dinjitetit të nxënësit**3. A ka raste kur arsimtarët ose personeli i shkollës nuk e trajtojnë mirë fëmijën Tuaj?**

Arsimtarët dhe personeli i shkollës...	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
3.1. I drejtohen me fjalë fyese ose nënçmuese.	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. E ndëshkojnë ose e diskriminojnë pa të drejtë.	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. E ndëshkojnë fizikisht ose ushtrojnë dhunë ndaj tij/saj.	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. E nënçmojnë për shkak të përkatësisë etnike ose fetare	☐	☐	☐	☐	☐
3.5. E nënçmojnë për shkak të gjendjes ekonomike të familjes	☐	☐	☐	☐	☐
3.6. Mendoj se fëmijët e tjerë i trajtojnë më mirë sesa fëmijën tim.	☐	☐	☐	☐	☐

4. Si qëndron puna me trajtimin e fëmijës Suaj nga shokët dhe shoqet e shkollës?

Shokët dhe shoqet e shkollës...	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
4.1. I drejtohen me fjalë fyese ose nënçmuese.	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. E injorojnë dhe e diskriminojnë në mënyrën që e bën të ndihet i/e vetmuar.	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. Ushtrinë dhunë ndaj tij/saj.	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. E nënçmojnë për shkak të përkatësisë etnike ose fetare	☐	☐	☐	☐	☐
4.5. E nënçmojnë për shkak të gjendjes ekonomike të familjes	☐	☐	☐	☐	☐
4.6. Nuk shoqërohen me fëmijën tim.	☐	☐	☐	☐	☐

5. Na ndihmoni të kuptojmë si reagon shkolla ndaj rasteve të shkeljes së dinjitetit të nxënësit.

	Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di
5.1. Nëse arsimtarët sillen keq me fëmijën, kam kujt t'i ankojem.	☐	☐	☐	☐	☐
5.2. Ankesat e prindërve për trajtim jo të mirë nga arsimtarët dëgohen dhe merren masa që rastet e tilla të mos përsëriten	☐	☐	☐	☐	☐
5.3. Nëse nxënësi tjerë sillen keq me fëmijën tim kam kujt t'i ankojem.	☐	☐	☐	☐	☐
5.4. Ankesat e prindërve për trajtim jo të mirë nga nxënësit tjerë dëgohen dhe merren masa që rastet e tilla të mos përsëriten	☐	☐	☐	☐	☐
5.5. Në përgjithësi, shkolla nuk lejon që të shkelet dinjiteti i nxënësve.	☐	☐	☐	☐	☐

Moduli 4 – Cilësia e arsimit

6. Sa jeni i/e kënaqur me mësimin në shkollë?

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
6.1. Arsimtarët bëjnë përpjekje të jenë sa më të qartë gjatë shpjegimit dhe përsëritjes.	☐	☐	☐	☐	☐
6.2. Fëmija im ndihet i/e lirë të bëj pyetje për gjërat që nuk i kupton.	☐	☐	☐	☐	☐
6.3. Mendoj se e vlerësojnë drejtë duke më dhënë notën që meriton.	☐	☐	☐	☐	☐
6.4. E lavdërojnë kur mëson mirë.	☐	☐	☐	☐	☐
6.5. Arsimtarët kërkojnë nga fëmija im të mësojë.	☐	☐	☐	☐	☐

7. Sa është me rëndësi për fëmijën tuaj ajo që mëson në shkollë?

	Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di
7.1. Mëson gjëra që i nevojiten për jetë.	☐	☐	☐	☐	☐
7.2. Shumë njohuri mund t'i zbatojë në praktikë.	☐	☐	☐	☐	☐
7.3. Në përgjithësi, mendoj se shkolla është e dobishme për të.	☐	☐	☐	☐	☐

SHTOJCA 5: Pyetësi për mësimdhënës

PYETËSOR PËR MËSIMDHËNËS

Për fillim na nevojiten ca të dhëna për Ju:

Shkolla: _____

Klasat ku mbani mësim: 6 7 8 9

Gjinia: 1.Mashkull 2.Femër

Përkatësia etnike Shqiptar Serb Boshnjak Turk Goran Rom
Ashkali Egjiptian

Tjetër (shëno): _____

Emri Tuaj mos e shkruani askund!

Moduli 1 – Shprehja e lirë e pikëpamjeve

1. Ju lutem vlerësoni sa janë të lirë fëmijët ta thonë mendimin e vet në praninë Tuaj!

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
1.1. E shprehin lirisht mendimin e vet gjatë orëve të mësimt.	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. E shprehin lirisht mendimin e vet gjatë takimeve të klasës, në praninë time.	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. E shprehin lirisht mendimin e vet në kohën e aktiviteteve të lira (p.sh. në shëtitje, kor, e të ngjashme).	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. I inkurajoj fëmijët ta shprehin mendimin e vet – i pyes se çfarë mendojnë.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Tani, na ndihmoni të kuptojmë sa merret parasysh mendimi i tyre!

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
2.1. I dëgjoj fëmijët kur flasin.	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. I marr parasysh mendimet e tyre me rastin e marrjes së vendimeve.	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. Si arsimtar/e, kam vepruar sipas propozimit të nxënësve.	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. Kur nxënësit kanë mendime të ndryshme, përpiqem të gjej një zgjidhje të pranueshme për të gjithë.	☐	☐	☐	☐	☐

Moduli 2 – Përfshirja në arsim**3. Si kujdeseni për vijimin e rregullt të mësimit nga nxënësit?**

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
3.1. Kërkoj nga ata të jenë të rregullt në mësime.	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. Nëse vonohen ose mungojnë pa arsye në ndonjë orë të shënoj në ditar.	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. Dua ta di se pse është vonuar ose ka munguar nxënësi.	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. Nëse nxënësi vonohet në orë ose mungon, e informoj prindin.	☐	☐	☐	☐	☐

4. Tani, na jepni ca informata për nxënësit me aftësi të kufizuara!

4.1. A dini Ju se në shkollë ka nxënës me aftësi të kufizuara fizike ose psikike? Po Jo

Nëse PO vazhdoni të përgjigjeni në pyetjet e mëposhtme, përndryshe kaloni në pyetjen 5.

	Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di
4.1. Me nxënësit e tillë, fëmijët, sillen mirë dhe u ndihmojmë.	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. Me këta nxënës fëmijët shoqërohen gjatë orarit të mësimit, por edhe pas orëve të mësimit.	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. Me nxënësit e tillë, arsimtarët, sillen mirë dhe u ndihmojnë.	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. Këta fëmijë ndihen mirë në shkollën tonë.	☐	☐	☐	☐	☐

Moduli 3 – Respektimi i dinjitetit të nxënësit**5. A ka raste kur nuk i trajtoni mirë fëmijët?**

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
5.1. U drejtohem me fjalë fyese ose nënçmuese.	☐	☐	☐	☐	☐
5.2. I ndëshkoj ose i diskriminoj pa ndonjë arsye të fortë.	☐	☐	☐	☐	☐
5.3. I ndëshkoj fizikisht.	☐	☐	☐	☐	☐
5.4. Bëj dallim në bazë të përkatësisë etnike, fetare ose gjendjes ekonomike	☐	☐	☐	☐	☐

Moduli 4 – Cilësia e arsimimit**6. Sa jeni i/e kënaqur me mësimin në shkollë?**

	Shpesh	Ndonjëherë	Rrallë	Asnjëherë	Nuk e di
6.1. Bëj përpjekje të jenë sa më të qartë gjatë shpjegimit dhe përsëritjes.	☐	☐	☐	☐	☐
6.2. Fëmijët janë të lirë të bëjnë pyetje për gjërat që nuk i kuptojnë.	☐	☐	☐	☐	☐
6.3. Mendoj se i vlerësoj drejtë duke u dhënë notën që meritojnë.	☐	☐	☐	☐	☐
6.4. I lavdëroj kur mësojnë mirë.	☐	☐	☐	☐	☐
6.5. Kërkoj nga fëmijët të mësojnë.	☐	☐	☐	☐	☐

7. Sa është me rëndësi për fëmijët ajo që mësojnë në shkollë?

	Pajtohem plotësisht	Pajtohem pjesërisht	Nuk pajtohem	Nuk pajtohem aspak	Nuk e di
7.1. Mësojnë gjëra që i nevojiten për jetë.	☐	☐	☐	☐	☐
7.2. Shumë njohuri mund t'i zbatojnë në praktikë.	☐	☐	☐	☐	☐
7.3. Në përgjithësi, mendoj se shkolla është e dobishme për ta.	☐	☐	☐	☐	☐

MONITORISANJE DEČJIH PRAVA U OBLASTI OBRAZOVANJA NA KOSOVU Izveštaj 1 – 2009/10

Projekat “Promovisanje dečjih prava u oblasti obrazovanja”

Priština, septembar 2010

Monitorisanje dečjih prava u oblasti obrazovanja na Kosovu Izveštaj 1 – 2009/10

Uredio:

Dukagjin Pupovci

Kontakt:

Ardita Hima
Koordinator Projekta
Centar za obrazovanje Kosova (KEC)
Kompleks škole "Mileniumi i Tretë"
10000 Priština
Tel. 038/244 257, lok. 107
Faž. 038/244 257, lok. 109
E-mail: ahima@kec-ks.org

Ovaj izveštaj monitorisanja izraden je u okviru projekta "Promovisanje dečjih prava u oblasti obrazovanja" koji se primenjuje od strane Obrazovnog Centra Kosova (KEC) i Kosovskog Udruženja za Ljudska i Decja Prava. Nezavisno od ovoga, stavovi, upustva i misljenja izrazena u ovom dokumentu su autorova i ni na jedan nacin ne mogu se pripisati Evropskoj uniji.

Projekat "Promovisanje dečjih prava u oblasti obrazovanja" je finansiran od strane Evropskog Instrumenta za Demokratiju i Ljudska Prava (EIDHR) i upravlján od strane Kancelarije za vezu Evropske komisije na Kosovu.

Sadržaj

ZAHVALNOST	47
Rezime	49
1. Uvod.....	51
2. Metodologija monitorisanja	52
3. Rezultati i njihova analiza	54
3.1. Demografski podaci	54
3.2. Slobodno izražavanje mišljenja i sloboda udruživanja	55
3.3. Obuhvaćenost procesom obrazovanja i pohađanje škole	58
3.4. Poštovanje dostojanstva učenika	61
3.5. Kvalitet obrazovanja	64
4. Diskusija.....	68
4.1. Uvod.....	68
4.3. Obuhvaćenost procesom obrazovanja i pohađanje škole	68
4.4. Poštovanje dostojanstva učenika	69
5. Zaključci i preporuke.....	70
DODATAK 2: Upitnik za učenike.....	74
DODATAK 4: Upitnik za roditelje	79
DODATAK 5: Upitnik za nastavnika	82
Vaše ime nemojte upisivati nigdje	82

Lista tabela

Tabela 1. Učenici, roditelji i nastavnici obuhvaćeni istraživanjem po regionima	54
Tabela 2. Učenici po etničkoj pripadnosti.....	54
Tabela 3. Percepcije učenika, roditelja i nastavnika u vezi sa slobodom izražavanja u odelenju	55
Tabela 4. Perceptiranje učenika i nastavnika u vezi sa uzimanjem u obzir mišljenja učenika u školi	57
Tabela 5. Perceptimi i nxënësve për funksionimin e organeve përfaqësuese të nxënësve	57
Tabela 6. Percepcija učenika, roditelja i nastavnika o merama koje preduzima škola da obezbedi redovno pohađanje učenika	58
Tabela 7. Percepcija učenika o postojanju optimalnih uslova za školovanje.....	60
Tabela 8. Percepcija učenika i nastavnika o postojanju podrške za školovanje učenika sa ograničenim sposobnostima	60
Tabela 9. Percepcija učenika, roditelja i nastavnika o tretiranju učenika od strane nastavnika.....	61
Tabela 10. Percepcija učenika i roditelja o tretiranju učenika od strane drugih učenika.....	63
Tabela 11. Percepcija učenika i roditelja o stavu škole prema slučajevima povrede dostojanstva dece.....	63
Tabela 12. Percepcija učenika, roditelja i nastavnika o merama i postupcima koje preduzima škola da obezbedi kvalitetno obrazovanje.....	65
Tabela 13. Percepcija učenika, roditelja i nastavnika o relevantnosti znanja koje pruža škola.....	66

ZAHVALNOST

Ovaj izveštaj je izrađen zahvaljujući doprinosu osoblja i saradnicima Centra za obrazovanje Kosova (KEC) i Kosovskog Udruženja za prava čoveka i prava deteta (KAHCR), kao i škola učesnica u projektu. Poseban doprinos dali su gosp.Veton Sylhasi i gosp.Arben Shala, koji su prikupili podatke iz Regiona Prištine i Regiona Prizrena, kao i koji su komentarisali draft ovog izveštaja..

Svima izražavamo najiskreniju zahvalnost za dati doprinos.

Rezime

Ovaj izveštaj prikazuje rezultate istraživanja u vezi sa stanjem prava deteta u 60 škola na Kosovu, od kojih su 30 dobitnice projekta "Promovisanje prava deteta u oblasti obrazovanja" finansiranog od strane Evropske Komisije, dok će se u njima podržati određene aktivnosti za unapređenje stanja dečjih prava. Drugih, 30 škola pripadaju kontrolnoj grupi i nisu dobitnice ovog projekta.

Cilj je, da se tokom 30 mesečnog trajanja projekta razviju 4 istraživanja sa učenicima, roditeljima i nastavnicima 60 škola, koje analiziraju percepcije ovih kategorija za poštovanje prava deteta u određenoj sredini. Tokom školske 2009/10 godine, realizovana su dva takva istraživanja – prvi ciklus realizovan je u periodu septembar - oktobar 2009, a drugi ciklus u periodu mart-april 2010. Tako, je u prvom ciklusu istraživanja učestvovalo 6,176 učenika, 5,323 roditelja i 308 nastavnika, dok je u drugom ciklusu obuhvaćeno 5,780 učenika, 5,080 roditelja i 293 nastavnika.

Monitorisanje je izvršeno u periodu kada Projekat još ne deluje u školama i to može biti razlog što nema izrazitih razlika između ciljnih škola i onih koje pripadaju kontrolnoj grupi, kao što bi bilo za očekivati. Takođe, postoje mogućnosti određivanja prava dece u kontroli školama, koja nijednom nisu bila izložena podizanju kapaciteta za zaštitu dečjih prava, da bude različit od ciljnih škola, u smislu manjih očekivanja. Ranija iskustva sa treninga o ljudskim pravima pokazuju da su pre treninga, učesnici većim ocenama ocenili sopstvene kompetencije o ljudskim pravima nego posle treninga, kada su otkrili praznine koje imaju i identifikovali potrebe za dalji razvoj u ovoj oblasti.

Na osnovu analize i diskusije rezultata možemo izvući sledeće **zaključke**:

- U ciljnim školama i školama kontrolne grupe postoji sloboda izražavanja mišljenja učenika kako u odelenju tako i u slobodnim aktivnostima, i nastavnici ih ohrabruju da se učenici tako ponašaju. Izraženo mišljenje, ukupno, uzima se u obzir, što utiče na učenika da se dobro oseća u školi. Međutim, ima mesta za popravljnje kada se radi o slobodi udruživanja, odnosno funkcionisanja predstavničkih organa učenika.
- Visoko siromaštvo ne šteti ni decu i većina to vidi kao poteškoću za svoje školovanje. Škola ne može uraditi puno na eliminisanju tih poteškoća ni za poboljšanje sigurnosti na putu od kuće do škole i obratno, ali ekonomsko stanje i sigurnost evidentiraju se kao faktori koji mogu negativno uticati na nastavljanje školovanja, posebno kod određenih kategorija učenika. S druge strane, škole ulažu maksimalne napore, kako bi osigurale redovno pohađanje nastave od strane učenika, pokazujući maksimalno razumevanje za učenike sa ograničenim sposobnostima.
- Učenici su zadovoljni tretmanom kojeg imaju u školi, kako od nastavnika tako i od svojih vršnjaka, kao i merama koje preduzima škola u slučaju povrede dostojanstva učenika. Ipak, primećuje se da škole pridaju više značaja u slučajevima kada se povređuje dostojanstvo učenika od strane drugih učenika, nego kada to rade nastavnici.
- Postoji opšte ubeđenje učenika i njihovih roditelja da ne nedostaje nastojanje nastavnika za obezbeđenje kvalitetnog obrazovanja za učenike i takođe škola nudi potrebno znanje za život.

Takođe, iz svega što je rečeno u izveštaju mogu se izvući ove **preporuke**:

- Da se analiziraju podaci za svaku školu obuhvaćenu istraživanjem i da se uporede podaci sa podacima prezentiranim u ovom izveštaju monitorisanja, da bi se kasnije diskutiralo sa odborima dečih prava u ciljnim školama. U svim tim školama gde se primeti velika neusaglašenost rezultata od opštih rezultata treba sugerirati popravne aktivnosti koje dovode do popravljjanja stanja ukoliko je rezultat očigledno ispod očekivanja, odnosno treba analizirati koji su faktori uspeha, ukoliko je rezultat očigledno iznad proseka.

- Iskoristiti podatke istraživanja(ankete) sa ciljem avansiranja rada odbora za dečja prava, polazeći od prilagođenosti programa treniranja do ponovnog razmatranja procedura za rad odbora za dečja prava. Takođe, i komparativne podatke između škola ciljne grupe i škola kontrolne grupe treba iskoristiti za ovaj cilj.
- Projekt treba da promoviše rad predstavničkih organa učenika u ciljnim školama, posebno rad odbora za zaštitu dečjih prava. Sva deca treba da znaju koje njihov predstavnik u ovom organu i na koji način može da utiče na njihov rad.
- Deca treba da se osposobe da se zaštite od opasnosti koje prete na putu od kuće do škole i u ovom procesu, škola treba da traži i saradnju ostalih institucija kao: policije, centara za socijalni rad, i drugo. Sa učenikom treba raditi na izgradnji uzajamne solidarnosti koja štiti pripadnike manjinskih grupa i onih iz marginalizovanih grupa.
- Odbori za dečja prava treba da rade sa učenicima da pomognu da oni upoznaju oblike kršenja dečjih prava i da o tome izveštavaju školske organe. Takođe, u saradnji sa upravom škole, odbori treba da prate šta se dešava sa njihovim izveštavanjem.
- Odbori za dečja prava treba da promovišu i to da ponuda kvalitetnog obrazovanja predstavlja garantovano pravo, dakle treba da se bave i analizom uspeha i rezultata nacionalnog testa, saradjući sa nastavnicima i rukovodiocima škole za avansiranje stanja.
- Analiza upitnika pokazuje da neka pitanja treba da budu navedena, kako bi se izbeglo dvostruko shvatanje, a neki postupci treba da se promene tako da odgovaraju uslovima na terenu. Da bi se ostvario ovaj cilj treba organizovati jednu posebnu konsultativnu radionicu, koja je predviđena projektom.
- Nastavnici koji su u odboru za dečja prava treba da povećaju angažovanje u podršci što boljeg funkcionisanja ovih odbora i da mobiliziraju školske resurse u funkciji odbora.
- Da se osnaži uloga roditelja podršci odbora za dečja prava preko boljeg funkcionisanja školskog odbora i odbora roditelja. Odbori za dečja prava treba da preuzmu zajedničke aktivnosti sa školskim odborom i savetom roditelja tako da se dečja prava promovišu i u zajednici gdje gravitira škola.

1. Uvod

Centar za obrazovanje Kosova (KEC), u saradnji sa Kosovskim Udruženjem za ljudska i dečja prava (KAHCR) i Ministarstvom obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT), primenjuje projekat “Promovisanje dečjih prava u oblasti obrazovanja” finansiranog od Evropske Komisije. Specifičan objektivi ovog 30-mesečnog projekta je **podizanje svesti o stanju dečjih prava u oblasti obrazovanja na Kosovu, preko monitorisanja koordiniranog od strane organizacija civilnog društva u saradnji sa centralnim i lokalnim autoritetima i preko izgradnje kapaciteta škola kako bi doprineli ovom procesu.**

Jedan od dva očekivana rezultata ovog projekta je **izgradnja sistema za monitorisanje i izveštavanje stanja dečjih prava u oblasti obrazovanja.** Međusobno povezane aktivnosti fokusirani na izgradnju i testiranje sistema monitoringa u okviru vremenskog trajanja projekta. Sistem će se razvijati pod pretpostavkom da će monitoring (nadzor) biti razvijen od strane organizacija civilnog društva u saradnji sa obuhvaćenim školama.

Zbog toga je, izabrano 30 škola iz Regiona Prištine i Prizrena, gde je odbor za zaštitu dečjih prava aktivno uključen u proces nadzora dečjih prava u oblasti obrazovanja. U ovim školama odvijaju se i druge aktivnosti projekta koje se odnose na izgradnju kapaciteta dece da bi razlikovali i suprotstavili se slučajevima kršenja dečjih prava u određenoj sredini. Ovih 30 škola sačinjavaju ciljnu grupu projekta.

Pored ovoga izabrana je kontrolna grupa od 30 škola koje imaju određene sličnosti sa ciljnim školama, ali u ovim školama nema intervenisanja od strane projekta. Godišnji izveštaj monitoringa dozvoljava upoređivanje između dve grupe škola.

Lista grupe ciljnih i kontrolnih škola data je u prilogu 1.

2. Metodologija monitorisanja

Metodologija monitorisanja razvijena je u periodu maj-juli 2009 preko jednog procesa sa učestovanjem, i sakupljena je u dokumentu "Praktično uputstvo za monitoring dečjih prava u oblasti obrazovanja". Ovde dajemo samo njegovu krataku prezentaciju:

1) U svakoj od 30 ciljnih škola određena su dva unutrašnja nadzornika (dva nastavnika ili jedan nastavnik i jedan roditelj.) Oni su radili sa odborom za zaštitu dečjih prava da bi ostvarili nadzor stanja dečjih prava u školi

Dok, u 30 škola kontrolne grupe nije bilo unutrašnjih nadzornika.

2) KAHCR je odredio 6 vanjskih nadzornika, tako da je svaki od njih uzeo odgovornost za 10 škola (5 iz ciljne grupe i 5 iz kontrolne grupe). Njihov zadatak je bio da se brinu o organizovanju nadzora u obuhvaćenim školama, sa jednim malo većim angažovanjem na škole kontrolne grupe gde nedostaju unutrašnji nadzornici.

3) Tokom školske 2009/10 godine realizovana su dva ciklusa nadzora. Prvi ciklus realizovan je u periodu septembar- oktobar 2009, dok je drugi ciklus realizovan u periodu mart-april 2010.

4) Na početku školske 2009/10 godine prikupljeni su statistički podaci za svaku od 30 škola ciljne grupe i 30 škola kontrolne grupe. Na osnovu tih podataka, za svaku od škola utvrđen je **uzorak** istraživanja:

Učenici	Izvučeno je žrebom najmanje 20% odeljenja od 6-9 razreda iz nastave na svakom nastavnom jeziku, zaokružujući na najveći broj na pr.ukoliko škola ima 7 odeljenja šestog razreda u nastavi na albanskom jeziku, onda 20% je 1.4, dakle izvučena su dva odeljenja. Ukoliko je bilo jedno odeljenje šestog razreda u nastavi na turskom jeziku, onda je bilo nužno da se uzme to odeljenje. Ukoliko je bilo dva odeljenja u nastavi na bosanskome jeziku uzima se jedno od njih (20% broja 2 je 0.4 i ono se zaokružuje na 1). Izvlačenje je bilo za svaki krug nadzora jedno po jedno kako bi se osigurala slučajnost. Dakle, moglo se desiti da ista odeljenja budu obuhvaćena ili ne u uzorku u različitim rundama.
Roditelji	U istraživanju su učestvovali roditelji učenika koji su izabrani žrebom.
Nastavnici	Slučajno izabranih 20% e nastavnika koji predaju od 6-9 –og razreda na svakom nastavnom jeziku. I u ovom slučaju, zaokruživanje je obavljeno na najveći broj.

5) Distribucija i prikupljanje upitnika

U određenom terminu, tokom jednog nastavnog časa ili posle nastave, svim izabranim učenicima za učešće u istraživanju podeljeni su upitnici, dajući im dovoljno vremena da popune upitnike. Prikupljanje upitnika obavlja se tako da se obezbedi anonimnost.

Upitnik za učenike dat je **u dodatku 2**.

Upitnici za roditelje podeljeni su učenicima u kovertama, zajedno sa propratnim pismom za roditelje. Oblik upitnika za roditelje dat je u dodatku 3. Da bi se osigurala anonimnost, u školama su postavljene kutije gde učenici mogu da ubace upitnike u zatvorenim kovertama koje su popunili roditelji .

Upitnici za nastavnike podijeljeni su također u kovertama, zajedno sa priloženim pismom. Oblik upitnika za nastavnike dat je u **prilogu 4**. Da bi se osigurala anonimnost, nastavnici su koristili iste kutije kao i roditelji.

Treba istaći da su sve osobe obuhvaćene **anketom** (istraživanjem) dobile upitnike i informacije koje se odnose na njih na albanskom, bosanskom i turskom jeziku

3. Rezultati i njihova analiza

Po završetku svakog kruga nadzora, ubačeni su podaci za svaku školu posebno u tabelama u posebnom softveru razvijenom od strane SPSS. U školama ciljnih grupa, ovaj posao trebao je biti obavljen od strane unutrašnjih nadzornika, kako bi se izgradio kapacitet za nadzor, ali to nije bilo moguće zbog nedostatka kompjutera u tim školama. Tako da, kako u ciljnim školama, tako i u školama kontrolne grupe, podaci su ubačeni od strane vanjskih nadzornika.

Na kraju, je urađena statistička obrada podataka za svaki od dva ciklusa monitoringa i za svaku od tri kategorije anketiranih osoba – učenike, roditelje, nastavnike.

3.1. Demografski podaci

Iz tabele 1 vidi se da je broj učenika i roditelja obuhvaćenih istraživanjem dosta velik. Tako u prvom ciklusu istraživanja učestvovalo je 6,176 učenika i 5,323 roditelja, što znači oko 14% roditelja nije vratilo popunjene upitnike. U drugom ciklusu obuhvaćeno je 5,780 učenika i niži stepen nevraćenih upitnika od roditelja –oko 12%. Dok je obuhvaćenost učenika ciljne grupe u regionima Prištine i Prizrena dovoljno proporcionalna (51.5:48.5 % u prvom ciklusu i 53.5:46.5 % u drugom ciklusu), malo veća razlika primećuje se kod kontrolne grupe gde 65.3% učenika prvog ciklusa i 64.9% u drugom ciklusu su iz regiona Prištine .

Ovaj procent reflektuje se i kod roditelja, ali ne i kod nastavnika, gde se primećuje srazmerno veće učešće nastavnika iz regiona Prizren. Ovo se dešava zbog činjenice da škole u regionu Prištine imaju nepovoljniju proporcionalnost nastavnik –učenik od onih u Regionu Prizren.

Takođe, podaci pokazuju gotovo isti broj devojaka i dečaka obuhvaćenih istraživanjem, kao i harmoničnu podelu po razredima- približno 25% za svaku generaciju.

Etnička struktura učenika obuhvaćenih istraživanjem data je u tabeli 2. Evidentno je da neki učenici nisu dali informacije za svoju etniku pripadnost

Tabela 1. Učenici, roditelji i nastavnici obuhvaćeni istraživanjem po regionima

Ciklus	Grupa	Učenici			Roditelji			Nastavnici		
		PR	PZ	Uk	PR	PZ	Uk	PR	PZ	Uk
1	Ciljna	1727	1627	3354	1497	1630	3127	72	90	162
		51.5%	48.5%	100.0%	47.9%	52.1%	100.0%	44.4%	55.6%	100.0%
	Kontrolna	1842	980	2822	1389	807	2196	75	71	146
		65.3%	34.7%	100.0%	63.3%	36.7%	100.0%	51.4%	48.6%	100.0%
	Ukupno	3569	2607	6176	2886	2437	5323	147	161	308
		57.8%	42.2%	100.0%	54.2%	45.8%	100.0%	47.7%	52.3%	100.0%
2	Ciljna	1634	1423	3057	1376	1320	2696	78	81	159
		53.5%	46.5%	100.0%	51.0%	49.0%	100.0%	49.1%	50.9%	100.0%
	Kontrolna	1766	957	2723	1477	907	2384	79	55	134
		64.9%	35.1%	100.0%	62.0%	38.0%	100.0%	59.0%	41.0%	100.0%
	Ukupno	3400	2380	5780	2853	2227	5080	157	136	293
		58.8%	41.2%	100.0%	56.2%	43.8%	100.0%	53.6%	46.4%	100.0%

Tabela 2. Učenici po etničkoj pripadnosti

Ciklus	Grupa	Etnička pripadnost									Ukupno
		Albanci	Srbi	Bošnjaci	Turci	Gorani	Romi	Aškalije	Egipćani	Ostali	
1	Ciljna	2925	3	178	210	15	12	8	0		3351
		87.3%	.1%	5.3%	6.3%	.4%	.4%	.2%	.0%		100.0%
	Kontrolna	2603	3	133	54	2	3	16	1		2815
		92.5%	.1%	4.7%	1.9%	.1%	.1%	.6%	.0%		100.0%
	Ukupno	5528	6	311	264	17	15	24	1		6166
		89.7%	.1%	5.0%	4.3%	.3%	.2%	.4%	.0%		100.0%
2	Ciljna	2706	1	169	173	0	2	2	0	1	3054
		88.6%	.0%	5.5%	5.7%	.0%	.1%	.1%	.0%	.0%	100.0%
	Kontrolna	2532	0	115	45	2	2	23	3	1	2723
		93.0%	.0%	4.2%	1.7%	.1%	.1%	.8%	.1%	.0%	100.0%
	Ukupno	5238	1	284	218	2	4	25	3	2	5777
		90.7%	.0%	4.9%	3.8%	.0%	.1%	.4%	.1%	.0%	100.0%

3.2. Slobodno izražavanje mišljenja i sloboda udruživanja

Sloboda izražavanja mišljenja deteta i sloboda udruživanja su prava zagarantovana članovima 12, 13 i 15 Konvencije o dečjim pravima. Percepcija realizovanja ovih prava vrednovana je pitanjima datim u okviru modula 1 u sva tri upitnika. Ovaj modul sastoji se iz 3 pitanja u upitniku za učenika, 1 pitanje u upitniku za roditelje i 2 pitanja u upitniku za nastavnike. Svako od ovih pitanja sastoji se od 4-6 povezanih podpitanja, dok je za davanje odgovora upotrebljen odgovarajući nivo tipa Likertit.

U tabeli 3 analizira se sloboda izražavanja u odeljenju. Učenici su dali odgovor na četiri pitanja upitnika 1 iz dodatka 1, dok su rezultati prezentirani u tabeli 3a. Tabela 1 predstavlja broj odgovora datih od strane učenika a ne broj učenika koji su dali određene odgovore. Tako, 3,354 učenika iz grupe ciljnih škola (vidi tabelu 1) dali su ukupno 13,292 odgovora na 4 podpitanja upitnika 1 od ukupno 13,416 očekivanih odgovora. To znači da nedostaje 124 odgovora ili 0.92% što uopšte ne utiče na rezultate.

Upoređujući podatke u tabeli 3a primećuje se visok stepen slobode perceptiranja kod izražavanja u odeljenju, čak se prikazuje da je stanje malo više unapređeno u školama kontrolne grupe. Slične percepcije imaju i roditelji, dok nastavnici škola obuhvaćenih u ovom istraživanju misle da je sloboda izražavanja na veoma visokom nivou.

Tabela 3. Percepcije učenika, roditelja i nastavnika u vezi sa slobodom izražavanja u odeljenju
a) Učenici

Ciklus	Grupa	Učenik je slobodan da izrazi svoje mišljenje u razredu odeljenju					Ukupno
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	
1	Ciljna	7132	3885	1416	573	286	13292
		53.7%	29.2%	10.7%	4.3%	2.2%	100.0%
	Kontrolna	6413	3138	1045	377	185	11158
		57.5%	28.1%	9.4%	3.4%	1.7%	100.0%
	Ukupno	13545	7023	2461	950	471	24450
2	Ciljna	6583	3563	1165	610	225	12146
		54.2%	29.3%	9.6%	5.0%	1.9%	100.0%

Ciklus	Grupa	Učenik je slobodan da izrazi svoje mišljenje u razredu odeljenju					Ukupno
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	
	Kontrolna	6125 56.6%	3044 28.1%	1009 9.3%	467 4.3%	182 1.7%	10827 100.0%
	Ukupno	12708	6607	2174	1077	407	22973

b) Roditelji

Ciklus	Grupa	Učenik je slobodan da izrazi svoje mišljenje u odeljenju					Ukupno
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	
1	Ciljna	6900 55.3%	3529 28.3%	1087 8.7%	413 3.3%	545 4.4%	12474 100.0%
	Kontrolna	5152 59.0%	2405 27.5%	572 6.5%	203 2.3%	402 4.6%	8734 100.0%
	Ukupno	12052	5934	1659	616	947	21208
2	Ciljna	6094 56.7%	2993 27.8%	910 8.5%	316 2.9%	438 4.1%	10751 100.0%
	Kontrolna	5770 60.7%	2476 26.1%	660 6.9%	255 2.7%	341 3.6%	9502 100.0%
	Ukupnoj	11864	5469	1570	571	779	20253

c) Nastavnici

Ciklus	Grupa	Učenik je slobodan da izrazi svoje mišljenje u odeljenju					Ukupno
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	
1	Ciljna	545 84.4%	91 14.1%	9 1.4%	1 .2%		646 100.0%
	Kontrolna	511 88.1%	64 11.0%	4 .7%	1 .2%		580 100.0%
	Ukupno	1056	155	13	2		1226
2	Ciljna	546 86.7%	74 11.7%	10 1.6%	0 .0%		630 100.0%
	Kontrolna	470 89.0%	50 9.5%	7 1.3%	1 .2%		528 100.0%
	Ukupno	1016	124	17	1		1158

Drugo pitanje analizira koliko se uzima u obzir mišljenje učenika u školi. U okviru ovog pitanja, učenici su odgovarali da li ih nastavnici slušaju kada govore; da li se uzima u obzir njihovo mišljenje prilikom donošenja odluka, sa li se deluju na osnovu predloga učenika i da li nastoje da usaglaise različita mišljenja učenika kako bi izašli sa rešenjem prihvatljivim za sve, ista pitanja su postavljena i nastavnicima. Iz tabele 4 vidi se da nastavnici percipiraju ovu vrstu školske demokratije kao nešto posebno unapređeno u izveštaju sa percipiranjem učenika. Kako u prvom ciklusu, tako i u drugom, od 54-59% učenika dalo je odgovor da se njihovo mišljenje uzima u obzir **često**, dok 27-28.5% učenika misli da se to dešava **ponekad**. Manje od 5% je broj učenika koji misle da se njihovo mišljenje **nikada ne uzima u obzir**. Kod nastavnika ovaj procent je višiji: 71-77% izjavljuje za **često**, dok 22-25.7% za **ponekad**. Opet pada u oči jedna pozitivnija percepcija u kontroli školama, kako kod učenika, tako i kod nastavnika.

Tabela 4. Pmrceptiranje učenika i nastavnika u vezi sa uzimanjem u obzir mišljenja učenika u školi

a) Učenici

Ciklus	Grupa	U školi se uzima u obzir mišljenje učenika					Ukupno
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	
1	Ciljna	7514 56.5%	3644 27.4%	1191 9.0%	515 3.9%	426 3.2%	13290 100.0%
	Kontrolna	6567 58.9%	3044 27.3%	925 8.3%	308 2.8%	309 2.8%	11153 100.0%
	Ukupno	14081	6688	2116	823	735	24443
2	Ciljna	6528 53.8%	3458 28.5%	1190 9.8%	571 4.7%	385 3.2%	12132 100.0%
	Kontrolna	6173 57.1%	2909 26.9%	945 8.7%	448 4.1%	328 3.0%	10803 100.0%
	Ukupno	12701	6367	2135	1019	713	22935

b) Nastavnici

Ciklus	Grupa	U školi se uzima u obzir mišljenje učenika					Ukupno
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	
1	Ciljna	458 70.8%	166 25.7%	21 3.2%	2 .3%	0 .0%	647 100.0%
	Kontrolna	425 73.1%	142 24.4%	12 2.1%	1 .2%	1 .2%	581 100.0%
	Ukupno	883	308	33	3	1	1228
2	Ciljna	471 74.6%	145 23.0%	9 1.4%	4 .6%	2 .3%	631 100.0%
	Kontrolna	410 77.1%	116 21.8%	5 .9%	1 .2%	0 .0%	532 100.0%
	Ukupno	881	261	14	5	2	1163

Tabela 5. Perceptimi i nxënësve për funksionimin e organeve përfaqësuese të nxënësve

Ciklus	Grupa	Predstavnički organi učenika funkcionišu tako što se garantuje sloboda udruživanja					Ukupno
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	
1	Ciljna	9885 49.9%	4288 21.6%	2104 10.6%	1349 6.8%	2199 11.1%	19825 100.0%
	Kontrolna	8528 51.2%	3810 22.9%	1556 9.3%	1046 6.3%	1730 10.4%	16670 100.0%
	Ukupno	18413	8098	3660	2395	3929	36495
2	Ciljna	8692 48.0%	4342 24.0%	2140 11.8%	1196 6.6%	1755 9.7%	18125 100.0%
	Kontrolna	8031 49.7%	3795 23.5%	1662 10.3%	1162 7.2%	1495 9.3%	16145 100.0%
	Ukupno	16723	8137	3802	2358	3250	34270

Slične rezultate daju i odgovori učenika na 3-će pitanje koje ima veze sa slobodom udruživanja, odnosno na način imenovanja i funkcionisanje učeničkih organa. Od njih je zatraženo da potvrde da svoje predstavnike biraju, bez ometanja, diskutuju o problemima otvoreno na odelenjskom veću, da znaju o predstavničkim organima učenika u školu, da primaju informacije o njihovom radu, da prepoznaju druge oblike organizovanja učenika u školi, i da imaju mogućnost da vrše uticaj na rad učeničkih predstavnika.

Odgovori učenika su prikupljeni u tabeli 5. Otprilike polovina učenika misli da učenički predstavnički organi funkcionišu na način koji garantuje slobodu udruživanja, dok druga polovina vidi potrebu za poboljšanje u tom pogledu. Ukoliko se analiziraju podpitanja, nešto rezervisaniji odgovori su dati u podpitanju 1 koje ima veze sa izborom predstavnika odeljenja bez uplitanja nastavnika. Značajan broj učenika smatra da postoji više ili manje uplitanje i smetnje u ovom procesu.

3.3. Obuhvaćenost procesom obrazovanja i pohađanje škole

Član 28 Konvencije o pravima deteta garantuje pravo na obrazovanje i predviđa preduzimanje mera za obezbeđivanje redovnog pohađanja nastave. Dok, član 23 pridaje značaj obrazovanju dece sa ograničenim sposobnostima. Pitanja modula 2 su izrađena sličnom metodologijom kao i pitanja modula 1, sa ciljem da omogućimo informacije o percepcijama učenika tamo gde je relevantno, roditelja i nastavnika o pitanjima koja se tiču obuhvaćenosti obrazovanjem i školovanjem.

Pitanje 4 upitnika za učenike (dodatak 3) analizira mere koje preduzima škola da obezbedi redovno pohađanje kao što su: zahtevi za redovno pohađanje koje škola postavlja učeniku; evidencija izostanaka; interesovanje nastavnika o uzrocima odsustvovanja sa nastave i informisanje roditelja o izostancima učenika. Isto pitanje je postavljeno roditeljima i nastavnicima, dok je pregled odgovora prikazan u tabeli 6.

Od 65-70% učenika smatra da škola preduzima adekvatne mere za obezbeđivanje pohađanja nastave, što se i podržava od strane njihovih roditelja. Međutim, kod nastavnika ovaj procenat je značajno veći.

Tabela 6. Percepcija učenika, roditelja i nastavnika o merama koje preduzima škola da obezbedi redovno pohađanje učenika

a) Učenici

Ciklus	Grupa	Škola preduzima potrebne mere i obezbeđuje uslove za redovno pohađanje učenika					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	9119	1755	1007	1142	262	13285
		68.6%	13.2%	7.6%	8.6%	2.0%	100.0%
	Kontrolna	7837	1421	792	913	210	11173
		70.1%	12.7%	7.1%	8.2%	1.9%	100.0%
	Ukupno	16956	3176	1799	2055	472	24458
2	Ciljna	7923	1749	983	1267	237	12159
		65.2%	14.4%	8.1%	10.4%	1.9%	100.0%
	Kontrolna	7320	1437	859	992	213	10821
		67.6%	13.3%	7.9%	9.2%	2.0%	100.0%
	Ukupno	15243	3186	1842	2259	450	22980

b) Roditelji

Ciklus	Grupa	Škola preduzima potrebne mere i obezbeđuje uslove za redovno pohađanje učenika					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	8344 67.0%	1622 13.0%	798 6.4%	1375 11.0%	307 2.5%	12446 100.0%
	Kontrolna	5956 68.3%	1135 13.0%	561 6.4%	880 10.1%	190 2.2%	8722 100.0%
	Ukupno	14300	2757	1359	2255	497	21168
2	Ciljna	6934 64.6%	1583 14.7%	738 6.9%	1209 11.3%	276 2.6%	10740 100.0%
	Kontrolna	6418 67.5%	1312 13.8%	607 6.4%	969 10.2%	196 2.1%	9502 100.0%
	Ukupno	13352	2895	1345	2178	472	20242

c) Nastavnici

Ciklus	Grupa	Škola preduzima potrebne mere i obezbeđuje uslove za redovno pohađanje učenika					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	540 87.1%	80 12.9%				620 100.0%
	Kontrolna	504 87.0%	75 13.0%				579 100.0%
	Ukupno	1044	155				1199
2	Ciljna	518 85.1%	91 14.9%				609 100.0%
	Kontrolna	451 86.6%	70 13.4%				521 100.0%
	Ukupno	969	161				1130

Međutim, ako se analizira podpitanje: “ Ako zakasnim na čas ili odsustvujem, škola informiše moje roditelje” primećuje se da postoji izražena razlika u odgovoru samo 33-40% učenika tvrde da se ovo dešava **često**, dok 22-24% učenika smatra da se ovo dešava **ponekad**. Slične percepcije, možda za nijansu više optimizma (36-42% **često**, 19.5-21% **ponekad**) imaju roditelji.

Ipak, kod nastavnika se primećuje drugi trend - 62-72% smatra da **često** informišu roditelje za izostanke, dok 27-32% tvrde da se ovo dešava **ponekad**).

Pitanje 5 ima za cilj da analizira mogućnost učenika o pohađanju škole u smislu potrebe za rad; ekonomske poteškoće u porodici; shvatanju porodice o značaju škole; udaljenost škole od kuće i percepcije sigurnosti. Svi ovi faktori određuju postojanje ili nepostojanje optimalnih uslova za pohađanje škole. Pitanje je postavljeno samo učenicima, dok njihovi odgovori su sažeti u tabeli 7. Analiza odgovora pokazuje da učenici u kontrolnim školama imaju optimističnije percepcije za razliku od onih iz ciljnih škola.

Tabela 7. Percepcija učenika o postojanju optimalnih uslova za školovanje

Ciklus	Grupa	Sa materijalnog aspekta bezbednosti i fizičke udaljenosti od škole postoje optimalni uslovi za školovanje					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	2364 14.3%	1449 8.8%	4646 28.1%	7384 44.6%	707 4.3%	16550 100.0%
	Kontrolna	1956 14.1%	1149 8.3%	3667 26.4%	6560 47.2%	567 4.1%	13899 100.0%
	Ukupno	4320	2598	8313	13944	1274	30449
2	Ciljna	2016 13.3%	1255 8.3%	4166 27.5%	7057 46.6%	663 4.4%	15157 100.0%
	Kontrolna	1702 12.6%	1035 7.7%	3714 27.5%	6514 48.3%	528 3.9%	13493 100.0%
	Ukupno	3718	2290	7880	13571	1191	28650

Pitanje 6 tretira učenike sa ograničenim sposobnostima, isto pitanje je postavljeno učenicima i nastavnicima. Podpitanja imaju za cilj da se razume da li učenici dobro postupaju sa učenicima sa ograničenim sposobnostima i da li im pomažu; da li se druže sa njima; da li se nastavnici dobro ponašaju prema njima i da li pomažu ovoj deci; da li se ova deca dobro osećaju u školi. Učenici i nastavnici u velikoj meri se slažu da u njihovoj sredini postoji podrška za školovanje dece sa ograničenim sposobnostima. Razlika između učenika u ciljne škole i kontrolne škole nije velika, kod nastavnika ova razlika se kreće od 5-10% u korist nastavnika kontrolnih škola. Potpuni rezultati su dati u tabeli 8.

Tabela 8. Percepcija učenika i nastavnika o postojanju podrške za školovanje učenika sa ograničenim sposobnostima

a) Učenici

Ciklus	Grupa	U školi postoji podrška za školovanje učenika sa ograničenim sposobnostima					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	6079 70.5%	1280 14.8%	473 5.5%	314 3.6%	478 5.5%	8624 100.0%
	Kontrolna	5593 71.8%	1106 14.2%	396 5.1%	249 3.2%	441 5.7%	7785 100.0%
	Ukupno	11672	2386	869	563	919	16409
2	Ciljna	5520 69.2%	1297 16.3%	441 5.5%	263 3.3%	456 5.7%	7977 100.0%
	Kontrolna	5027 69.2%	1143 15.7%	413 5.7%	272 3.7%	411 5.7%	7266 100.0%
	Ukupno	10547	2440	854	535	867	15243

b) Nastavnici

Ciklus	Grupa	U školi postoji podrška za školovanje učenika sa ograničenim sposobnostima					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	344 66.7%	129 25.0%	13 2.5%	7 1.4%	23 4.5%	516 100.0%
	Kontrolna	329 71.4%	85 18.4%	10 2.2%	12 2.6%	25 5.4%	461 100.0%
	Ukupno	673	214	23	19	48	977
2	Ciljna	338 68.1%	114 23.0%	17 3.4%	11 2.2%	16 3.2%	496 100.0%
	Kontrolna	324 78.8%	73 17.8%	3 .7%	2 .5%	9 2.2%	411 100.0%
	Ukupno	662	187	20	13	25	907

3.4. Poštovanje dostojanstva učenika

Član 28 Konvencije o pravima deteta posvećuje posebnu pažnju poštovanju dostojanstva deteta, zahtevajući da se školska disciplina primenjuje u skladu sa ljudskim dostojanstvom deteta i na način i u skladu sa konvencijom. Pitanja modula 3 isključivo se bave ovom problematikom, tretirajući odnos nastavnik-učenik, učenik-učenik, kao i angažovanje škole da obezbedi poštovanje dostojanstva deteta.

Pitanje 7 postavljeno je učenicima, roditeljima i nastavnicima i zahteva da sazna pojavu slučajeva povrede dostojanstva deteta od strane nastavnika i da odgovori da li se nastavnici obraćaju učenicima sa uvredljivim izrazima, da li ih bezpravno kažnjavaju ili diskriminišu; da li primenjuju fizičko nasilje prema njima; da li ih potcenjuju na osnovu nacionalne ili verske pripadnosti; ih zbog ekonomskog stanja porodice; ili ako se ophode bolje sa drugom decom iz bilo kog drugog razloga.

Od 73-76% učenika tvrdi da **nikada** nisu bili loše tretirani od strane nastavnika ili drugog osoblja u školi, ovo se slaže sa tvrdnjama roditelja, dok se kod odgovora nastavnika ovaj procenat kreće od 84-91%.

Tabela 9. Percepcija učenika, roditelja i nastavnika o tretiranju učenika od strane nastavnika

a) Učenici

Ciklus	Grupi	Postoje situacije kada se nastavnici i školsko osoblje ne ponašaju dobro prema učenicima					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	972 5.2%	1294 6.9%	1564 8.4%	14119 75.5%	763 4.1%	18712 100.0%
	Kontrolna	843 5.2%	1018 6.3%	1372 8.5%	12209 75.9%	646 4.0%	16088 100.0%
	Ukupno	1815	2312	2936	26328	1409	34800
2	Ciljna	962 5.3%	1301 7.2%	1775 9.9%	13150 73.0%	826 4.6%	18014 100.0%
	Kontrolna	977 6.1%	1123 7.0%	1477 9.2%	11863 73.7%	663 4.1%	16103 100.0%
	Ukupno	1939	2424	3252	25013	1489	34117

b) Roditelji

Ciklus	Grupa	Postoje situacije kada se nastavnici i školsko osoblje ne ponašaju dobro prema učenicima					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	614 3.3%	1262 6.7%	1146 6.1%	14183 75.8%	1497 8.0%	18702 100.0%
	Kontrolna	419 3.2%	829 6.3%	829 6.3%	10023 76.7%	969 7.4%	13069 100.0%
	Ukupno	1033	2091	1975	24206	2466	31771
2	Ciljna	580 3.6%	1102 6.9%	1150 7.2%	11975 74.5%	1261 7.8%	16068 100.0%
	Kontrolna	502 3.5%	973 6.8%	1025 7.2%	10559 74.3%	1159 8.2%	14218 100.0%
	Ukupno	1082	2075	2175	22534	2420	30286

c) Nastavnici

Ciklus	Grupi	Postoje situacije kada se nastavnici i školsko osoblje ne ponašaju dobro prema učenicima					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	14 2.2%	16 2.5%	66 10.3%	540 84.2%	5 .8%	641 100.0%
	Kontrolna	11 1.9%	9 1.5%	43 7.4%	518 88.7%	3 .5%	584 100.0%
	Ukupno	25	25	109	1058	8	1225
2	Ciljna	20 3.2%	12 1.9%	49 8.0%	518 84.1%	17 2.8%	616 100.0%
	Kontrolna	2 .4%	9 1.7%	33 6.4%	472 90.9%	3 .6%	519 100.0%
	Ukupno	22	21	82	990	20	1135

Slične odgovore su dali učenici i roditelji na pitanje 8 dodatka 1 za odnos učenik-učenik, dok su podpitanja tako reći ista kao na prethodno pitanje. Na pitanje 7, kao i na pitanje 8, primećuje se da su učenici i roditelji pripadnici nekoliko etničkih grupa izvestili da postoji diskriminatorski stav kako od strane nastavnika tako i od strane vršnjaka. Odgovori na pitanje 8 dati su u tabeli 10. Od 23 učenika iz zajednice Aškaliya obuhvaćenih istraživanjem u prvom ciklusu nadgledanja, samo 11 tvrde da nikad nisu podcenjivani na etničkoj osnovi od strane nastavnika, što se slaže i sa rezultatom roditelja.

Tabela 10. Percepcija učenika i roditelja o tretiranju učenika od strane drugih učenika

a) Učenici

Ciklus	Grupa	Postoje situacije kada se učenici ne odnose dobro prema drugim učenicima					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	744 3.8%	942 4.8%	1471 7.5%	15705 80.2%	716 3.7%	19578 100.0%
	Kontrolna	619 3.7%	828 5.0%	1398 8.4%	13143 79.0%	652 3.9%	16640 100.0%
	Ukupno	1363	1770	2869	28848	1368	36218
2	Ciljna	650 3.6%	917 5.1%	1547 8.6%	14025 78.1%	808 4.5%	17947 100.0%
	Kontrolna	704 4.3%	939 5.8%	1359 8.4%	12554 77.3%	677 4.2%	16233 100.0%
	Ukupno	1354	1856	2906	26579	1485	34180

b) Roditelji

Ciklus	Grupa	Postoje situacije kada se učenici ne odnose dobro prema drugim učenicima					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	487 2.6%	816 4.4%	1095 5.9%	15029 80.4%	1270 6.8%	18697 100.0%
	Kontrolna	409 3.1%	570 4.4%	735 5.6%	10415 79.7%	940 7.2%	13069 100.0%
	Ukupno	896	1386	1830	25444	2210	31766
2	Ciljna	487 3.0%	772 4.8%	1068 6.7%	12544 78.2%	1166 7.3%	16037 100.0%
	Kontrolna	453 3.2%	667 4.7%	969 6.8%	11073 77.9%	1060 7.5%	14222 100.0%
	Ukupno	940	1439	2037	23617	2226	30259

Sledeće pitanje tiče se reagovanja škole u slučajevima povrede prava dostojanstva učenika. Učenicima i roditeljima je postavljeno pitanje da li imaju kome da se žale u slučajevima nekorektnog ponašanja nastavnika prema učenicima; da li se uzimaju u obzir njihove žalbe i da li se preduzimaju odgovarajuće mere; da li imaju kome da se žale u slučajevima neprimerenog ponašanja drugih učenika prema deci; da li se ove pritužbe razmatraju i preduzimaju mere; i da li se škola brine o zaštiti dostojanstva dece. Dati odgovori na tabeli 11 ukazuju da 61-65% učenika smatra da škola preduzima potrebne mere da osigura dostojanstvo dece dok je približan procenat roditelja koji su izrazili istu percepciju.

Tabela 11. Percepcija učenika i roditelja o stavu škole prema slučajevima povrede dostojanstva dece

c) Učenici

Ciklus	Grupa	Škola preduzima sve potrebne mere da obezbedi poštovanje dostojanstva dece					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	10473 63.7%	2831 17.2%	1233 7.5%	1070 6.5%	830 5.0%	16437 100.0%

Ciklus	Grupa	Škola preduzima sve potrebne mere da obezbedi poštovanje dostojanstva dece					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
	Kontrolna	8879 64.5%	2373 17.2%	895 6.5%	815 5.9%	805 5.8%	13767 100.0%
	Ukupno	19352	5204	2128	1885	1635	30204
2	Ciljna	9225 61.2%	2934 19.5%	1208 8.0%	889 5.9%	806 5.4%	15062 100.0%
	Kontrolna	8493 63.1%	2401 17.8%	960 7.1%	820 6.1%	788 5.9%	13462 100.0%
	Ukupno	17718	5335	2168	1709	1594	28524

d) Roditelji

Ciklus	Grupa	Škola preduzima sve potrebne mere da se obezbedi poštovanje dostojanstva dece					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	9858 63.4%	2962 19.1%	933 6.0%	958 6.2%	828 5.3%	15539 100.0%
	Kontrolna	6904 63.6%	2200 20.3%	557 5.1%	575 5.3%	624 5.7%	10860 100.0%
	Ukupno	16762	5162	1490	1533	1452	26399
2	Ciljna	8116 60.7%	2842 21.2%	837 6.3%	898 6.7%	687 5.1%	13380 100.0%
	Kontrolna	7331 61.9%	2522 21.3%	727 6.1%	674 5.7%	598 5.0%	11852 100.0%
	Ukupno	15447	5364	1564	1572	1285	25232

3.5. Kvalitet obrazovanja

Član 29 Konvencije o pravima deteta je izričit o kvalitetu u obrazovanju kao element u korpusa prava deteta. Uprkos činjenici da kvalitet nije primarni predmet interesovanja kada su u pitanju prava deteta na Kosovu, u upitniku su obuhvaćena dva pitanja koja su posvećena kvalitetu a usmerena su na tri kategorije ispitanika: učenika, roditelja i nastavnika.

Pitanje 10 tiče se postupaka koje preduzima škola da obezbedi kvalitetno obrazovanje i to prema: naporima nastavnika, slobodi učenika da postavljaju pitanja o stvarima koje im nisu jasne, vrednovanju, pozitivnim podsticajima za učenike i zahtevima nastavnika za učenje.

Odgovori dati u tabeli 12 pokazuju visok stepen puzdanja učenika da se preduzimaju potrebne mere za kvalitetno obrazovanje. U prvom ciklusu nadzora odgovor "često" su dali 81-82% učenika obuhvaćeni u istraživanju, dok u drugom ciklusu nadzora ovaj procenat je pao na 77-78%. Kod roditelja, odgovor "često" se predviđa na 73-75% odgovora u prvom ciklusu i 72% odgovora u drugom ciklusu. Ponovo, kod nastavnika odgovor "često" je dat u 93-95% slučajeva.

Tabela 12. Percepcija učenika, roditelja i nastavnika o merama i postupcima koje preduzima škola da obezbedi kvalitetno obrazovanje

a) Učenici

Ciklus	Grupa	U školi se preduzimaju mere i postupci da se obezbedi kvalitetno obrazovanje					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	13311	1892	626	390	193	16412
		81.1%	11.5%	3.8%	2.4%	1.2%	100.0%
	Kontrolna	11357	1559	466	294	160	13836
		82.1%	11.3%	3.4%	2.1%	1.2%	100.0%
	Ukupno	24668	3451	1092	684	353	30248
2	Ciljna	11620	2079	665	440	259	15063
		77.1%	13.8%	4.4%	2.9%	1.7%	100.0%
	Kontrolna	10497	1766	604	426	196	13489
		77.8%	13.1%	4.5%	3.2%	1.5%	100.0%
	Ukupno	22117	3845	1269	866	455	28552

b) Roditelji

Ciklus	Grupa	U školi se preduzimaju mere i postupci da se obezbedi kvalitetno obrazovanje					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	11319	2682	738	381	341	15461
		73.2%	17.3%	4.8%	2.5%	2.2%	100.0%
	Kontrolna	8147	1697	481	205	296	10826
		75.3%	15.7%	4.4%	1.9%	2.7%	100.0%
	Ukupno	19466	4379	1219	586	637	26287
2	Ciljna	9600	2409	725	365	277	13376
		71.8%	18.0%	5.4%	2.7%	2.1%	100.0%
	Kontrolna	8589	2053	568	332	301	11843
		72.5%	17.3%	4.8%	2.8%	2.5%	100.0%
	Ukupno	18189	4462	1293	697	578	25219

c) Nastavnici

Ciklus	Grupa	U školi se preduzimaju mere i postupci da se obezbedi kvalitetno obrazovanje					
		Često	Ponekad	Retko	Nikada	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	740	36	2	5	1	784
		94.4%	4.6%	.3%	.6%	.1%	100.0%
	Kontrolna	673	31	4	0	2	710
		94.8%	4.4%	.6%	.0%	.3%	100.0%
	Ukupno	1413	67	6	5	3	1494
2	Ciljna	747	30	1	11		789
		94.7%	3.8%	.1%	1.4%		100.0%
	Kontrolna	602	31	1	15		649
		92.8%	4.8%	.2%	2.3%		100.0%
	Ukupno	1349	61	2	26		1438

Poslednje pitanje tiče se značaju percepcije školovanja, dok odgovori govore o visokom stepenu percepcije koristi kod učenika (81-84%), roditelja (82-85%) i nastavnika (82-83%). Potpuni rezultati su dati u tabelu 14.

Tabela 13. Percepcija učenika, roditelja i nastavnika o relevantnosti znanja koje pruža škola

a) Učenici

Ciklus	Grupa	Škola pruža učenicima relevantno znanje za život					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	8300	911	237	179	228	9855
		84.2%	9.2%	2.4%	1.8%	2.3%	100.0%
	Kontrolna	6967	745	183	192	181	8268
		84.3%	9.0%	2.2%	2.3%	2.2%	100.0%
	Ukupno	15267	1656	420	371	409	18123
2	Ciljna	7355	891	293	251	229	9019
		81.6%	9.9%	3.2%	2.8%	2.5%	100.0%
	Kontrolna	6598	786	229	270	207	8090
		81.6%	9.7%	2.8%	3.3%	2.6%	100.0%
	Ukupno	13953	1677	522	521	436	17109

b) Roditelji

Ciklus	Grupa	Škola pruža učenicima relevantano znanje za život					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	7851	977	144	130	133	9235
		85.0%	10.6%	1.6%	1.4%	1.4%	100.0%
	Kontrolna	5465	632	152	103	100	6452
		84.7%	9.8%	2.4%	1.6%	1.5%	100.0%
	Ukupno	13316	1609	296	233	233	15687
2	Ciljna	6445	839	166	158	130	7738
		83.3%	10.8%	2.1%	2.0%	1.7%	100.0%
	Kontrolna	5812	756	195	173	151	7087
		82.0%	10.7%	2.8%	2.4%	2.1%	100.0%
	Ukupno	12257	1595	361	331	281	14825

c) Nastavnici

Ciklus	Grupa	Škola pruža učenicima relevantna znanja za život					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
1	Ciljna	388	78	1	0	1	468
		82.9%	16.7%	.2%	.0%	.2%	100.0%
	Kontrolna	350	65	2	8	1	426
		82.2%	15.3%	.5%	1.9%	.2%	100.0%
	Ukupno	738	143	3	8	2	894
2	Ciljna	392	70	2	7	3	474
		82.7%	14.8%	.4%	1.5%	.6%	100.0%

Ciklus	Grupa	Škola pruža učenicima relevantna znanja za život					
		Potpuno se slažem	Delimično se slažem	Ne slažem se	Uopšte se ne slažem	Ne znam	Ukupno
	Kontrolna	318 81.5%	63 16.2%	2 .5%	6 1.5%	1 .3%	390 100.0%
	Ukupno	710	133	4	13	4	864

4. Diskusija

4.1. Uvod

U cilju ovog istraživanja izabrana su dva regiona: region Prištine i region Prizrena. U oba regiona odabrano je po 15 ciljnih škola – u urbanim i ruralnim sredinama, kao i po 15 kontrolnih škola u demografskom smislu koje imaju sličnosti sa ciljnim školama. Ove škole su izabrane iz po dve opštine u svakom regionu: u Prištini i Kosovom Polju (region Prištine) i u Prizrenu i Dragašu (region Prizrena). Izabrani uzorak je reprezentativan, kako u pogledu zastupljenosti svih kategorija učenika i ciljne starosne grupe (11-15 godina), tako i u pogledu ukupnog broja učenika, roditelja i nastavnika koji su uključeni u istraživanje. Na žalost, uprkos naporima nije postignut sporazum da se u istraživanje uključe i škole sa nastavom na srpskom jeziku.

4.2. Slobodno izražavanje mišljenja i sloboda udruživanja

Više od polovine anketiranih učenika i roditelja smatra da su učenici u potpunosti slobodni da izražavaju svoja mišljenja u toku nastave, na sastancima u odelenju i na rekreativnim aktivnostima, takođe su ohrabreni od strane nastavnika da tako nastupaju. Iz analize podpitanja po specijalnim školama primećuje se postojanje doslednosti u pružanju odgovora, na primer, broj odgovora navedenih u podpitanju "slobodno izražavam svoje mišljenje tokom nastavnih časova, je sličan broju odgovora u vezi sa potpitanjem "Nastavnici me podstiču da izražavam svoje mišljenje - pitaju me šta mislim." Sličan trend primećen je i kod drugih pitanja.

Uprkos ohrabrujućim rezultatima oko 15% dece i oko 11% roditelja smatraju da slobodna mišljenja mogu biti izražena retko ili nikad. Procenat od oko 15% učenika smatra da se njihovo mišljenje retko uzima u obzir od strane nastavnika ili se uopšte ne uzima u obzir. U oba slučaja stavovi nastavnika prikazuju se malo drugačije - samo 2% od njih smatra da mišljenje ne može biti slobodno izraženo, dok oko 3,5% se izjasnilo da se mišljenje ne uzima u obzir. Takve razlike u stavovima između učenika i roditelja, s jedne strane i nastavnika s druge strane, prisutne su i u drugim područjima koja pokriva istraživanje.

Blizu polovine učenika je izrazilo zadovoljstvo sa različitim aspektima funkcionisanja njihovih predstavničkih tela, uključujući i mogućnost da utiču na njihove odluke. Međutim, kategorija koja čini 22-24% populacije obuhvaćena istraživanjem vidi prostor za unapređenje "unutrašnje demokratije". Ostatak od 15-18% učenika - ne izražava zadovoljstvo funkcionisanjem predstavničkih tela učenika, dok je primetan prilično veliki broj odgovora "ne znam" na ovo pitanje od 9.3-11.1%. Bez sumnje, ovo je jedna oblast gde bi trebalo da se uradi još mnogo da bi se povećalo učešće učenika u radu njihovih predstavničkih tela.

4.3. Obuhvaćenost procesom obrazovanja i pohađanje škole

Sudeći po odgovorima koje su dali učenici, roditelji i nastavnici, škola u velikoj meri preduzima mere da obezbedi redovno školovanje učenika. Na primer, sve tri kategorije uključene u istraživanje iznose da nastavnici redovno evidentiraju neopravdane izostanke učenika. Bez osporavanja odgovora, treba napomenuti da na nivou Kosova mali broj prikazanih izostanaka predstavlja jedan od akutnih problema sistema obrazovanja, koji podstiče nepohađanje i napuštanje školovanja.

Kada je u pitanju postojanje optimalnih uslova za školovanje, izgleda da oni postoje za najveći broj dece uključene u istraživanje, ali procenat onih koji stavljaju u sumnju postojanje ovih uslova kreće se od 20-22%. Tako da, 13-15% anketiranih učenika je reklo da je potrebno da rade jer izdržavaju svoje porodice, dok je oko 6% dalo drugi signal da možda treba da rade. Ovo je u skladu sa procentom učenika koji kažu da njihove porodice imaju poteškoća da finansiraju njihovo školovanje (oko 20%), što odražava socio-ekonomsku situaciju građana na nivou zemlje. Raduje činjenica da se ne primećuju razlike na osnovu polova sa aspekta shvatanja porodice o značaju škole –i rezultati čak pokazuju da su porodice devojčica proporcionalno vrednovale školovanje više nego porodice dečaka.

Međutim, kod manjinskih etničkih grupa primećuje se zabrinutost o bezbednosti na putu od kuće do škole i obratno. Sličnu zabrinutost izražavaju 30% anketiranih učenika Albanaca u odnosu na 44,2% učenika Bošnjaka, Turaka 36,6%, 47,4% Goranaca i Aškalija 45,9%. Anketa nije analizirala razloge ovih problema, ali može se pretpostaviti da se radi o strahu od maltretiranja od strane vršnjaka i problemi u saobraćaju.

Na osnovu odgovora učenika i nastavnika u školama izgleda da postoji visok stepen razumevanja za decu sa ograničenim sposobnostima. Ipak, to ne znači da postoje optimalni uslovi za njihovo obrazovanje i školovanje, pošto ovih 60 škola obuhvaćenih u istraživanje, kao i druge škole na Kosovu suočavaju se sa problemima infrastrukturnog karaktera i drugih potreba koji negativno utiču na pružanje kvalitetnih usluga za decu sa ograničenim sposobnostima.

4.4. Poštovanje dostojanstva učenika

Velika većina učenika koji su uključeni u istraživanje izrazila je zadovoljstvo tretmanom u školi od 73-75% kažu da se ne tretiraju loše od strane nastavnika i školskog osoblja, dok, 77-80% se ne tretiraju loše od strane vršnjaka njihove škole. Poređenje između pripadnika različitih etničkih grupa ne pokazuje značajne razlike što govori o atmosferi tolerancije u školama obuhvaćenih istraživanjem. Kada je reč o merama koje preduzima škola kako bi se obezbedilo poštovanje dostojanstva učenika primećuje se mala razlika u slučajevima kada se krši dostojanstvo učenika od strane nastavnika i slučajevima kada se dostojanstvo učenika krši od drugih učenika. Dakle, analiza potpitanja je pokazala da 52-55% učenika smatra da njihove žalbe za loš tretman od strane nastavnika se uzimaju u obzir i preduzimaju se mere da se takvi slučajevi ne ponovljaju. Dok, 57-62% smatra da su takve mere preduzimaju kada se ne tretiraju dobro od strane drugih učenika.

4.5. Kvalitet obrazovanja

Kada je u pitanju kvalitet obrazovanja trebalo bi uzeti u obzir da je škola jedan zubčanik u kompleksnoj mašini koja proizvodi kvalitet. Učenici i roditelji u velikoj meri se slažu da škola čini maksimalne napore da obezbedi kvalitetno obrazovanje, ali to ne znači da se oni slažu sa obrazovanjem koje im se pruža da je kvalitetno obrazovanje. Takvo pitanje nije ni postavljeno jer premašuje ciljeve ovog monitorisanja. Takođe, učenici i roditelji izražavaju neku vrstu konsenzusa da škola pruža relevantna znanja o životu, ali postoji određeni rizik da se ovo pitanje shvatilo kao uopšteno, bez podsticanja upoređenja sa zahtevima koje donosi život.

5. Zaključci i preporuke

Prvo istraživanje je obavljeno u periodu septembar-oktobar 2009 kada je projekat "Promovisanje prava dece u oblasti obrazovanja" finalizirao okvir monitorisanja i bio je u fazi izrade plana za rad sa odborima prava dece u ciljnim školama. Muđutim, drugo monitorisanje se odvijalo u periodu mart-april 2010 kada se održavala obuka članova ovih odbora. Znači, monitorisanje je obavljeno u periodu kada projekat još uvek nije delovao u školama i ovo može biti razlog zašto nema značajnih razlika između ciljnih škola i onih iz kontrolne grupe, kao što se i očekivalo. Takođe, moguće je da percepcija o pravima deteta u kontrolnim školama, koje se nikada nisu izlagale izgradnji kapaciteta za zaštitu prava deteta, da bude različita od onih u ciljnim školama, u smislu niskih očekivanih rezultata. Dosadašnja iskustva obuke o pravima čoveka pokazuju, da su pre obuke učesnici vrednovali više svoje kompetencije o pravima čoveka nego nakon obuke, kada su otkrili praznine koje imaju i kada su identifikovali potrebe za dalji razvoj iz ove oblasti.

Analiza odgovora je urađena na globalnom nivou, čineći razlike između ciljnih škola i onih namenjenih za kontrolnu grupu, kao i između ciklusa monitorisanja. Međutim, za unutrašnje potrebe upoređivano je stanje između različitih škola i u nekim slučajevima primećeni su neusklađeni odgovori. Ova pitanja će se raspravljati sa školama da bi se time doprinelo unapređenju stanja prava deteta u njima.

Pošto istraživanje ima karakter anketiranja, ono je zasnovano više na percepciji kategorija uključenih u različita pitanja nego na objektivnu ili sveobuhvatnu analizu situacije. Jedna opasnost u takvim slučajevima je da ispitanici izraze svoje stavove u zavisnosti od kulture sredine u kojoj se anketa odvija. Međutim, nema značajne razlike između ciljne grupe i kontrolne grupe. Takođe, ne primećuju se velike razlike u stavovima između učenika i njihovih roditelja, ali se primećuje razlike u stavovima između učenika i roditelja sa jedne strane i nastavnika sa druge strane. U stvari, odgovori nastavnika su afirmativniji o poštovanju prava deteta u školi što je i razumljivo, jer nastavnici su oni koji nose veliku odgovornost za situaciju.

Na kraju mogu se doneti ovi **zaključci**:

- U ciljnim školama i onim iz kontrolne grupe postoji sloboda izražavanja mišljenja učenika kako u odelenju tako i u slobodnim aktivnostima, a nastavnici podstiču učenike da to čine. Izraženo mišljenje, u celini se uzima u obzir, čineći učenike da se osećaju dobro u školi. Međutim, postoji prostor za poboljšanje kada je u pitanju sloboda udruživanja, upravo u funkcionisanju predstavničkih tela učenika.
- Visoko siromaštvo ne štedi ni decu, a mnogi od njih vide ovo kao poteškoću za svoje školovanje. Škole ne mogu učiniti mnogo da se eliminišu takve poteškoće, ili da bi poboljšali sigurnost na putu od kuće do škole i obratno, ali ekonomsko stanje i bezbednost se evidentiraju kao faktori koji mogu da utiču na nastavak školovanja, posebno kod pojedinih kategorija učenika. S druge strane, škole čine maksimalne napore kako bi se obezbedilo redovno pohađanje škole od strane učenika, pokazujući maksimalno razumevanje za učenike sa ograničenim sposobnostima.
- Učenici su zadovoljni sa tretmanom u školi od strane nastavnika i svojih vršnjaka, kao i sa merama koje škola preduzima u slučaju kršenja prava na dostojanstvo učenika. Međutim, primećuje se da su škole više sklone preduzimanju mera u slučajevima kada se učenicima narušava dostojanstvo od strane drugih učenika, nego kada se to dešava od strane nastavnika.
- Postoji opšte uverenje učenika i njihovih roditelja o naporima nastavnika da obezbede kvalitetno obrazovanje za učenike i da škola pruža potrebno znanje za život.

Međutim, iz svega gore prikazanog mogu se izvući ove **preporuke**:

- Analizirati podatke za svaku od škola uključenih u istraživanje i da se uporede sa podacima predstavljenim u ovom izveštaju monitorisanja, zatim da se razgovara sa odborima za prava deteta u ciljnim školama. U svim školama, gde se primećuje veliko neslaganje rezultata sa opštim rezultatima trebaju se predložiti korektivne mere koje dovode do poboljšanja situacije ako je rezultat znatno ispod očekivanja, odnosno treba analizirati koji su faktori uspeha, ako je rezultat znatno iznad proseka.
- Da se koriste podaci istraživanja u svrhu unapređenja rada odbora za prava dece, počevši od prilagođavanja programa obuke do razmatranja procedure za rad odbora za prava deteta. Takođe, uporedni rezultati između škola ciljne grupe i škola kontrolne grupe treba da se koriste za ovu svrhu.
- Projekat treba da promoviše rad predstavničkih tela učenika u ciljnim školama, posebno rad odbora za zaštitu prava deteta. Sva deca moraju da znaju koji su njihovi predstavnici u ovim telima i na koji način mogu da utiču na njihov rad
- Deca treba da se osposobe da se čuvaju od opasnosti koje prete na putu od kuće do škole i u tom procesu škola treba tražiti i saradnju sa drugim institucijama, kao što su: policija, centri za socijalni rad, itd. Sa učenicima treba raditi na izgradnji uzajamne solidarnosti koja uzima u zaštitu pripadnike manjinskih grupa i onih iz marginalizovanih grupa.
- Odborii za prava deteta treba da rade sa učenicima da im se pomogne da prepoznaju oblike kršenja njihovih prava i da izveštavaju kod organa škole. Takođe, u saradnji sa školskim rukovodstvom, odbori treba da prate šta se dešava sa tim izveštajima.
- Odboti za prava deteta treba da promovišu pružanje kvalitetnog obrazovanja kao zagarantovano pravo, zatim, treba da se bave analizom uspeha i rezultata nacionalnih testova, u saradnji sa nastavnicima i školskim rukovodstvom za unapređenje situacije.
- Analiza upitnika pokazuje da bi neka pitanja trebala biti precizirana da bi se izbegla dvosmislenost, dok neke procedure treba promeniti tako da se prilagode uslovima na terenu. Za ovu svrhu treba organizovati jednu posebnu konsultativnu radionicu, predviđenu projektom.
- Nastavnici koji su uključeni u odbotima za prava deteta treba da povećaju posvećenost radi podrške boljeg funkcionisanja ovih odbora i mobilisati školske resurse u funkciji ovih odbora.
- Jačanje uloge roditelja u smislu podrške odbora za prava deteta kroz bolje funkcionisanje školskih saveta i saveta roditelja. Odbori za prava deteta treba da preuzmu zajedničke aktivnosti sa savetom škole i savetom roditelja tako da prava deteta budu promovisana i u zajednici u kojoj škola gravitira.

DODATAK 1: Škole ciljne i kontrolne grupe

PRIŠTINSKI REGION

Ciljne škole

16. “Asim Vokshi” – Priština
17. “Elena Gjika” – Priština
18. “Emin Duraku” – Priština
19. “Gjergj Fishta” – Priština
20. “Iliria” – Priština
21. “Hilmi Rakovica” – Priština
22. “Isa Boletini” – Priština
23. “Mitrush Kuteli” – Priština
24. “Nëna Terezë” – Priština
25. “Shkëndija” – Ajvalija
26. “Teuta” – Graštica
27. “Mihal Grameno” – Kosovo Polje
28. “Lismir” – Lismir
29. “Zenel Salihu” – Belačevac
30. “Vëllezërit Frashëri” – Miradi e Poshtme

Kontrolne škole

16. “Pjetër Bogdani” – Priština
17. “Naim Frashëri” – Priština
18. “Zenel Hajdini” – Priština
19. “Ismail Šemali” – Priština
20. “Faik Konica” – Priština
21. “Dardania” – Priština
22. “Avni Rustemi” – Mramor
23. “7 Marsi” – Priština
24. “Ditët e Minatorit” – Kišnica
25. “Ganimete Tërbeshi” – Lugar
26. “Tefik Çanga” – Koliš
27. “Selman Riza” – Kosovo Polje
28. “Laura Scotti” – Grabovac
29. “Bajram Curri” – Slatina
30. “Dituria” – Škabaj

PRIZRENSKI REGION

Ciljne škole

16. “Abdyl Frashëri” – Prizren
17. “Mati Logoreci” – Prizren
18. “Lekë Dukagjini” – Prizren
19. “Emin Duraku” – Prizren
20. “Mustafa Baku” – Prizren
21. “Dëshmorët e Zhurit” – Žur
22. “Meto Bajraktari” – Rečane
23. “Ekrem Redža” – Ljubižda
24. “Qamil Guranjaku” – Kušnin
25. “Nazim Buduri” – Zagradaska Hoća
26. “Pjetër Budi” – Ljubižde
27. “Svjetlost” – Manastirica
28. “Fetah Sylejmani” – Dragaš
29. “Samidin Emini” – Kuk
30. “Shaban Shabani” – Lapušnik

Kontrolne škole

16. “Ibrahim Fehmiu” – Prizren
17. “Fadil Hisari” – Prizren
18. “Motrat Qiriazii” – Prizren
19. “Lidhja e Prizrenit” – Prizren
20. “Fatmir Berisha” – Prizren
21. “Heronjtë e Lumës” – Vrbnica
22. “Izvor” – Gornje Ljubinja
23. “Ardhmëria” – Landovica
24. “Mid’hat Frashëri” – Krajk
25. “Naim Frashëri” – Vlašnje
26. “Bajram Curri” – Romaje
27. “Planjane” – Planjane
28. “28 Nëntori” – Brodosavce
29. “Ilmi Bahtijari” – Blač
30. “Ulina” – Kosava

DODATAK 2: Upitnik za učenike

UPITNIK ZA UČENIKE

Zahvaljujemo se vašem učešću u ovoj anketi. U toku je akcija prikupljanja podataka o pravima djeteta u osnovnim i nižim srednjim školama koje ćemo iskoristiti za poboljšanje situacije na čitavoj teritoriji Kosova. Tvoj razred je slučajno izabran i bićemo vam veoma zahvalni ukoliko nam odgovorite iskreno na ova pitanja, tako što ćete upisati X u odgovarajućem kvadratu. Ukoliko ne znate odgovor ili ne želite dati odgovor, izaberite odgovor "Ne znam".

Na početku trebaju nam neki podaci o tebi:

Škola: _____

Razred: _____

Odjeljenje: _____

Uzrast: _____

Pol: Muški Ženski

Etnička pripadnost Albanac Srbin Bosanac Turčin Goranac Rom
Aškalija Egipćanin

Ostalo (upiši): _____

Tvoje ime ne treba, zato nemoj ga upisivati nigdje!

Modul 1 – Slobodno izražavanje mišljenja					
1. Molim te kaži koliko si slobodan da izraziš tvoje mišljenje u prisustvu nastavnika!					
	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
1.1. Slobodno izražavam moje mišljenje u toku nastave.	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. Slobodno izražavam moje mišljenje tokom razrednih sastanka, u prisustvu nastavnika.	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. Slobodno izražavam moje mišljenje za vrijeme slobodnih aktivnosti (n.pr. u šetnji, horu, i slično).	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. Nastavnici me ohrabruju da izrazim moje mišljenje – pitaju me šta mislim.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Sada, pomogni nam da razumjemo koliko je uzeto u obzir tvoje mišljenje!

	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
2.1. Nastavnici slušaju me dok govorim.	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. Nastavnici imaju u obzir moje mišljenje u slučaju donošenja odluke.	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. Nastavnici su djelovali po mom prijedlogu ili prijedlogu drugova ili drugarica iz odeljenja.	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. Kad mi učenici imamo različita mišljenja nastavnici pokušavaju pronaći jedno rješenje prihvatljivo za sve.	☐	☐	☐	☐	☐

3. Kako funkcioniše predstavljajući organi učenika?

	Slazem se u potpunosti	Djelimično se slažem	Ne slažem se	Uopće se ne slažem	Ne znam
3.1. Sami biramo predstavnike učenika nastavnici se ne uključuju.	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. Na razrednom savjetu uvek razmatramo naše probleme, na otvoren i demokratski način	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. Znam da postoji i funkcioniše Školski savjet učenika i ko predstavlja naše odeljenje.	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. Informišu nas o čemu se razgovara na Školskom savjetu učenika.	☐	☐	☐	☐	☐
3.5. U našoj školi ima i druge forme organizovanje učenika – komiteti, klubovi, itd.	☐	☐	☐	☐	☐
3.6. Mi učenici imamo mogućnost da utječemo na rad Školskog savjeta i drugih organa koji štite interes učenika.	☐	☐	☐	☐	☐

Modul 2 – Obuhvatanje u obrazovanju

4. Kako se obezbeđuje pohađanje redovne nastave u tvojoj školi?

	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
4.1. Škola od mene zahtjeva da budem redovan na nastavu.	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. Ukoliko odsustvujem ili zakasnim na čas bez nekog opravdanog razloga zapisuju me u dnevnik.	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. Nastavnici hoće znati zbog čega sam zakasnio ili izostao.	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. Ukoliko izostajem ili zakasnim na čas, škola informiše mog roditelja.	☐	☐	☐	☐	☐

5. Želimo znati više o tvojim mogućnostima pohađanja škole.

	Slažem se u potpunosti	Djelimično se slažem	Ne slažem se	Uopće se ne slažem	Ne znam
5.1. Imam potrebu da radim, zato što moja porodica nije u povoljnoj ekonomskoj situaciji.	☐	☐	☐	☐	☐
5.2. Moja porodica ima poteškoća da se suoči sa mojim školskim troškovima.	☐	☐	☐	☐	☐
5.3. Moja porodica misli da mi nije škola potrebna.	☐	☐	☐	☐	☐
5.4. Moja je škola udaljena od kuće više od pola sata pješice.	☐	☐	☐	☐	☐
5.5. Ne osjećam se siguran/na na putu od kuće do škole i obrnuto.	☐	☐	☐	☐	☐

6. Sada, daj nam neke informacije o učenicima sa ograničenim sposobnostima!

6.1. Da li znaš ti da u školi ima učenici sa ograničenim fizičkim ili psihičkim sposobnostima? Da Ne

Ukoliko je DA nastavi davati odgovore na dolenačena pitanja, ako ne pređi na pitanje 7.

	Slažem se u potpunosti	Djelimično se slažem	Ne slažem se	Uopće se ne slažem	Ne znam
6.1. Sa takvim učenicima, mi djeca ponašamo se dobro i pomažemo im.	☐	☐	☐	☐	☐
6.2. Sa ovim učenicima družimo se u toku nastave, ali i posle nastave.	☐	☐	☐	☐	☐
6.3. Sa takvim učenicima nastavnici ponašaju se dobro i pomažu im.	☐	☐	☐	☐	☐
6.4. Ova djeca osjećaju se dobro u našu školu.	☐	☐	☐	☐	☐

Modul 3 – Poštovanje dostojanstva učenika**7. Da li ima slučajevi da nastavnici ili školsko osoblje ne tretiraju te dobro?**

Nastavnici i školsko osoblje...	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
7.1. Obračaju mi se rječima poniženja i omalovažavanja.	☐	☐	☐	☐	☐
7.2. Bespravno me kažnjavaju i diskriminišu.	☐	☐	☐	☐	☐
7.3. Fizički kažnjavaju me ili na mene primjenjuju nasilje.	☐	☐	☐	☐	☐
7.4. Ponižavaju me zbog moje etničke ili vjerske pripadnosti	☐	☐	☐	☐	☐
7.5. Ponižavaju me zbog ekonomske situacije u porodici	☐	☐	☐	☐	☐
7.6. Mislim da druga djeca tretiraju bolje nego mene.	☐	☐	☐	☐	☐

8. Ali, kako je situacija u trijetiranju od strane školskih drugova i drugarica?

Školski drugovi i drugarice...	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
8.1. Obračaju mi se sa rječima omalovažavanja i poniženja.	☐	☐	☐	☐	☐
8.2. Ignorišu me i diskriminišu tako što me čini da se osjećam usamljeno.	☐	☐	☐	☐	☐
8.3. Prema meni primjenjuju silu.	☐	☐	☐	☐	☐
8.4. Ponižavaju me zbog moje etničke ili vjerske pripadnosti	☐	☐	☐	☐	☐
8.5. Ponižavaju me zbog moje ekonomske situacije u porodici	☐	☐	☐	☐	☐
8.6. Mislim da se sa drugom djecom više druže nego li sa mnom.	☐	☐	☐	☐	☐

9. Pomogni nam da razumijemo kako reaguje škola u slučaju kršenja dostojanstva učenika.

	Potpuno se slažem	Djelimično se slažem	Ne slažem se	Ne slažem se uopće	Ne znam
9.1. Ukoliko se nastavnici ponašaju loše prema nama imamo kome se žaliti.	☐	☐	☐	☐	☐
9.2. Naše žalbe o lošem ponašanju nastavnika uzimaju se u obzir i preduzimaju se mjere da se ne bi više ponovili takvi slučajevi	☐	☐	☐	☐	☐
9.3. Ukoliko drugi učenici ponašaju se loše prema nama imamo kome se žaliti.	☐	☐	☐	☐	☐
9.4. Naše žalbe o lošem tretiranju drugih učenika prema nama uzimaju se u obzir	☐	☐	☐	☐	☐

i preduzimaju se mjere da se takvi slučajevi ne bi više ponovili					
9.5. U globali, naša škola ne dozvoljava gaženje dostojanstva učenika.	☐	☐	☐	☐	☐

Modul 4 – Kvalitet obrazovanja

10. Koliko si zadovoljan / na sa nastavom u tvoju školu?

	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
10.1. Nastavnici trude se biti što jasniji tokom predavanja i obnavljanja .	☐	☐	☐	☐	☐
10.2. Slobodan/dna sam da postavim pitanje o stvari koje ne razumijem.	☐	☐	☐	☐	☐
10.3. Mislim da me pravedno ocjenjuju dajući mi ocjenu koju zaslužujem.	☐	☐	☐	☐	☐
10.4. Pohvale me kad učim dobro.	☐	☐	☐	☐	☐
10.5. Nastavnici zahtjevaju od mene da učim.	☐	☐	☐	☐	☐

11. Koliko je važno za tebe to što učiš u školu?

	Potpuno se slažem	Djelimično se slažem	Ne slažem se	Uopće se ne slažem	Ne znam
11.1. Učim stvari koje mi trebaju za život.	☐	☐	☐	☐	☐
11.2. Mnoga znanja mogu primjeniti u praksi.	☐	☐	☐	☐	☐
11.3. U globali, mislim da je škola korisna za mene.	☐	☐	☐	☐	☐

DODATAK 4: Upitnik za roditelje

UPITNIK ZA RODITELJE

Za početak trebaju nam neke podatke o vašem djetetu:

Škola: _____

Razred: _____

Odjeljenje: _____

Uzrast: _____

Pol: Muški Ženski

Etnička Albanac Srbin Bosanac Turčin Goranac Rom
pripadnost Aškalijski Egipćanin

Ostalo(upiši): _____

Ime vaše ili vašeg djeteta nemojte upisivati nigdje !

Modul 1 – Slobodno izražavanje mišljenja

1. Koliko mislite da je Vaše dijete slobodno da kaže njegovo mišljenje u prisustvu nastavnika!

	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
1.1. Slobodno izražava svoje mišljenje u toku nastave.	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. Slobodno izražava svoje mišljenje tokom sastanke u učionicama, u prisustvu nastavnika.	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. Slobodno izražava svoje mišljenje u vrijeme slobodnih aktivnosti (n.p. na izlaske, u hor, i slično).	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. Nastavnici ohrabruju ga da izrazi svoje mišljenje – pitaju ga šta misli.	☐	☐	☐	☐	☐

Modul 2 – Obuhvatanje u obrazovanju**2. Kako se objezbeđuje redovno pohađanje nastave u školi?**

	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
2.1. Škola zahtjeva od mog djeteta da bude redovno na nastavu.	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. Ukoliko moje dijete zakasni ili odsustvuje na neki čas bez razloga zapisuju ga u dnevnik.	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. Nastavnici žele znati zašto je zakasnilo ili odsustvovalo moje dijete.	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. U koliko moje dijete zakasni ili odsustvuje, škola me informiše.	☐	☐	☐	☐	☐

Modul 3 – Poštovanje dostojanstva učenika**3. Dali ima slučajevi kad nastavnik ili školsko osoblje ne tretiraju dobro Vaše dijete?**

Nastavnici i školsko osoblje...	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
3.1. Obračaju mu se omalovažavajućim ili ponižavajućim rječima.	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. Kažnjavaju ga ili ga bezpravno diskriminišu.	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. Fizički kažnjavaju ga ili primenjuju silu prema njemu/ njoj.	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. Ponižavaju ga zbog etničke ili vjerske pripadnosti.	☐	☐	☐	☐	☐
3.5. Ponižavaju ga zbog ekonomske situacije u porodici	☐	☐	☐	☐	☐
3.6. Mislim da druga djeca bolje tretiraju nego li moje dijete.	☐	☐	☐	☐	☐

4. Kako stoje stvari sa tretiranjem Vašeg djeteta od drugova i drugarica u školi?

Školski drugovi i drugarice ...	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
4.1. Obračaju mu se sa podrugljivim i ponižavajućim rječima.	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. Ignorišu ga i diskriminišu ga tako što se osjeća usamljen/ na.	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. Primjenjuju silu prema njega /njoj.	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. Ponižavaju ga zbog etničke ili vjerske pripadnosti	☐	☐	☐	☐	☐
4.5. Ponižavaju ga zbog ekonomske situacije u porodici.	☐	☐	☐	☐	☐
4.6. Ne druže se sa mojim djetetom.	☐	☐	☐	☐	☐

5. Pomozite nam da shvatimo kakao reaguje škola prema slučajevima kršenja dostojanstva učenika.

	Potpuno se slažem	Djelimično se slažem	Ne slažem se	Ne slažem se uopće	Ne znam
5.1. U koliko nastavnici ponašaju se loše sa djetetom, imam kome se žaliti .	☐	☐	☐	☐	☐
5.2. Žalbe roditelja za loše tretiranje djeteta od nastavnika razmatraju se i preduzimaju se mjere da se takvi slučajevi više ne ponove	☐	☐	☐	☐	☐
5.3. Ukoliko drugi učenici se ponašaju loše sa mojim djetetom imam kome se žaliti.	☐	☐	☐	☐	☐
5.4. Žalbe roditelja za loše tretiranje djeteta od drugih učenika saslušavaju se i preduzimaju se mjere da se takvi slučajevi više ne ponove	☐	☐	☐	☐	☐
5.5. U globali, škola ne dozvoljava da bude kršenja dostojanstva učenika.	☐	☐	☐	☐	☐

Modul 4 – Kvalitet obrazovanja

6. Koliko si zadovoljan/ na sa nastavom u školi?

	Često	Ponekad	Rjetko	Nikada	Ne znam
6.1. Nastavnici trude se da budu što jasniji tokom predavanja i ponavljanja gradiva.	☐	☐	☐	☐	☐
6.2. Moje dijete osjeća se slobodno da postavi pitanje za stvari koje ne razumije.	☐	☐	☐	☐	☐
6.3. Mislim da ga pravedno ocjenjuju daju mu ocjenu koju zaslužuje.	☐	☐	☐	☐	☐
6.4. Pohvaljuju ga kad uči dobro.	☐	☐	☐	☐	☐
6.5. Nastavnik traži od moje djeteta da uči.	☐	☐	☐	☐	☐

7. Koliko je važno za Tvoje dijete to što uči u školu?

	Potpuno se slažem	Djelimično se slažem	Ne slažem se	Ne slažem se uopće	Ne znam
7.1. Uči stvari koje mu trebaju za život.	☐	☐	☐	☐	☐
7.2. Mnoga znanja može primijeniti u praksi.	☐	☐	☐	☐	☐
7.3. U globali, mislim da škola je korisna za njega/ nje	☐	☐	☐	☐	☐

DODATAK 5: Upitnik za nastavnika

UPITNIK ZA NASTAVNIKA

Za početak trebaju nam neke podatke o Vama:

Škola: _____

Odjeljenje gde održavate nastavu: 6 7 8 9

Pol: Muški Ženski

Etnička pripadnost Alban. Serb. Bos. Tur. Goran. Rom
Aškal. Egipčan.

Ostalo (upiši): _____

Vaše ime nemojte upisivati nigdje

Modul 1 – Slobodno izražavanje mišljenja

1. Molimo vas ocjenite koliko su slobodna djeca da kažu svoje mišljenje u Vašem prisustvu!

	Često	Nekada	Rjetko	Nikada	Ne znam
1.1. Slobodno izražavaju svoje mišljenje u toku nastave.	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. Slobodno izražavaju svoje mišljenje u toku razredne sastanke, u mom prisustvu.	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. Slobodno izražavaju svoja mišljenja za vrijeme slobodnih aktivnosti (n.p.na izletu, u horu, i slično).	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. Podspješujem djecu da izraze svoja mišljenja- pitam šta oni misle.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Sada, pomognite nam da razumjemo koliko se uzima u obzir njihovo mišljenje!

	Često	Nekada	Rjetko	Nikada	Ne znam
2.1. Slušam djecu kad govore.	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. Imam u obzir njihova mišljenja u slučaju donošenja odluke.	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. Kao nastavnik / ca, djelovao / la sam po prijedlog učenika.	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. Kad učenici imaju različita razmišljanja, trudim se da pronađem jedno zajedničko rješenje za sve.	☐	☐	☐	☐	☐

Modul 2 – Obuhvatanje u obrazovanju

3. Kakao se starate za redovno pohađanje nastave od strane učenika?

	Često	Nekada	Rjetko	Nikada	Ne znam
3.1. Tražim od njih da budu redovni na nastavi	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. Ukoliko bez razloga zakasne ili izostanu na nekom času zapisujem ih u dnevnik.	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. Hoću znati zašto je zakasnio ili izostao učenik.	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. Ako učenik kasni ili izostaje, obavještavam roditelje.	☐	☐	☐	☐	☐

4. A sad, dajte nam nekoliko podatke o učenicima sa ograničenim sposobnostima!

4.1. Da li Vi znate da u školi ima učenika sa ograničenim fizičkim ili psihičkim sposobnostima? Da Ne

Ako je DA nastavite da odgovorite na dolenađena pitanja, u suprotnome pređite na pitanje 5.

	Potpuno se slažem	Djelimično se slažem	Ne slažem se	Ne slažem se uopće	Ne znam
4.1. Sa takvim učenicima, djeca se ponašaju dobro i pomažu im	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. Sa takvim učenicima djeca družu se tokom nastave, ali i posle nastave.	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. Sa takvim učenicima nastavnici ponašaju se dobro i pomažu im.	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. Ova se djeca osjećaju dobro u našoj školi	☐	☐	☐	☐	☐

Modul 3 – Poštovanje dostojanstva učenika**5. Da li ima slučajevi kada ne tretirate dobro djecu?**

	Često	Nekada	Rjetko	Nikada	Ne znam
5.1. Obračam im se sa pogrđnim ili ponižavajućim rječima.	☐	☐	☐	☐	☐
5.2. Kažnjavam ih ili diskriminišem ih bez nekog jakog razloga.	☐	☐	☐	☐	☐
5.3. Fizički ih kažnjavam.	☐	☐	☐	☐	☐
5.4. Činim razliku na osnovu etničke, vjerske pripadnosti ili ekonomskog stanja	☐	☐	☐	☐	☐

Modul 4 – Kvalitet obrazovanja**6. Koliko si / ste zadovoljni sa nastavom u školi?**

	Često	Nekada	Rjetko	Nikada	Ne znam
6.1. Trudim se da budem što jasniji tokom predavanja i obnavljanja.	☐	☐	☐	☐	☐
6.2. Djeca su slobodna da postave pitanje o stvarima koje ne razumeju.	☐	☐	☐	☐	☐
6.3. Mislim da ih pravedno ocjenujem dajući im ocjene koje zaslužuju.	☐	☐	☐	☐	☐
6.4. Pohvalim ih kad uče dobro.	☐	☐	☐	☐	☐
6.5. Zahtjevam od djecu da uče.	☐	☐	☐	☐	☐

7. Koliko je važno za djecu to što uče u školu?

	Potpuno se slažem	Djelimično se slažem	Ne slažem se	Ne slažem se uopće	Ne znam
7.1. Uče stvari koje im trebaju.	☐	☐	☐	☐	☐
7.2. Mnoga znanja mogu primijeniti u praksi.	☐	☐	☐	☐	☐
7.3. U suštini, mislim da škola je korisna za njih.	☐	☐	☐	☐	☐

MONITORING OF THE RIGHTS OF THE CHILD IN THE FIELD OF EDUCATION IN KOSOVO

Report 1 – 2009/10

Project “Promoting the rights of the child in the field of education”

Pristina, September 2010

Monitoring of the rights of the child in the field of education in Kosovo Report 1 – 2009/10

Drafted by:

Dukagjin Pupovci

Contact:

Ardita Hima
Project Coordinator
Kosova Education Center (KEC)
Kompleksi i shkollës “Mileniumi i Tretë”
10000 Prishtinë
Tel. 038/244 257, lok. 107
Fax.038/244 257, lok. 109
E-mail: ahima@kec-ks.org

The following report was prepared as a part of the “Promoting the rights of the child in the field of education” which is implemented by Kosova Education Center and Kosovar Association for Human and Children’s Rights. All opinions, guidelines expressed in this document belong solely to the author and will not attribute in any way to the European Union

The project “Promoting the rights of the child in the field of education” is financed by the European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR) and is managed by the European Commission Liaison Office in Kosovo

Content

GRATITUDE	92
Executive summary	94
1. Introduction	96
2. Monitoring methodology.....	97
3. Results and its analysis.....	99
3.1. Demographic data	99
3.2. Freedom of expression and freedom of association	100
3.3. Inclusion in education and school attendance	103
3.4. Respect of pupils dignity	106
3.5. Quality of education	109
4. Discussion	113
4.1. Introduction	113
4.2. Freedom of expression and freedom of association	113
4.3. Inclusion in education and school attendance	113
4.4. Respect of pupils dignity	114
4.5. Education quality.....	114
5. Conclusions and recommendations.....	115
ANNEX 1: Schools of the target group and control group	117
ANNEX 2: Questionnaire for pupils.....	119
ANNEX 5: Questionnaire for parents	124
ANNEX 5: Questionnaire for teachers.....	127

List of tables

Table 1. Pupils, parents and teachers involved in the opinion poll, divided by regions	99
Table 2. Pupils based on their ethnic background.....	100
Table 3. Pupils, parents and teachers perceptions on the freedom of expression at class.....	100
Table 4. Pupils and teachers perception on how much the pupil's opinion is respected at school	102
Table 5. Pupil's perception on the functioning of the pupil's representation organs.....	102
Table 6. Pupils, parents and teachers perception on the measures undertaken by the school to ensure regular attendance	103
Table 7. Pupil's perceptions on the existence of optimal condition for education	105
Table 8. Pupils and teachers perceptions on the existence of a supportive environment for education of pupils with disabilities	105
Table 9. Pupils, parents and teachers perceptions on their treatment from teachers.....	106
Table 10. Pupils and parents perception on treatment of pupils from their peers.....	108
Table 11. Pupils and parents perception on the school reaction when facing with cases of violation of children dignity	109
Table 12. Pupils, parents and teachers perception on the actions taken by the school to ensure provision of qualitative education	110
Table 13. Pupils, parents and teachers perceptions on the importance of the knowledge offered by the school.....	111

GRATITUDE

This report was drafted with the contribution of the personnel and collaborators from Kosova Education Center (KEC) and the Kosovar Association for Human and Children Rights (KAHCR), as with the contribution of the schools included in the project. Special contribution was given by Mr. Veton Sylhasi and Mr. Arben Shala, who have compiled all the data from the Pristina and Prizren regions, as well as commented on this draft report.

We would like to express our sincere gratitude for the contribution to this report.

Executive summary

This report represents the results of the opinion poll on the situation of children rights in 60 schools of Kosovo, from which 30 are beneficiaries of the project “Promoting the rights of the child in the field of education” financed by European Commission Liaison Office to Kosovo, that have been supported in their specific activities in improving the respect of children rights. While other 30 schools belong to the control group and did not benefit from the project.

The aim of the project is to conduct four opinion polls with pupils, parents and teachers of 60 schools during a period of 30 months that will analyze the perceptions of these categories on the respect of child rights in specific environment. Two opinion polls have been conducted during the academic year 2009/10; the first cycle was completed during September-October 2009, while the second cycle during the period March-April 2010. During the first cycle 6,176 pupils, 5,323 parents and 308 teachers were interviewed, while the second cycle included 5,780 pupils, 5,080 parents and 293 teachers.

Monitoring was done during the period when the project was not yet initiated in the schools so this might be one of the reasons why there is no significant difference between the target group schools and those belonging to the control group, as it would be expected. Moreover, there is a possibility that the perceptions of the children’s rights at the schools for comparison due to their lack of exposure to capacity building programs on protection of children rights differs from those of the target group schools, in terms of them having lower expectations than the target group schools. Previous experience from trainings on human rights suggests that before the training participants rated their own competence on human rights in a higher scale than after the training, when they have discovered their gaps and identified their need for further development in this field.

The following **conclusions** can be drawn from the analysis and discussion of the results:

The target group and control group schools give the pupils freedom to express during classes as well as during other activities, while they are being encouraged by teachers. The freedom to express their opinion understandably makes pupils feel better at school. While, there is still some room for some improvement when we talk about freedom of association, respectively the functioning of the pupils representative organs.

- High percentage of poverty affects children as well and has an impact on their education. School cannot do much to eliminate these kinds of difficulties neither on improving the safety of the road from home to school and vice versa, so the economic situation and safety are few of the factors that can have a negative impact for continuation of education, especially within those specific pupil categories. On the other side, schools make maximal efforts to ensure regular attendance at school from children side, by showing maximal understanding for pupils with disabilities.
- Pupils are satisfied with the treatment they get at school from their teachers as well as from their peers, and with the measures that the school is ready to undertake in case of violation of pupils dignity. However it is visible that the schools are more prone to take measures in those cases where the dignity of pupils is violated from other pupils than when the violation is done by the teachers.
- There is a common understanding amongst pupils and their parents that the teachers are making efforts to ensure qualitative education for the pupils, and that the school is offering necessary knowledge for life.

Moreover, based on the report we can draw the following **recommendations**:

- To analyze the data for each of the schools included in the opinion poll and to compare them with the data presented in this monitoring report, and discuss them with the Committees of children rights at the target schools. In all these schools where there is visible discrepancy of the results from the overall result, corrective measures should be suggested to improve the situation if the result is lower than expected, respectively all success indicators should be analyzed if the result is higher than the average.
- To use the data of the opinion poll in order to advance the work of the Committees for Children Rights, starting from reviewing the training program up to reviewing the work procedures of the Committees for Children Rights. Moreover, in this case the comparative results between the schools of the target group and the group for comparison will be used for this purpose.
- The project will promote the work of the representative organs of the pupils at the target schools; in particular it will promote the work of the Committees for protection of children rights. All children should know their representatives in these organs and their role.
- Children should be trained to protect themselves from the risks they face in their way from home to school, and the school should ask the support and cooperation from other institutions in this matter such as police, center for social work etc. Children should be taught to be supportive and to protect other children belonging to minorities and other marginalized groups.
- Committees on children rights should work with pupils to help them know different forms of violence of their rights and to be able to report them at the school organs. Moreover, in cooperation with the school leadership, the committees should follow closely how these cases are handled.
- Committees on children rights should promote the fact that qualitative education is a guaranteed right, so they should deal more with analyzing the success and results of the national tests, by cooperating with teachers and with the school leadership on advancing the situation.
- Analysis of questionnaires shows that some questions should be clarified to avoid double meaning, while some of the procedures should be changed to adapt with conditions in the field. For this purpose a special consultative workshop must be organized, which has already been foreseen by the project.
- Teachers that are represented in the committee for children rights should increase their involvement in supporting the functioning of these committees and should be able to mobilize school recourses to support these committees.
- To strengthen parents role in support to the committees for children rights by improving the functionality of the parents and school boards. Committees on children rights should undertake joint activities with the parents Council to promote children rights to the community that lives in the school neighborhood.

1. Introduction

Kosova Education Center (KEC) in cooperation with the Kosovar Association for Human and Children Rights (KAHCR) and Ministry of Education, Science and Technology (MEST), is implementing the project “Promoting the rights of the child in the field of education” financed by the European Commission Liaison Office to Kosovo. Specific objective of this 30 months project is **to raise awareness on the situation of children’s rights in the field of education in Kosovo by organizing concerted monitoring action of civil society organizations in cooperation with central and local authorities and building capacity of schools to contribute to this endeavor.**

One of the two expected results of this project is **building of a system for monitoring and reporting situation of children’s rights in the field of education.** Related activities are focused in building and testing a monitoring system during the lifetime of the project. The system will be developed with the assumption that the monitoring will be conducted by civil society organizations in cooperation with the schools that have been selected.

For this purpose, 30 schools have been chosen from the Pristina and Prizren region, where the committees? on protection of children rights will be involved actively in the monitoring process of children rights. Different other project activities will be organized in these schools that focus mainly in building children capacity to identify and oppose cases of violence of children rights in a specific environment. These 30 schools are the project target group.

Moreover, a group of 30 schools that have similarities with schools of the target group have been selected to serve as comparison group schools, where the project will not make any interventions. Annual monitoring reports will enable comparison between two groups of schools, while we expect that the situation will improve at the schools where the project is being implemented.

The list of schools of the target group has been selected and of the control schools is presented in annex 1.

2. Monitoring methodology

Monitoring methodology has been developed during May-July 2009 through a participatory process, and has been presented into a single document: “Practical guide for monitoring the rights of the child in the field of education”. Following is a brief presentation of it:

1) Each of the 30 target schools has 2 internal monitors assigned to it (two teachers or one teacher and one parent). They have been working with the committees on protection of children rights to monitor the situation on the children rights at school.

While, 30 other schools from the comparison group did not have any internal monitor.

2) KAHCR has assigned 6 external monitors, and each of them is responsible for 10 schools (5 from the target and 5 from the comparison group). Their obligation is to organize the monitoring process at the target group schools, while they need to show more commitment at the schools of the group for comparison where there are no internal monitors.

3) During 2009/10 two monitoring cycles were completed. The first cycle was completed during September- October 2009, while the second cycle was completed during march-April 2010.

4) Beginning of 2009/10 a lot of statistical data have been gathered from 30 target group schools and 30 schools from the comparison group. Based on this data, each school has its survey sample determined:

Pupils	20% of all 6-9 grade classes have been selected randomly from each teaching language, by ending with the highest possible number. E.g. if the school had 7 classes of 6th grade learning in Albanian language, then 20% is 1.4, so in this case two classes were selected. If there was only one class learning in Turkish language then this class was always selected. If there were two classes learning in Bosnian language then one of them was selected (20% of 2 is 0.4 and this was rounded up to 1). The selection for each monitoring round was done separately to ensure it is random. But a possibility remains that same classes were selected as a sample during different selection rounds.
Parents	The survey included parents of the pupils from the classes that were selected randomly.
Teachers	20% of the teachers, teaching at classes from 6-9th grade in each language, have been selected randomly. Even in this case the number was rounded, by choosing the biggest number.

5) Distribution and collection of the questionnaires

The distribution of questionnaires to all selected pupils for the survey was within a set timeframe during or after classes, by giving them enough time to fill them. The collection of the questionnaires was done in a manner that would ensure anonymity. Questionnaires for pupils have been presented at the Annex 2.

Meanwhile, the questionnaires for parents were distributed to pupils in envelopes, including a cover letter. The questionnaire for the parent is presented at Annex 3. In order to ensure anonymity, the school has put boxes where pupils could place the envelopes that were filled by the parent in a closed envelope.

Questionnaire for teachers have been disseminated, in envelopes with a cover letter as well. The questionnaire for teachers is presented at the Annex 4. In order to ensure anonymity, teachers have used the same boxes as parents.

It should be noted that all people included in the survey have received the questionnaires and other information in Albanian, Turkish and Bosnian language.

3. Results and its analysis

At the end of each monitoring cycle, all the data for each school separately have been inserted in tables developed through a special software SPSS. For the schools of the target group this task should have been completed by internal monitors to improve their capacity for monitoring, but it was not possible due to lack of computers in these schools. Therefore, the data for both the target group schools and schools belonging to the group for comparison was done by external monitors.

As a final step, all the data were consolidated for each of the monitoring cycles and for each of the three categories of people that were part of the survey- pupils, parents, and teachers.

3.1. Demographic data

A table 1 show that the number of pupils and parents involved in the opinion poll is quite high. The first cycle included 6,176 pupils and 5,323 parents, meaning around 14% have not sent back filled questionnaires. While the second cycle included 5,780 pupils and a lower rate of unresponsiveness from parents, meaning around 12% of them. While the inclusion of pupils of the target group schools from Pristina and Prizren region is rather proportional (51.5:48.5 % during the first cycle and 53.5:46.5 % at the second cycle), a bigger difference is noticed at the comparison group where 65.3% of pupils in the first cycle and 64.9% in the second cycle come from Pristina region.

These percentages are reflected for the parents numbers as well, but not in teachers numbers, where a higher proportion of participation is visible in Prizren region. This happens due to the fact that schools from Pristina region have a not so favorable proportion of teacher-pupils comparing to the Prizren region.

Moreover, the data shows that almost an equal number of girls and boys were included in the opinion poll, and that there is proportional distribution amongst classes, around 25% for each generation.

Meanwhile the ethnic background of the pupils involved in the opinion poll is shown in Table 2. It is obvious that some pupils have not provided information on their ethnic background.

Table 1. Pupils, parents and teachers involved in the opinion poll, divided by regions

Cycle	Group	Pupils			Parents			Teachers		
		PR	PZ	Total	PR	PZ	Total	PR	PZ	Total
1	Target	1727 51.5%	1627 48.5%	3354 100.0%	1497 47.9%	1630 52.1%	3127 100.0%	72 44.4%	90 55.6%	162 100.0%
	Comparison	1842 65.3%	980 34.7%	2822 100.0%	1389 63.3%	807 36.7%	2196 100.0%	75 51.4%	71 48.6%	146 100.0%
	Total	3569 57.8%	2607 42.2%	6176 100.0%	2886 54.2%	2437 45.8%	5323 100.0%	147 47.7%	161 52.3%	308 100.0%
2	Target	1634 53.5%	1423 46.5%	3057 100.0%	1376 51.0%	1320 49.0%	2696 100.0%	78 49.1%	81 50.9%	159 100.0%
	Comparison	1766 64.9%	957 35.1%	2723 100.0%	1477 62.0%	907 38.0%	2384 100.0%	79 59.0%	55 41.0%	134 100.0%
	Total	3400 58.8%	2380 41.2%	5780 100.0%	2853 56.2%	2227 43.8%	5080 100.0%	157 53.6%	136 46.4%	293 100.0%

Table 2. Pupils based on their ethnic background

Cycle	Group	Ethnic background									Total
		Albanian	Serb	Bosniak	Turk	Goran	Rom	Ashkali	Egyptian	Other	
1	Target	2925	3	178	210	15	12	8	0		3351
		87.3%	.1%	5.3%	6.3%	.4%	.4%	.2%	.0%		100.0%
	Comparison	2603	3	133	54	2	3	16	1		2815
		92.5%	.1%	4.7%	1.9%	.1%	.1%	.6%	.0%		100.0%
	Total	5528	6	311	264	17	15	24	1		6166
		89.7%	.1%	5.0%	4.3%	.3%	.2%	.4%	.0%		100.0%
2	Target	2706	1	169	173	0	2	2	0	1	3054
		88.6%	.0%	5.5%	5.7%	.0%	.1%	.1%	.0%	.0%	100.0%
	Comparison	2532	0	115	45	2	2	23	3	1	2723
		93.0%	.0%	4.2%	1.7%	.1%	.1%	.8%	.1%	.0%	100.0%
	Total	5238	1	284	218	2	4	25	3	2	5777
		90.7%	.0%	4.9%	3.8%	.0%	.1%	.4%	.1%	.0%	100.0%

3.2. Freedom of expression and freedom of association

Freedom of expression and freedom of association are the rights that are guaranteed by article 12, 13, and 15 of the Children Rights Convention. The perception of how much the level that these rights are respected has been evaluated through the questions given at module 1 in all three questionnaires. This module is composed from 3 questions in the questionnaire for pupils, 1 question on the questionnaire for parents and 2 questions at the questionnaire for teachers. Each of these questions has 4-6 related sub-questions, while the answers have been set up based on a suitable scale similar to the Likert type.

Table 3 analyses the freedom of expression in the classroom. Pupils have answered four sub-questions of the question 1 from annex 1, while the results have been presented at the Table 3a. Table 1 represents the number of answers given from pupils and not the number of pupils who answered specific questions. Therefore 3,354 pupils from target schools (see Table 1) have given 13,292 answers in 4 sub –questions of the question 1, from the total of expected answers of 13,416. It means that 124 or 0.92% of answers are missing which does not have any impact on the results.

By comparing the data given in table 3a we can see an advanced level of freedom of expression as understood by pupils, moreover the situation appears to be more advanced than at the schools of the group for comparison. Similar perception is shared by parents as well, while teachers of the schools involved in this survey think that the freedom of expression is even in a higher level.

Table 3. Pupils, parents and teachers perception on the freedom of expression at class

a) Pupils

Cycle	Group	The pupil is free to express his/her own opinion at class					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
1	Target	7132	3885	1416	573	286	13292
		53.7%	29.2%	10.7%	4.3%	2.2%	100.0%

Cycle	Group	The pupil is free to express his/her own opinion at class					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
	Comparison	6413 57.5%	3138 28.1%	1045 9.4%	377 3.4%	185 1.7%	11158 100.0%
	Total	13545	7023	2461	950	471	24450
	Target	6583 54.2%	3563 29.3%	1165 9.6%	610 5.0%	225 1.9%	12146 100.0%
2	Comparison	6125 56.6%	3044 28.1%	1009 9.3%	467 4.3%	182 1.7%	10827 100.0%
	Total	12708	6607	2174	1077	407	22973
	Target	6583 54.2%	3563 29.3%	1165 9.6%	610 5.0%	225 1.9%	12146 100.0%

b) Parents

Cycle	Group	The pupil is free to express his/her own opinion at class					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
1	Target	6900 55.3%	3529 28.3%	1087 8.7%	413 3.3%	545 4.4%	12474 100.0%
	Comparison	5152 59.0%	2405 27.5%	572 6.5%	203 2.3%	402 4.6%	8734 100.0%
	Total	12052	5934	1659	616	947	21208
2	Target	6094 56.7%	2993 27.8%	910 8.5%	316 2.9%	438 4.1%	10751 100.0%
	Comparison	5770 60.7%	2476 26.1%	660 6.9%	255 2.7%	341 3.6%	9502 100.0%
	Total	11864	5469	1570	571	779	20253

c) Teachers

Cycle	Group	The pupil is free to express his/her own opinion at class					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
1	Target	545 84.4%	91 14.1%	9 1.4%	1 .2%		646 100.0%
	Comparison	511 88.1%	64 11.0%	4 .7%	1 .2%		580 100.0%
	Total	1056	155	13	2		1226
2	Target	546 86.7%	74 11.7%	10 1.6%	0 .0%		630 100.0%
	Comparison	470 89.0%	50 9.5%	7 1.3%	1 .2%		528 100.0%
	Total	1016	124	17	1		1158

The second question analysis how much the pupil opinion is taken into consideration at school. As a part of this question, pupils have answered: if the teachers listen to them when they talk; if they listen to their opinion when taking decisions; if they act based on the pupils suggestions; and if they try to harmonize pupils different opinions and come up with solutions acceptable for all. Same questions were addressed to the teachers as well. From table 4 we can see that the teachers have the perception that the level of democracy is more advanced comparing to the pupils perception. In the first cycle , as well as at the second cycle, 54-59% of pupils have answered that their opinion is **Often** taken into consideration, while 27-28.5%

of pupils answered that this happens only **Sometimes**. Less than 5% of pupils think that their opinion is **never** taken into consideration. Teachers have higher percentages: 71-77% answered **Often**, while 22-25.7% chose the answer **Sometimes**. Again, we can notice a more positive perception at the comparison school, answered by pupils and teachers as well.

Table 4. Pupils and teachers perception on how much the pupils' opinion is respected at school

a) Pupils

Cycle	Group	Pupils' opinion is taken into consideration at school					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
1	Target	7514 56.5%	3644 27.4%	1191 9.0%	515 3.9%	426 3.2%	13290 100.0%
	Comparison	6567 58.9%	3044 27.3%	925 8.3%	308 2.8%	309 2.8%	11153 100.0%
	Total	14081	6688	2116	823	735	24443
2	Target	6528 53.8%	3458 28.5%	1190 9.8%	571 4.7%	385 3.2%	12132 100.0%
	Comparison	6173 57.1%	2909 26.9%	945 8.7%	448 4.1%	328 3.0%	10803 100.0%
	Total	12701	6367	2135	1019	713	22935

b) Teachers

Cycle	Group	Pupils' opinion is taken into consideration at school					Total
		Often	Sometimes	Very rare	Never	I don't know	
1	Target	458 70.8%	166 25.7%	21 3.2%	2 .3%	0 .0%	647 100.0%
	Comparison	425 73.1%	142 24.4%	12 2.1%	1 .2%	1 .2%	581 100.0%
	Total	883	308	33	3	1	1228
2	Target	471 74.6%	145 23.0%	9 1.4%	4 .6%	2 .3%	631 100.0%
	Comparison	410 77.1%	116 21.8%	5 .9%	1 .2%	0 .0%	532 100.0%
	Total	881	261	14	5	2	1163

Table 5. Pupil's perception on the functioning of the pupil's representation organs

Cycle	Group	Pupils' representation organs function in a way that guarantees freedom of association					Total
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	
1	Target	9885 49.9%	4288 21.6%	2104 10.6%	1349 6.8%	2199 11.1%	19825 100.0%
	Comparison	8528 51.2%	3810 22.9%	1556 9.3%	1046 6.3%	1730 10.4%	16670 100.0%
	Total	18413	8098	3660	2395	3929	36495

Cycle	Group	Pupils' representation organs function in a way that guarantees freedom of association					
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	Total
2	Target	8692 48.0%	4342 24.0%	2140 11.8%	1196 6.6%	1755 9.7%	18125 100.0%
	Comparison	8031 49.7%	3795 23.5%	1662 10.3%	1162 7.2%	1495 9.3%	16145 100.0%
	Total	16723	8137	3802	2358	3250	34270

Similar results are given from pupils answers in question 3 that relates to freedom of association, particularly with the method of nomination and functioning of pupil organs. They were requested to confirm how they select their representatives without any interference; if the problems are discussed openly at the classroom Council; if they are aware of the pupils representative organs at school; if they have information on their work; if they know other forms of organizing children at school; and if they have possibilities to influence the work of the pupils representative organs.

Pupil's answers have been summarized at Table 5. Approximately half of pupils consider that their representative organs function in a way that guarantees them the freedom of association, while the other half thinks that there is still room for improvement in this regard. If we analyze the sub-questions, more reserved answers were given under the sub-question number 1 that relates to the selection of class representatives without teachers interference. A significant number of pupils have the perception that there is less or more interference in this process.

3.3. Inclusion in education and school attendance

Article 28 of the Children Rights Convention guarantees the right to education that foresees measures to ensure regular school attendance. Moreover, article 23 gives importance to education of children with disabilities. Even the questions from module 2 have been drafted using similar methodology as in the methodology used on questions of module 1, so that they offer information on pupil's perception, and when relevant also on parents and teachers perceptions, on the issues related to inclusion in education and school attendance.

Question 4 from pupil's questionnaire (annex 3) analyses the measures that are taken by school to ensure regular attendance as: school requests addressed to children for regular school attendance; absence register; teacher's interest on the reasons for absence; and informing the parents on children absence. The same question has been addressed to parents and teachers, while an overview of answers has been given in table 6.

Around 65-70% of pupils think that school takes adequate measures to ensure their attendance, an opinion that is supported from their parents as well. While the percentage of teacher answers is much higher.

Table 6. Pupils, parents and teachers perception on the measures undertaken by the school to ensure regular attendance

a) Pupils

Cycle	Group	The school takes adequate measures to ensure regular attendance					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
1	Target	9119 68.6%	1755 13.2%	1007 7.6%	1142 8.6%	262 2.0%	13285 100.0%

Cycle	Group	The school takes adequate measures to ensure regular attendance					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
	Comparison	7837 70.1%	1421 12.7%	792 7.1%	913 8.2%	210 1.9%	11173 100.0%
	Total	16956	3176	1799	2055	472	24458
	Target	7923 65.2%	1749 14.4%	983 8.1%	1267 10.4%	237 1.9%	12159 100.0%
2	Comparison	7320 67.6%	1437 13.3%	859 7.9%	992 9.2%	213 2.0%	10821 100.0%
	Total	15243	3186	1842	2259	450	22980

b) Parents

Cycle	Group	The school takes adequate measures to ensure regular attendance					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
1	Target	8344 67.0%	1622 13.0%	798 6.4%	1375 11.0%	307 2.5%	12446 100.0%
	Comparison	5956 68.3%	1135 13.0%	561 6.4%	880 10.1%	190 2.2%	8722 100.0%
	Total	14300	2757	1359	2255	497	21168
2	Target	6934 64.6%	1583 14.7%	738 6.9%	1209 11.3%	276 2.6%	10740 100.0%
	Comparison	6418 67.5%	1312 13.8%	607 6.4%	969 10.2%	196 2.1%	9502 100.0%
	Total	13352	2895	1345	2178	472	20242

c) Teachers

Cycle	Group	The school takes adequate measures to ensure regular attendance					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
1	Target	540 87.1%	80 12.9%				620 100.0%
	Comparison	504 87.0%	75 13.0%				579 100.0%
	Total	1044	155				1199
2	Target	518 85.1%	91 14.9%				609 100.0%
	Comparison	451 86.6%	70 13.4%				521 100.0%
	Total	969	161				1130

However if we analyze the sub-question: “If I am late to school or to my lessons, the school will inform my parents” there is a visible discrepancy in the answers provided. Only 33-40% of pupils state that this happens **Often**, while 22-24% of pupils think that this is done only **Sometimes**. Similar perceptions, maybe with a more optimistic view are given by parents (36-42% **Often**, 19.5-21% **Sometimes**).

While from teachers answers we can see a different trend – (62-72% consider that parents are **Often** informed on pupils absence, while 27-32% say that this is done only **Sometimes**).

Question 5 aims at analyzing the children possibilities to attend school regularly when there is a need to work; when there are economic difficulties; family views on the importance of school; distance from home to school and the perceptions on the safety; all these factors determine the existence or non existence of optimal conditions for continuing education. The question was addressed to pupils only, while their answers have been summarized in Table 7. From analysis of the answers we can notice that pupils in the schools for comparison have more optimistic perception than those attending the target group schools.

Table 7. Pupils' perception on the existence of optimal condition for education

Cycle	Group	Existence of optimal conditions in the material aspect of safety and physical distance to school					
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	Total
1	Target	2364 14.3%	1449 8.8%	4646 28.1%	7384 44.6%	707 4.3%	16550 100.0%
	Comparison	1956 14.1%	1149 8.3%	3667 26.4%	6560 47.2%	567 4.1%	13899 100.0%
	Total	4320	2598	8313	13944	1274	30449
2	Target	2016 13.3%	1255 8.3%	4166 27.5%	7057 46.6%	663 4.4%	15157 100.0%
	Comparison	1702 12.6%	1035 7.7%	3714 27.5%	6514 48.3%	528 3.9%	13493 100.0%
	Total	3718	2290	7880	13571	1191	28650

Question 6 relates to pupils with disabilities and has been addressed to both pupils and teachers. Sub-questions aim to understand if children are treating well children with disabilities and if they offer their support to them; if they become friends with them; if teachers treat this children well and if they help them; and if these children feel good at school. Pupils and teachers largely agree that the school environment offers enough support for children with disabilities. And while there is no big difference between children from the target and comparison group schools, teachers think that there is a slight difference of 5-10% in favor of the teachers from the schools for comparison. Full results are presented in Table 8.

Table 8. Pupils' and teachers' perception on the existence of a supportive environment for education of pupils with disabilities

a) Pupils

Cycle	Group	School offers a supportive environment for the education of pupils with disabilities					
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	Total
1	Target	6079 70.5%	1280 14.8%	473 5.5%	314 3.6%	478 5.5%	8624 100.0%
	Comparison	5593 71.8%	1106 14.2%	396 5.1%	249 3.2%	441 5.7%	7785 100.0%
	Total	11672	2386	869	563	919	16409
2	Target	5520	1297	441	263	456	7977
		69.2%	16.3%	5.5%	3.3%	5.7%	100.0%

Cycle	Group	School offers a supportive environment for the education of pupils with disabilities					
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	Total
	Comparison	5027 69.2%	1143 15.7%	413 5.7%	272 3.7%	411 5.7%	7266 100.0%
	Total	10547	2440	854	535	867	15243

b) Teachers

Cycle	Group	School offers a supportive environment for the education of pupils with disabilities					
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	Total
1	Target	344 66.7%	129 25.0%	13 2.5%	7 1.4%	23 4.5%	516 100.0%
	Comparison	329 71.4%	85 18.4%	10 2.2%	12 2.6%	25 5.4%	461 100.0%
	Total	673	214	23	19	48	977
2	Target	338 68.1%	114 23.0%	17 3.4%	11 2.2%	16 3.2%	496 100.0%
	Comparison	324 78.8%	73 17.8%	3 .7%	2 .5%	9 2.2%	411 100.0%
	Total	662	187	20	13	25	907

3.4. Respect of pupils dignity

Article 28 of the Children Rights Convention gives special respect for children dignity, by requesting for the school discipline to be followed in full compliance with children dignity and the convention. Questions from module 3 address exactly this issue, by addressing the relationship teacher-pupil, pupil-pupil as well as the school efforts to ensure respect of child dignity.

Question 7 is addressed to pupils, teachers and seeks to understand the existence of the cases of violence of pupils dignity from teachers and by seeking the answer if the teachers address to pupils with offensive language; if they punish or discriminate them; if they act with physical violence towards; if they humiliate them because of their family economic situation; and if they treat other children better for any other reason.

Around 73-76% of pupils state that they have **Never** been mistreated by teachers or other school personnel, which is in compliance with parent's opinion, while teacher's answers are around 84-91%.

Table 9. Pupils', parents' and teachers' perception on the treatment of pupils from teachers

a) Pupils

Cycle	Group	There are cases when pupils are mistreated by teachers and other school personnel					
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	Total
1	Target	972 5.2%	1294 6.9%	1564 8.4%	14119 75.5%	763 4.1%	18712 100.0%
	Comparison	843 5.2%	1018 6.3%	1372 8.5%	12209 75.9%	646 4.0%	16088 100.0%

Cycle	Group	There are cases when pupils are mistreated by teachers and other school personnel					
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	Total
	Total	1815	2312	2936	26328	1409	34800
2	Target	962	1301	1775	13150	826	18014
		5.3%	7.2%	9.9%	73.0%	4.6%	100.0%
	Comparison	977	1123	1477	11863	663	16103
		6.1%	7.0%	9.2%	73.7%	4.1%	100.0%
	Total	1939	2424	3252	25013	1489	34117

b) Parents

Cycle	Group	There are cases when pupils are mistreated by teachers and other school personnel					
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	Total
1	Target	614	1262	1146	14183	1497	18702
		3.3%	6.7%	6.1%	75.8%	8.0%	100.0%
	Comparison	419	829	829	10023	969	13069
		3.2%	6.3%	6.3%	76.7%	7.4%	100.0%
	Total	1033	2091	1975	24206	2466	31771
2	Target	580	1102	1150	11975	1261	16068
		3.6%	6.9%	7.2%	74.5%	7.8%	100.0%
	Comparison	502	973	1025	10559	1159	14218
		3.5%	6.8%	7.2%	74.3%	8.2%	100.0%
	Total	1082	2075	2175	22534	2420	30286

c) Teachers

Cycle	Group	There are cases when pupils are mistreated by teachers and other school personnel					
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	Total
1	Target	14	16	66	540	5	641
		2.2%	2.5%	10.3%	84.2%	.8%	100.0%
	Comparison	11	9	43	518	3	584
		1.9%	1.5%	7.4%	88.7%	.5%	100.0%
	Total	25	25	109	1058	8	1225
2	Target	20	12	49	518	17	616
		3.2%	1.9%	8.0%	84.1%	2.8%	100.0%
	Comparison	2	9	33	472	3	519
		.4%	1.7%	6.4%	90.9%	.6%	100.0%
	Total	22	21	82	990	20	1135

Similar answers were given by pupils and parents on question 8 of the annex 1 on the relationship pupil-pupil, where sub-questions are almost the same as in the above question. Same as on question 7 and question 8, we can notice that pupils and parents belonging to some ethnic backgrounds have reported discriminatory behavior from teachers and their peers. Answers on question 8 have been given on Table 10. Therefore from 23 pupils from Ashkali included in the opinion poll in the first cycle of monitoring, only 11 of them state that they have never been humiliated from their teachers because of their ethnic background, which is in compliance with the results of parent's answers.

Table 10. Pupils' and parents' perception on treatment of pupils from their peers

a) Pupils

Cycle	Group	There are cases when pupils are mistreated by their peers					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
1	Target	744 3.8%	942 4.8%	1471 7.5%	15705 80.2%	716 3.7%	19578 100.0%
	Comparison	619 3.7%	828 5.0%	1398 8.4%	13143 79.0%	652 3.9%	16640 100.0%
	Total	1363	1770	2869	28848	1368	36218
2	Target	650 3.6%	917 5.1%	1547 8.6%	14025 78.1%	808 4.5%	17947 100.0%
	Comparison	704 4.3%	939 5.8%	1359 8.4%	12554 77.3%	677 4.2%	16233 100.0%
	Total	1354	1856	2906	26579	1485	34180

b) Parents

Cycle	Group	There are cases when pupils are mistreated by their peers					Total
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	
1	Target	487 2.6%	816 4.4%	1095 5.9%	15029 80.4%	1270 6.8%	18697 100.0%
	Comparison	409 3.1%	570 4.4%	735 5.6%	10415 79.7%	940 7.2%	13069 100.0%
	Total	896	1386	1830	25444	2210	31766
2	Target	487 3.0%	772 4.8%	1068 6.7%	12544 78.2%	1166 7.3%	16037 100.0%
	Comparison	453 3.2%	667 4.7%	969 6.8%	11073 77.9%	1060 7.5%	14222 100.0%
	Total	940	1439	2037	23617	2226	30259

The following question deals with the school reaction to the cases of violation of pupils' dignity. Pupils and parents were asked if they know where to turn to in case the pupils have been mistreated by the teachers; if their complains are heard and if appropriate measures are taken; if they have where to turn to in case of misbehavior of pupils toward other pupils; if these complaints are addressed and appropriate measures are taken; if the school takes care for respecting children dignity. Answers given on Table 11 show that 61-65% of pupils think that the school is taking appropriate measures to ensure respect of children dignity and similar percentage is reached from parents answers as well, who share similar opinion.

Table 11. Pupils and parents perception on the school reaction when facing with cases of violation of children dignity

e) Pupils

Cycle	Group	The school takes all the necessary measures to ensure respect of children dignity					
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	Total
1	Target	10473 63.7%	2831 17.2%	1233 7.5%	1070 6.5%	830 5.0%	16437 100.0%
	Comparison	8879 64.5%	2373 17.2%	895 6.5%	815 5.9%	805 5.8%	13767 100.0%
	Total	19352	5204	2128	1885	1635	30204
2	Target	9225 61.2%	2934 19.5%	1208 8.0%	889 5.9%	806 5.4%	15062 100.0%
	Comparison	8493 63.1%	2401 17.8%	960 7.1%	820 6.1%	788 5.9%	13462 100.0%
	Total	17718	5335	2168	1709	1594	28524

f) Parents

Cycle	Group	The school takes all the necessary measures to ensure respect of children dignity					
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	Total
1	Target	9858 63.4%	2962 19.1%	933 6.0%	958 6.2%	828 5.3%	15539 100.0%
	Comparison	6904 63.6%	2200 20.3%	557 5.1%	575 5.3%	624 5.7%	10860 100.0%
	Total	16762	5162	1490	1533	1452	26399
2	Target	8116 60.7%	2842 21.2%	837 6.3%	898 6.7%	687 5.1%	13380 100.0%
	Comparison	7331 61.9%	2522 21.3%	727 6.1%	674 5.7%	598 5.0%	11852 100.0%
	Total	15447	5364	1564	1572	1285	25232

3.5. Quality of education

Article 29 of Children Rights Convention talks about the quality of education as a core element of child rights. Although the quality of education is not a primary object of interest when we talk about children rights in Kosovo, the questionnaire includes two questions related to the quality which were directed to all three categories of respondents – pupils, parents and teachers.

Question number 10 relates to the actions undertaken by the school to ensure qualitative education; teachers' efforts; freedom of pupils to ask questions about unclear issues; evaluation; positive stimulations for pupils; and teachers' requests to study.

The answers provided in Table 12 show a high degree of confidence amongst pupils that appropriate measures are taken to ensure qualitative education. During the first cycle of monitoring 81-82% pupils responses involved in the opinion poll were “Often”, while during the second cycle of monitoring the percentage dropped to 77-78%. 73-75% of parents have

answered “Often” during the first cycle, while the percentage dropped to 72% during the second cycle. 93-95% of teachers responded with “Often” to the above mentioned question.

Table 12. Pupils, parents and teachers perception on the actions taken by the school to ensure provision of qualitative education

a) Pupils

Cycle	Group	The school takes adequate measures to ensure provision of qualitative education					
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	Total
1	Target	13311	1892	626	390	193	16412
		81.1%	11.5%	3.8%	2.4%	1.2%	100.0%
	Comparison	11357	1559	466	294	160	13836
		82.1%	11.3%	3.4%	2.1%	1.2%	100.0%
	Total	24668	3451	1092	684	353	30248
2	Target	11620	2079	665	440	259	15063
		77.1%	13.8%	4.4%	2.9%	1.7%	100.0%
	Comparison	10497	1766	604	426	196	13489
		77.8%	13.1%	4.5%	3.2%	1.5%	100.0%
	Total	22117	3845	1269	866	455	28552

b) Parents

Cycle	Group	The school takes adequate measures to ensure provision of qualitative education					
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	Total
1	Target	11319	2682	738	381	341	15461
		73.2%	17.3%	4.8%	2.5%	2.2%	100.0%
	Comparison	8147	1697	481	205	296	10826
		75.3%	15.7%	4.4%	1.9%	2.7%	100.0%
	Total	19466	4379	1219	586	637	26287
2	Target	9600	2409	725	365	277	13376
		71.8%	18.0%	5.4%	2.7%	2.1%	100.0%
	Comparison	8589	2053	568	332	301	11843
		72.5%	17.3%	4.8%	2.8%	2.5%	100.0%
	Total	18189	4462	1293	697	578	25219

c) Teachers

Cycle	Group	The school takes adequate measures to ensure provision of qualitative education					
		Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know	Total
1	Target	740	36	2	5	1	784
		94.4%	4.6%	.3%	.6%	.1%	100.0%
	Comparison	673	31	4	0	2	710
		94.8%	4.4%	.6%	.0%	.3%	100.0%
	Total	1413	67	6	5	3	1494
2	Target	747	30	1	11		789
		94.7%	3.8%	.1%	1.4%		100.0%
	Comparison	602	31	1	15		649
		92.8%	4.8%	.2%	2.3%		100.0%
	Total	1349	61	2	26		1438

The last question relates to the importance of education, while the answers show a high percentage positive perception on the importance of education from Pupils (81-84%), Parents (82-85%) and teachers (82-83%). Complete results are shown on Table 14.

Table 13. Pupils, parents and teachers perceptions on the importance of the knowledge offered by the school

a) Pupils

Cycle	Group	School offers knowledge relevant to pupils life					Total
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	
1	Target	8300 84.2%	911 9.2%	237 2.4%	179 1.8%	228 2.3%	9855 100.0%
	Comparison	6967 84.3%	745 9.0%	183 2.2%	192 2.3%	181 2.2%	8268 100.0%
	Total	15267	1656	420	371	409	18123
2	Target	7355 81.6%	891 9.9%	293 3.2%	251 2.8%	229 2.5%	9019 100.0%
	Comparison	6598 81.6%	786 9.7%	229 2.8%	270 3.3%	207 2.6%	8090 100.0%
	Total	13953	1677	522	521	436	17109

b) Parents

Cycle	Group	School offers knowledge relevant to pupils life					Total
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	
1	Target	7851 85.0%	977 10.6%	144 1.6%	130 1.4%	133 1.4%	9235 100.0%
	Comparison	5465 84.7%	632 9.8%	152 2.4%	103 1.6%	100 1.5%	6452 100.0%
	Total	13316	1609	296	233	233	15687
2	Target	6445 83.3%	839 10.8%	166 2.1%	158 2.0%	130 1.7%	7738 100.0%
	Comparison	5812 82.0%	756 10.7%	195 2.8%	173 2.4%	151 2.1%	7087 100.0%
	Total	12257	1595	361	331	281	14825

c) Teachers

Cycle	Group	School offers knowledge relevant to pupils life					Total
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	
1	Target	388 82.9%	78 16.7%	1 .2%	0 .0%	1 .2%	468 100.0%
	Comparison	350 82.2%	65 15.3%	2 .5%	8 1.9%	1 .2%	426 100.0%
	Total	738	143	3	8	2	894
2	Target	392 82.7%	70 14.8%	2 .4%	7 1.5%	3 .6%	474 100.0%

Cycle	Group	School offers knowledge relevant to pupils life					Total
		Fully agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know	
	Comparison	318 81.5%	63 16.2%	2 .5%	6 1.5%	1 .3%	390 100.0%
	Total	710	133	4	13	4	864

4. Discussion

4.1. Introduction

The opinion poll was conducted in two selected regions: Pristina and Prizren region. In both regions were selected 15 target urban and rural schools as well as 15 comparison schools, which in the demographic aspect are similar to the target group schools. These schools have been selected from two municipalities of each region: Pristina and Fushë Kosova/Kosovo Polje (Pristina region); Prizren and Dragash/Dragas(Prizren region). The selected samples are representative, in terms of representing all targeted categories and specific ages (11-15 year olds), as well as representing the overall number of pupils, parents and teachers involved in the survey. Unfortunately, despite the efforts, the schools teaching in Serbian language were not included in the survey.

4.2. Freedom of expression and freedom of association

More than half of the surveyed children and parents consider that they are completely free to express their opinion during classes, meetings and leisure activities, and that they are encouraged by teachers to do so. From the analysis of the sub-questions in specific schools, we can notice consistency in all their answers, e.g. the number of answers provided on the sub-question: “I can express my opinion freely during classes” is similar to the number of answers provided on the sub-question: “Teachers have encouraged me to express my opinion- and ask me what I think”. Similar trend can be noticed in other questions as well.

Despite the encouraging results, around 15% of pupils and 11% of parents have answered with Rarely or Never on the question if their opinion can be expressed freely. A similar percentage of pupils of around 15% consider that their opinion is taken into consideration Rarely or Never. In both cases the teachers opinion is different, while only 2% of them think that pupils cannot express themselves freely, up to 3.5% of them think that opinions are not taken into consideration. Such difference of opinions between pupils and parents from one side and teachers from the other side, are evident in other subjects covered by the survey, as well.

Around half of the pupils are satisfied with specific aspects of the functioning of their representation organs, including their possibility to influence decisions. However a category of 22-24% of people included in this survey thinks that there is still room for improvement of the “internal democracy”. Other part from 15-18% of pupils are not satisfied with the functioning of their representative organs, therefore there is a big number of answers “I don’t know” on this question of around 9.3-11.1%. There is no doubt that this is one of the fields that needs improvement to increase the inclusion of pupils in their representation organs.

4.3. Inclusion in education and school attendance

Judging from the answers provided by the pupils, parents and teachers, the school takes adequate measures to ensure pupils regular attendance. For example all three categories involved in the survey report that teachers register regularly unjustified pupils absence. Without trying to undermine the answers given, we need to emphasize that low numbers of reported cases of absence is one of the most acute problems in Kosovo, which encourages non attendance and dropping school by pupils.

When we talk about the existence of optimal conditions for education, it seems that most of the children are satisfied with these conditions, while the percentage of those who question this statement is around 20-22%. So 13-15% of pupils have stated that they have to work to support their families, while other 6% declared that they might have to work to support their families. This is in compliance with the percentage of pupils who state that their families are

having difficulties to support their education (around 20%) which reflects the overall socio-economic situation of citizens in the country. The fact that there are no visible gender differences on the family perception on the importance of school is satisfactory; moreover the results show that girl's families rate the importance of education higher than boy's families.

However, in the ethnic minority groups we can observe their concern for their safety during their travel from home to school and vice versa. Similar concerns have been expressed by around 30% of Albanians in comparison with 44.2% Bosnian pupils, 36.6% Turkish, 47.4% Gorani, and 45.9% Ashkali. The survey has not analyzed reasons for these concerns, but it can be assumed that this concern is the fear from their peers and traffic.

Based on the pupils and teachers answers it is visible that schools have a high degree of understanding for children with disabilities. However this does not mean that optimal conditions for these children have been secured, since these 60 schools are facing the same problems as other schools in Kosovo, with the lack of necessary infrastructure that has a negative influence in offering qualitative services for children with disabilities.

4.4. Respect of pupils dignity

Most of pupils involved in the survey are satisfied with their treatment at school, around 73-75% state that they have not been mistreated by their teachers and school personnel; while 77-80% answer that they have not been mistreated by their peers at school. The comparison between groups of different ethnicities does not show any significant difference, which is a sign of an existing tolerant atmosphere at the schools included in the survey.

When we talk about the measures taken by the school to ensure the respect of pupil's dignity a slight discrepancy is visible in the cases where pupil's dignity is violated by teachers and by pupils to other pupils. Therefore, analysis of the sub-questions shows that 52-55% of pupils consider that their complaints for mistreatment by their teachers, have been addressed and appropriate measures have been taken to ensure they will not be repeated. While 57-62% believe that appropriate measures are taken when pupils are mistreated by other pupils.

4.5. Education quality

When we talk about the quality of education we need to take into consideration that school is only one of the tools in complex machinery that produces quality. Pupils and parents agree to a high extent that the school is making maximal efforts to ensure qualitative education but this does not mean they consider that the education they are receiving is in fact qualitative education. A question that would address this issue was not even asked because it does not relate to the aims of this monitoring. Moreover, pupils and parents have agreed that the school provides relevant life knowledge, but there is still a risk that this question has been understood in a more generalized manner, without considering and making any comparison with real life needs.

5. Conclusions and recommendations

The first survey was conducted during September- October 2009 when the project “Promotion of children rights in the education field” had finalized the monitoring framework and was continuing with the stage of drafting the work plan with the Committees for Children Rights at the targeted schools. However, the second monitoring was conducted during March-April 2010, during the period when the trainings for the members of these committees were still ongoing. So the monitoring was done during the period when the project was still on its initial stage and did not yet start their work in the schools, and this could be one of the reasons that there is no significant difference between the targeted schools and the schools used for comparison, as it would be expected. Moreover there is a possibility that the perception on children rights in the schools used for comparison who have never been exposed to capacity building programs on protection of children rights, differs from the perceptions of the target schools, in terms of having lower expectations. Previous experience from trainings on human rights shows that before the trainings participants have rated their personal competences on human rights higher than after the trainings, when they have discovered their gaps and the needs for further development in this field.

Analysis of the answers has been done by comparing differences between the target schools and those used for comparison, as well as by comparing differences between two cycles of the monitoring process. Meanwhile for internal purposes, the situation in different schools was compared where discrepancies have been noted in their answers. These issues will be discussed with schools to contribute in this way in advancement of children rights.

Since the research is in a way an opinion poll, it is more a reflection of perceptions of the categories of people involved in different issues rather than it is an objective analysis of the overall situation. There is a risk in these cases that the participants will express their opinions depending on their culture and environment where the opinion poll has been conducted. However there are no significant differences between the perceptions of the target group and the group for comparison. Moreover, there are no significant differences in the opinions of children and their parents, but we can notice differences in children and parents opinions from one side and teacher’s opinion on the other side. In fact teacher’s answers are always affirmative when answering on the respect of children rights at school which is understandable, because they are the ones who carry the biggest responsibility for the situation.

Finally we can draw the following **conclusions**:

- Pupils have the freedom to express their opinion during classes as well as during leisure activities in the targeted schools and schools for comparison, while they are also encouraged by teachers to do so. Their opinions are taken into considerations which enables the pupils to feel good at schools. However, there is still room for improvement on the freedom of association, particularly on the functioning of the pupil’s representation organs.
- High percentage of poverty affects children as well which has an impact on their education. School cannot do much to eliminate these kinds of difficulties neither on improving the safety of the road from home to school and vice versa, so the economic situation and safety are few of the factors that can have a negative impact for continuation of education, especially within those specific pupil categories. On the other side, schools makes maximal efforts to ensure regular attendance at school from children side, by showing maximal understanding for pupils with disabilities.
- Pupils are satisfied with the treatment they get at school from their teachers as well as from their peers, and with the measures that the school is ready to undertake in case of violation of pupils dignity. However it is visible that the schools are more prone to take

measures in those cases where the dignity of pupils is violated from other pupils then when the violation is done by the teachers.

- There is a common understanding amongst pupils and their parents that the teachers are making efforts to ensure qualitative education for the pupils, and that the school is offering necessary knowledge for life.

Moreover, based on the report we can draw the following **recommendations**:

- Data analysis for each of the schools included in the opinion poll and compare with the data presented in this monitoring report, and discuss them with the Committees of children rights at the target schools. In all these schools where there is visible discrepancy of the results from the overall result, corrective measures should be suggested to improve the situation if the result is lower than expected, respectively all success indicators should be analyzed if the result is higher than the average.
- Utilize the data of the opinion poll in order to advance the work of the Committees for Children Rights, starting from reviewing the training program up to reviewing the work procedures of the Committees for Children Rights. Moreover, in this case the comparative results between the schools of the target group and the group for comparison will be used for this purpose.
- The project shall promote the work of the representative organs of the pupils at the target schools; in particular it will promote the work of the Committees for protection of children rights. All children should know their representatives in these organs and their role.
- Children should be trained to protect themselves from the risks they face in their way from home to school, and the school should ask the support and cooperation from other institutions in this matter such as police, center for social work etc. Children should be taught to be supportive and to protect other children belonging to minorities and other marginalized groups.
- Committees on children rights should work with pupils to help them know different forms of violence of their rights and to be able to report them at the school organs. Moreover, in cooperation with the school leadership, the committees should follow closely how these cases are handled.
- Committees on children rights should promote the fact that qualitative education is a guaranteed right, so they should deal more with analyzing the success and results of the national tests, by cooperating with teachers and with the school leadership on advancing the situation.
- Analysis of questionnaires shows that some questions should be clarified to avoid double meaning, while some of the procedures should be changed to adapt with conditions in the field. For this purpose a special consultative workshop must be organized, which has already been foreseen by the project.
- Teachers that are represented in the committee for children rights should increase their involvement in supporting the functioning of these committees and should be able to mobilize school recourses to support these committees.
- To strengthen parents role in support to the committees for children rights by improving the functionality of the parents and school boards. Committees on children rights should undertake joint activities with the parents Council to promote children rights to the community that lives in the school neighborhood.

ANNEX 1: Schools of the target group and control group

PRISTINA REGION

Target schools

31. “Asim Vokshi” – Prishtina
32. “Elena Gjika” – Prishtina
33. “Emin Duraku” – Prishtina
34. “Gjergj Fishta” – Prishtina
35. “Iliria” – Prishtina
36. “Hilmi Rakovica” – Prishtina
37. “Isa Boletini” – Busi
38. “Mitrush Kuteli” – Mat
39. “Nëna Terezë” – Vranidoll
40. “Shkëndija” – Ajvali
41. “Teuta” – Grashtica
42. “Mihal Grameno” – Fushë Kosova
43. “Lismir” – Lismir
44. “Zenel Salihu” – Bardh i Madh
45. “Vëllezërit Frashëri” – Miradi e Poshtme

Comparison Schools

31. “Pjetër Bogdani” – Prishtina
32. “Naim Frashëri” – Prishtina
33. “Zenel Hajdini” – Prishtina
34. “Ismail Qemali” – Prishtina
35. “Faik Konica” – Prishtina
36. “Dardania” – Prishtina
37. “Avni Rrustemi” – Mramor
38. “7 Marsi” – Prishtina
39. “Ditët e Minatorit” – Kishëz
40. “Ganimete Tërbeshi” – Llugar
41. “Tefik Çanga” – Koliq
42. “Selman Riza” – Fushë Kosova
43. “Laura Scotti” – Grabovc
44. “Bajram Curri” – Sllatina
45. “Dituria” – Shkabaj

PRIZREN REGION

Target schools

31. “Abdyl Frashëri” – Prizren
32. “Mati Logoreci” – Prizren
33. “Lekë Dukagjini” – Prizren
34. “Emin Duraku” – Prizren
35. “Mustafa Bakija” – Prizren
36. “Dëshmorët e Zhurit” – Zhur
37. “Meto Bajraktari” – Reçan
38. “Ekrem Rexha” – Lubizhda
39. “Qamil Guranjaku” – Kushnin
40. “Nazim Buduri” – Hoça e Qytetit
41. “Pjetër Budi” – Lugishtë
42. “Svjetlost” – Manastirica
43. “Nezim Berati” – Dragash
44. “Muhamet Çami” – Kuk
45. “Shaban Shabani” – Llapushnik

Comparison schools

31. “Ibrahim Fehmiu” – Prizren
32. “Fadil Hisari” – Prizren
33. “Motrat Qiriazhi” – Prizren
34. “Lidhja e Prizrenit” – Prizren
35. “Fatmir Berisha” – Prizren
36. “Heronjtë e Lumës” – Vërmicë
37. “Izvor” – Lubinjë e Epërme
38. “Ardhmëria” – Landovica
39. “Mid’hat Frashëri” – Krajk
40. “Naim Frashëri” – Vlashnje
41. “Bajram Curri” – Romaja
42. “Planjane” – Pllanjan
43. “28 Nëntori” – Bresanë
44. “Ganimete Tërbeshi” – Blaq
45. “Ulina” – Kosavë

ANNEX 2: Questionnaire for pupils

QUESTIONNAIRE FOR PUPILS

Thank you for participating in this survey. We are collecting information on the situation of child rights in primary and lower secondary schools that will be used to improve the situation all over Kosovo. Your class has been selected randomly and we would be grateful if you could give us sincere answers on all questions, by marking with an X in appropriate boxes. If you don't know the answer or would not like to answer, please choose the option "I don't know".

First we need some information about you:

School: _____

Class: _____

Division: _____

Age: _____

Gender: 1.Male 2.Female

Ethnic background Albanian Serb Bosnian Turkish Goran Roma
Ashkali Egyptian

Other (write down): _____

Your name is not needed, so please don't write it down!

Module 1 – Free expression of views

1. Please let us know how much are you able to freely express your views in front of the teacher!

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
1.1. I express my opinion freely during classes	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. I express my opinion freely during class meetings, in the presence of the teacher	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. I express my opinion freely during leisure activities (e.g. in walks, choir, and similar activities).	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. Teachers encourage me to express my opinion and ask me about my thoughts	☐	☐	☐	☐	☐

2. Now, please help us understand how much your opinion is regarded!

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
2.1. Teachers listen to me when I speak	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. Teachers take into consideration my opinion when taking decisions	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. Teachers have acted based on my or my friends proposals	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. When we, children, have different views, teachers try to find a favorable solution for all.	☐	☐	☐	☐	☐

3. How do the pupil representative organs function?

	Completely agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know
3.1. We select pupil representatives- teachers do not interfere	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. We discuss our problems regularly at the school council, in an open and democratic way.	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. We know that the School pupil's council exists and we know who represents our class in this council.	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. We are informed on the discussions at the School Pupils Council.	☐	☐	☐	☐	☐
3.5. In our school there are other forms of organizing the pupils-committees, clubs, etc..	☐	☐	☐	☐	☐
3.6. We, pupils, have the possibility to influence the work of the School Council and other organs that protect pupil's interests.	☐	☐	☐	☐	☐

Module 2 – Inclusion in education

4. How do you ensure regular class attendance at your school?

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
4.1. The school requires my regular class attendance.	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. If I am late or I miss classes without a reason I am marked as absent in the class diary.	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. Teachers are interested to know the reason for being late or being absent.	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. If I am late or absent for a class, the school will inform my parent.	☐	☐	☐	☐	☐

5. We want to know more about your possibilities to continue education

	Completely agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know
5.1 I have to work, because my family is not in a very good economic situation.	☐	☐	☐	☐	☐
5.2. My family is facing difficulties to cover my education expenses.	☐	☐	☐	☐	☐
5.3. My family thinks I don't need education.	☐	☐	☐	☐	☐
5.4. My school is located in a half an hour walking distance from home.	☐	☐	☐	☐	☐
5.5. I don't feel safe when going to school and back home.	☐	☐	☐	☐	☐

6. Now please give us some information on the disabled pupils!

6.1. Are you aware of any pupils with limited physical or psychical abilities? Yes No

If YES please continue answering the following questions, otherwise please continue to question 7.

	Agree completely	Agree partially	I don't agree	I don't agree at all	I don't know
6.1. We children try to behave well and support such pupils.	☐	☐	☐	☐	☐
6.2. We socialize with these pupils during the class schedule, but after classes as well.	☐	☐	☐	☐	☐
6.3. Teachers behave well and try to support such pupils.	☐	☐	☐	☐	☐
6.4. These children feel comfortable in our school.	☐	☐	☐	☐	☐

Module 3 – Respect for pupils dignity

7. Are there any cases when you are mistreated by teachers or school personnel?

Teachers or school personnel...	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
7.1. They address me with offensive and humiliating language	☐	☐	☐	☐	☐
7.2. I am punished or discriminated unjustly	☐	☐	☐	☐	☐
7.3. I am being punished physically or subject to violence.	☐	☐	☐	☐	☐
7.4. I am humiliated because of my ethnical background	☐	☐	☐	☐	☐
7.5. I am humiliated because of my economic situation	☐	☐	☐	☐	☐
7.6. I think other children are being treated better than I am.	☐	☐	☐	☐	☐

8. How are you treated by your female and male school friends?

School friends...	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
8.1. They address me with offending and humiliating words	☐	☐	☐	☐	☐
8.2. I am ignored and discriminated which makes me feel lonely	☐	☐	☐	☐	☐
8.3. I am a subject to violence	☐	☐	☐	☐	☐
8.4. I am humiliated because of my ethnic or religious background	☐	☐	☐	☐	☐
8.5. I am humiliated because of the economic situation of my family	☐	☐	☐	☐	☐
8.6. I think they socialize more with other children than they do with me	☐	☐	☐	☐	☐

9. Please help us understand how does your school react to cases of violence of pupils dignity

	Agree completely	Agree partially	I don't agree	I don't agree at all	I don't know
9.1. If teachers don't treat us well we have a place to complain to.	☐	☐	☐	☐	☐
9.2. Our complaints for mistreatment from teachers are heard and measures are taken to make sure that these cases will not be repeated.	☐	☐	☐	☐	☐
9.3. If other children misbehave towards us then we have a place to complain.	☐	☐	☐	☐	☐
9.4. Our complaints for mistreatment from other pupils are heard and measures are taken to make sure that these cases will not be repeated.	☐	☐	☐	☐	☐
9.5. In general, our school doesn't allow violation of pupils dignity	☐	☐	☐	☐	☐

Module 4 – Quality of education**10. Are you satisfied with education at your school?**

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
10.1. Teachers attempt to be clear as much as possible during explanations and discussions.	☐	☐	☐	☐	☐
10.2. I am allowed to make questions on things that I don't understand	☐	☐	☐	☐	☐
10.3. I think I am assessed in a right way by giving me the grade I deserve.	☐	☐	☐	☐	☐
10.4. I receive praises when I perform well	☐	☐	☐	☐	☐
10.5. Teachers expect from me to study	☐	☐	☐	☐	☐

11. How important are for you the things you learn at school?

	Agree completely	Agree partially	I don't agree	I don't agree at all	I don't know
11.1. I learn things that I can use in life	☐	☐	☐	☐	☐
11.2. I can put a lot of knowledge into practice	☐	☐	☐	☐	☐
11.3. In general, I think that the school is valuable for me.	☐	☐	☐	☐	☐

ANNEX 5: Questionnaire for parents

QUESTIONARIE FOR PARENTS

For start we would need little information about your child:

School : _____

Class: _____

Division: _____

Age: _____

Gender: 1.Male 2.Female

Ethnic background Albanian Serbian Bosnian Turkish Goran Roma
Ashkali Egyptian

Other (write down): _____

Please don't write the name of your child anywhere in this paper.

Module 1 – Free expression of views

1. Do you think that your child is free to express his/her opinion in front of the teachers!

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
1.1 He/she can express freely his/her opinion during classes.	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. He/she can express freely his/her opinion during class meetings, with teacher's presence.	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. He/she can express freely his/her opinion during leisure activities (e.g. walks similar activities).	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. Teachers encourage him/her to express his/her opinion freely and ask on their opinion.	☐	☐	☐	☐	☐

Module 2 – Inclusion in education

2. How to ensure regular attendance at school?

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
2.1. The school requires from my child to attend classes regularly	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. If my child is late for class or is absent for any reason he/she is listed as absent.	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. Teachers want to know the reason why my child was late for class or absent.	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. If my child is late or is absent I am notified by the school.	☐	☐	☐	☐	☐

Module 3 – Respecting child dignity

3. Are there any cases when your child is mistreated by the teachers or school personnel?

Teachers and school personnel...	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
3.1. They address him/her with offending and humiliating words.	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. They punish and discriminate him/her without any reason	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. They punish or exercise physical violence towards him/her	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. They humiliate her because of his/her ethnic or religious background.	☐	☐	☐	☐	☐
3.5. They humiliate him/her because of their family economic situation	☐	☐	☐	☐	☐
3.6. I think other children are treated better than my child	☐	☐	☐	☐	☐

4. How your child is treated from his/her friends?

School friends ...	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
4.1. They address him/her with offending and humiliating words	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. They ignore and discriminate him/her in way that makes him/her feel lonely	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. They exercise violence towards him/her.	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. They humiliate her because of his/her ethnic or religious background.	☐	☐	☐	☐	☐
4.5. They humiliate him/her because of their family economic situation	☐	☐	☐	☐	☐
4.6. They don't socialize with my child	☐	☐	☐	☐	☐

5. Help us understand how the school reacts in cases of violence of child dignity

	Completely agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know
5.1. If the teachers are mistreating the child, I have a place to complain.	☐	☐	☐	☐	☐
5.2. Parents complaints for mistreatment from teachers are heard and measures are taken to make sure these cases will not be repeated.	☐	☐	☐	☐	☐
5.3. If other pupils mistreat my child I have a place to complain	☐	☐	☐	☐	☐
5.4. Parents complain for mistreatment from other children are heard and measures are taken to make sure that these cases do not repeat.	☐	☐	☐	☐	☐
5.5. In general the school does not allow to violate the child dignity	☐	☐	☐	☐	☐

Module 4 – Quality of education

6. Are you satisfied with education at school?

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
6.1. Teachers try to be as clear as possible during explanations and discussions.	☐	☐	☐	☐	☐
6.2. My child feels free to ask questions on the things he/she doesn't understand.	☐	☐	☐	☐	☐
6.3. I think they make the right assessment by giving him/her the grade he/she deserves.	☐	☐	☐	☐	☐
6.4. They praise him/her when he performs well.	☐	☐	☐	☐	☐
6.5. Teachers ask from my child to study.	☐	☐	☐	☐	☐

7. How important are for your child the things he/she learns at school?

	Completely agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know
7.1. He/she learns things that they can use in life.	☐	☐	☐	☐	☐
7.2. He/she can put into practice a lot of knowledge gained.	☐	☐	☐	☐	☐
7.3. In general, I think that the school is useful for him/her.	☐	☐	☐	☐	☐

ANNEX 5: Questionnaire for teachers

QUESTIONNAIRE FOR TEACHERS

Before we begin, we need little initial information about you:

School: _____

Class in which you teach: 6 7 8 9

Gender: 1.Male 2.Female

Ethnic background Albanian Serb Bosnian Turkish Goran Roma
Ashkali Egyptian

Other (write down): _____

Please don't write your name anywhere!

Module 1 – Free expression of views

1. Please give us your opinion if the child is free to express his/her view!

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
1.1. They freely express their opinion during classes	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. They freely express their opinion during class meetings, in my presence	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. They express freely their opinion during leisure activities (e.g. walks, or similar activities).	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. I encourage children to express their opinions; I ask them what they think.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Now, please help us understand if their opinion is taken into consideration!

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
2.1. I listen to children when they speak	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. I take into consideration their opinion when taking decisions.	☐	☐	☐	☐	☐
2.3. As a teacher I act based on pupils proposals.	☐	☐	☐	☐	☐
2.4. When pupils have different opinions, I try to find a solution acceptable for all.	☐	☐	☐	☐	☐

Module 2 – Inclusion in education

3. How do you ensure regular pupil attendance, at school?

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
3.1. I ask them to attend the classes regularly	☐	☐	☐	☐	☐
3.2. If they are late or absent in a class I mark their absence in the class diary	☐	☐	☐	☐	☐
3.3. I want to know the reason why the pupil was late or absent	☐	☐	☐	☐	☐
3.4. If the child is late, or misses a class, I inform his/her parents.	☐	☐	☐	☐	☐

4. Now, please give us some information on the disabled pupils!

4.1. Are you aware that the school has pupils with limited physical and psychical abilities? Yes No

If YES please continue to answer the questions below, otherwise please continue with question 5.

	Completely agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know
4.1. Children support these pupils and treat them well.	☐	☐	☐	☐	☐
4.2. Children socialize with them during classes, but after classes as well.	☐	☐	☐	☐	☐
4.3. Teachers support these pupils and treat them well.	☐	☐	☐	☐	☐
4.4. These children feel good in this school.	☐	☐	☐	☐	☐

Module 3 – Respect for pupils dignity

5. Are there any cases when you mistreat the children?

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
5.1. I address them with offending or humiliating words.	☐	☐	☐	☐	☐
5.2. I punish them or discriminate them without any reason	☐	☐	☐	☐	☐
5.3. I punish them physically	☐	☐	☐	☐	☐
5.4. I make differences based on the ethnic or religious background	☐	☐	☐	☐	☐

Module 4 – Education quality

6. Are you satisfied with school education?

	Often	Sometimes	Rarely	Never	I don't know
6.1. I try to be as clear as possible during explanations and discussions.	☐	☐	☐	☐	☐
6.2. Children are free to ask questions on things they don't understand.	☐	☐	☐	☐	☐
6.3. I think I make the right evaluation by giving them the grade they deserve	☐	☐	☐	☐	☐
6.4. I praise them when they perform well	☐	☐	☐	☐	☐
6.5. I ask from children to study	☐	☐	☐	☐	☐

7. How important are for children the things they learn at school?

	Completely agree	Partially agree	I don't agree	I don't agree at all	I don't know
7.1. They learn things that they will use them in life.	☐	☐	☐	☐	☐
7.2. They can use in practice a lot of knowledge gained.	☐	☐	☐	☐	☐
7.3. In general, I think that the school is useful for them.	☐	☐	☐	☐	☐

